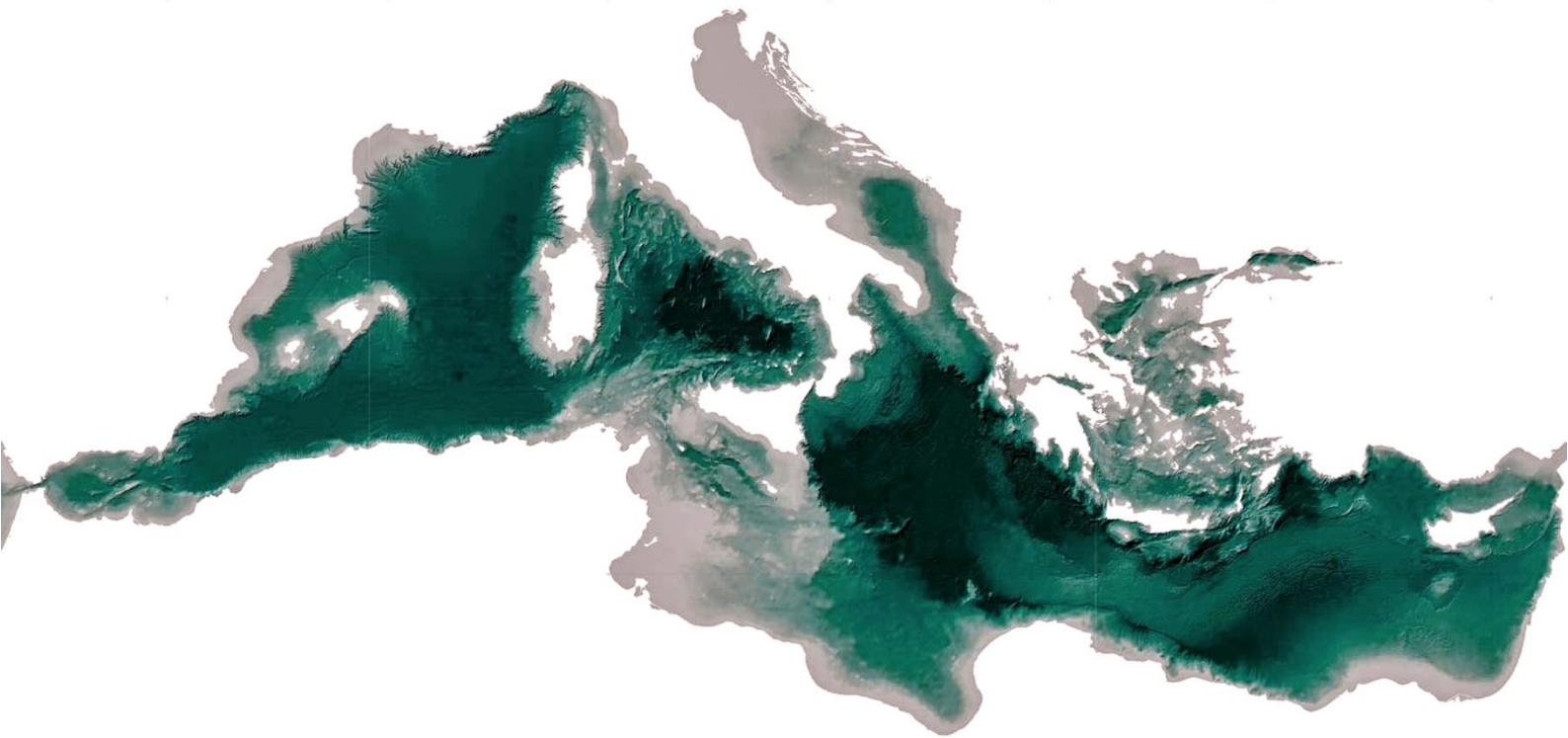

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

**ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ ΑΣΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΜΕΤΩΠΩΝ
ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ**

Χριστίνα Παυλή - Άλκηστις Σταμουλάκη

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: **Παναγιώτα Καραμανέα**

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

**ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ ΑΣΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΜΕΤΩΠΩΝ
ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ**

Χριστίνα Παυλή - Άλκηστις Σταμουλάκη

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: **Παναγιώτα Καραμανέα**

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μας Παναγιώτα Καραμανέα για την καθοδήγηση, την υποστήριξη και τις πολύτιμες γνώσεις που μας έδωσε.

Περιεχόμενα

	Περίληψη	4 - 5
	Εισαγωγή	6
	Σκοπός - Μεθοδολογία	7
Ενότητα 1	Παράκτιο μέτωπο: ο ενδιάμεσος χώρος πόλης και θάλασσας	8
1.1	Ορισμός του παράκτιου μετώπου	11
1.2	Η εξέλιξη των παράκτιων μετώπων	12 - 15
1.3	Η σημασία του παράκτιου μετώπου για την πόλη	16 - 17
Ενότητα 2	Παράκτια μέτωπα της Μεσογείου	18
2.1	Γενικά γνωρίσματα της Μεσογείου	21 - 22
2.2	Εξέλιξη της μεσογειακής πόλης	23 - 26
2.3	Ιδιομορφίες της μεσογειακής πόλης	27 - 29
Ενότητα 3	Μετασχηματισμοί παράκτιων μετώπων	30
3.1	Η έννοια της ανάπλασης	33 - 34
3.2	Επιδιωκόμενοι στόχοι της ανάπλασης	35
3.3	Ιστορική αναδρομή των αναπλάσεων	36 - 39
3.4	Κατηγοριοποίηση αναπλάσεων	40 - 47
3.5	Οφέλη των αναπλάσεων	48 - 49
Ενότητα 4	Αναπλάσεις σύγχρονων παράκτιων μετώπων της Μεσογείου	50
4.1	Θεσσαλονίκη	55 - 77
4.2	Split	78 - 85
4.3	Benidorm	86 - 96
4.4	Αξιολόγηση - Σύγκριση παραδειγμάτων	97 - 103
	Συμπεράσματα	105 - 107
	Βιβλιογραφία	109 - 114
	Κατάλογος εικόνων	115 - 120

- Περίληψη

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται θέματα που αφορούν σε αστικά παράκτια μέτωπα του μεσογειακού χώρου καθώς επίσης σε στρατηγικές ανάπλασής τους, και διαρθρώνεται σε πέντε ενότητες. Στην πρώτη, γίνεται αναφορά στην έννοια του παράκτιου μετώπου, στην ιστορική εξέλιξή του και στη σημασία του για την πόλη. Στη δεύτερη ενότητα, η μελέτη εστιάζεται στην περιοχή της Μεσογείου: εξετάζονται τα γενικά γνωρίσματα της περιοχής, γίνεται γενική αναφορά στην ιστορική εξέλιξη των μεσογειακών πόλεων και παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά τους. Η τρίτη ενότητα αναφέρεται στους μετασχηματισμούς των αστικών παράκτιων μετώπων και στο πλαίσιο αυτής αναλύεται η έννοια της ανάπλασης, οι κατηγορίες της και τα οφέλη της για την πόλη. Στην τέταρτη ενότητα, εξετάζονται και αξιολογούνται τρία ενδεικτικά παραδείγματα αναπλάσεων αστικών παράκτιων μετώπων του μεσογειακού χώρου που επιλέχθηκαν κατά τρόπο ώστε να ανήκουν σε διαφορετικές χώρες και κλίμακες πόλης. Στην πέμπτη, τέλος, διατυπώνονται συμπεράσματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα των επεμβάσεων και την αποκατάσταση της σχέσης μετώπου και πόλης.

Abstract

The present study investigates urban waterfronts of the Mediterranean area, along with approaches of their redevelopment, and is comprised of five sections. In the first section, the concept of the urban waterfront is presented, and its historical development and importance to the city is referenced. The second section focuses on the Mediterranean Basin: the general features of the region are examined, and a general overview is given on the historical development of Mediterranean urban waterfronts. The third section refers to urban waterfront transformations, and the notion of redevelopment is analyzed in that context, along with its categories and contribution to the city. In the fourth section, three indicative examples of urban waterfront redevelopment regarding the Mediterranean region, which were selected among different countries and city scales, are studied and assessed. In the fifth and final section, conclusions are reached regarding the effectiveness of interventions and the restoration of the connection between the waterfront and the city.

-Εισαγωγή-

Η σχέση ανθρώπου και θάλασσας, σχέση που παρατηρείται σε βάθος χρόνου, σταδιακά κλονίζεται λόγω των σύγχρονων συνθηκών και διαμορφώσεων που επικρατούν στα αστικά κέντρα. Η συστηματική και άναρχη ανάπτυξη των σημερινών πόλεων έχει επιδράσει αισθητά σε βάρος του δημόσιου χώρου διαμορφώνοντας αφιλόξενα και ακαλαίσθητα τοπία. Ο ενδιάμεσος χώρος ανάμεσα σε στεριά και θάλασσα, το παράκτιο τμήμα των πόλεων, αποτελεί χώρο ενδιαφέροντος που ανέκαθεν συγκέντρωνε δραστηριότητες και προσείλκυε κόσμο.

Σήμερα, λόγω της έντονης ανάγκης αναδιαμόρφωσης των αστικών κέντρων, το παράκτιο μέτωπο γίνεται όλο και πιο συχνά χώρος μελέτης και μετασχηματισμού καθώς σε αυτόν αναμένεται να επανεμφανιστεί η χαμένη ζωντάνια της πόλης και να συνυπάρξει το αστικό τεχνητό τοπίο με το φυσικό. Τα σύγχρονα μοντέλα ανάπτυξης έχουν ως στόχο τον επαναπροσδιορισμό της σχέσης του παράκτιου μετώπου με την πόλη. Στην προσπάθεια ανάκτησης αυτής της σχέσης κύριο μέλημα αποτελεί αρχικά ο εντοπισμός των προβλημάτων κάθε περιοχής και στη συνέχεια η σωστή πολιτική ανάπτυξης ώστε το μέτωπο να αποτελέσει μελλοντικά λειτουργικό αστικό υπαίθριο χώρο ικανό να αποσυμφορεί τον πυκνοδομημένο ιστό της πόλης.

Ο μεσογειακός χώρος, χώρος με έντονη ακτογραμμή, είναι ο πιο κατάλληλος και αντιπροσωπευτικός για τη μελέτη παράκτιων μετώπων. Η φυσιογνωμία των μεσογειακών πόλεων είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το στοιχείο της θάλασσας πράγμα το οποίο έχει επηρεάσει την οργανωτική τους δομή. Στην παρούσα εργασία επιλέχθηκαν να μελετηθούν τρία αντιπροσωπευτικά παραδείγματα μεσογειακών παράκτιων μετώπων διαφορετικών τύπων που χρησιμοποιούνταν στο παρελθόν για άλλους σκοπούς και πλέον αποτελούν σημεία ενδιαφέροντος για την πόλη.

Σκοπός και μεθοδολογία

Σκοπός της παρούσας ερευνητικής εργασίας είναι να μελετηθούν οι στρατηγικές ανάπλασης μεσογειακών παράκτιων μετώπων καθώς και το αποτύπωμα που έχουν οι μετασχηματισμοί αυτοί στη φυσιογνωμία της πόλης. Επίσης, εξετάζεται ο βαθμός στον οποίο οι επεμβάσεις στα παράκτια μέτωπα συμβάλλουν τόσο στην επίλυση συναφών βασικών προβλημάτων όσο και στην ανάγκη επανασχεδιασμού του αστικού ιστού. Τέλος, αναλύονται χαρακτηριστικά παραδείγματα που επιλέχθηκαν με βάση την κλίμακα της πόλης στην οποία γίνεται η ανάπλαση και μελετώνται ως προς τις προηγούμενες κατευθύνσεις.

Για την εκπόνηση της εργασίας, πραγματοποιήθηκε έρευνα σε βιβλιογραφικές πηγές και διαδικτυακούς ιστοτόπους. Το υλικό που μελετήθηκε, αφορά στην έννοια του αστικού παράκτιου μετώπου, στην ιστορική του εξέλιξη και στην ανάπλασή του, καθώς και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Μεσογείου. Στη συνέχεια, μελετήθηκαν τρεις περιπτώσεις ανάπλασης παράκτιων μεσογειακών μετώπων, της Θεσσαλονίκης, του Split της Κροατίας και του Benidorm της Ισπανίας.

01

ΠΑΡΑΚΤΙΟ ΜΕΤΩΠΟ: ο ενδιάμεσος χώρος πόλης και θάλασσας

1.1 Ορισμός του παράκτιου μετώπου

Συχνά χρησιμοποιείται η έννοια «παράκτιο μέτωπο» χωρίς όμως να δίνεται σαφής ορισμός του. Ενδεχομένως, διότι ο παράκτιος χώρος αποτελεί ιδιαίτερη μορφολογική ενότητα που συντίθεται από τρία στοιχεία τα οποία αλληλεπιδρούν: την ξηρά, τη θάλασσα και τον αέρα.¹ Ο παράκτιος, ως εκ τούτου, χώρος είναι σύστημα ευμετάβλητο, που επηρεάζεται άμεσα από τις φυσικές διεργασίες οι οποίες συνεχώς τον μεταβάλλουν, πράγμα που δυσκολεύει την αποσαφήνισή του.

Πιο συγκεκριμένα, ο παράκτιος χώρος μπορεί να οριστεί ως μία ζώνη, λεγόμενη «παράκτια ζώνη», που αποτελείται από την ακτογραμμή και μια λωρίδα ξηράς και θάλασσας εκατέρωθεν αυτής. Η παράκτια ζώνη ουσιαστικά είναι ο χώρος στον οποίο το χερσαίο και το θαλάσσιο περιβάλλον αλληλοεπηρεάζονται και επεκτείνεται είτε προς τη θάλασσα είτε προς την ξηρά, μέχρι το σημείο που μηδενίζονται ή ελαχιστοποιούνται οι επιπτώσεις από τις φυσικές ή τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες ή από το συνδυασμό τους.² Η ζώνη αυτή έχει μεταβαλλόμενο πλάτος και καθορίζεται ανάλογα με τις φυσικές και ανθρωπογενείς συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή. Μάλιστα από τη χερσαία πλευρά περιλαμβάνει το συνολικό πλάτος της παραλίας και μπορεί να επεκτείνεται πέρα από αυτήν.

Το παράκτιο αστικό μέτωπο γίνεται αντιληπτό ως το όριο μεταξύ του δομημένου χώρου και της υδάτινης επιφάνειας, όπου ο δομημένος χώρος μπορεί να θεωρηθεί ως μία σταθερή δομή, αμετάβλητη, ενώ η θάλασσα ως μία μεταβλητή δομή η οποία επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες. Ουσιαστικά όμως το παράκτιο μέτωπο αποτελεί τον ενδιάμεσο χώρο ανάμεσα στις δύο αυτές δομές, που καλείται να επαναπροσδιορίσει τη σχέση μεταξύ πόλης και θάλασσας, καθώς και να ενσωματώσει τα τεχνητά χαρακτηριστικά του αστικού τοπίου και τα φυσικά χαρακτηριστικά του ανοιχτού τόπου.

1 Βλ. Χ. Κοκκώσης / Π. Τσάρτας, *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, σ. 189-190 Αθήνα 2001.

2 Βλ. Α. Παρπαίρης, *Προστασία και αποκατάσταση τοπίου*, εκδόσεις Ε.Α.Π., Αθήνα 2001.

1.2 Η εξέλιξη των παράκτιων μετώπων

Η εξέλιξη των παράκτιων μετώπων υποδηλώνει, ως ένα βαθμό, και την εξέλιξη της εκάστοτε κοινωνίας που αναπτύσσεται και δραστηριοποιείται δίπλα σε αυτά. Από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα το νερό αποτελεί στοιχείο ενδιαφέροντος για όλους τους πολιτισμούς. Ανέκαθεν ο άνθρωπος αναζητούσε το όριο στεριάς και θάλασσας είτε στο πλαίσιο της θρησκείας, είτε του εμπορίου, είτε των καθημερινών δραστηριοτήτων και πρακτικών αναγκών, ακόμα και στο πλαίσιο αναψυχής. Το υδάτινο στοιχείο, αναγκαίο για τη διασφάλιση της ύπαρξης των ανθρώπων, καθώς αποτελεί διατροφική πηγή αλλά και πηγή ύδρευσης και άρδευσης, αφενός εγγυάται υψηλό επίπεδο διαβίωσης αφετέρου λειτουργεί ως δίαυλος επικοινωνίας που ενώνει λαούς και πολιτισμούς, αφού στην επιφάνειά του ανοίγονται δρόμοι που διευκολύνουν τη μετακίνηση ανθρώπων και τη μεταφορά εμπορευμάτων και πολιτισμικών αγαθών. Οι αρχαίες ελληνικές αποικίες χτίστηκαν σε περιοχές, όπου ο υδάτινος παράγοντας εξασφάλιζε πλούσιους πόρους ζωής, έδινε διέξοδο και προοπτικές στην ανάπτυξη του εμπορίου και άνοιγε δρόμους επικοινωνίας με άλλους ανθρώπους. Οι κάτοικοι της αρχαίας Αιγύπτου, εγκατεστημένοι αρχικά σε μικρούς οικισμούς κοντά στις όχθες του Νείλου, οικοδόμησαν μετέπειτα μεγαλουπόλεις σε παράκτιες τοποθεσίες που άκμασαν για αιώνες, πράγμα το οποίο αποδεικνύει ότι οι πόλεις που είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με το υγρό στοιχείο έχουν μεγάλη διάρκεια ζωής σε μεγάλο βάθος χρόνου.

Ανέκαθεν κυρίαρχη θέση είχαν πόλεις-λιμάνια στρατηγικής σημασίας, οι οποίες εξελίχθηκαν οικονομικά με τη συνεχή ανάπτυξη του εμπορίου. Το γεγονός αυτό οδήγησε στην αναγκαιότητα χωρικών αλλαγών στον χαρακτήρα των παράκτιων μετώπων, τα οποία μετεξελίχθηκαν σε οικονομικό πυρήνα των πόλεων, καθώς αποτελούσαν τόπο ανάπτυξης κοινωνικών, εμπορικών και οικονομικών δραστηριοτήτων. Μέχρι και περίπου τα μέσα του 19ου αιώνα μια

πόλη-λιμάνι αποτελούσε χώρο συνάντησης διαφορετικών εθνικοτήτων και οικονομικών δραστηριοτήτων. Μέχρι και περίπου τα μέσα του 19ου αιώνα μια πόλη-λιμάνι αποτελούσε χώρο συνάντησης διαφορετικών εθνικοτήτων και πολιτισμών.

Κατά τον 19ο αιώνα με την Βιομηχανική Επανάσταση (1760-1860) διαταράχθηκε η δομή της προβιομηχανικής πόλης. Αυτή η αναδιάρθρωση της αστικής δομής είχε άμεση σχέση με την εμφάνιση νέων τεχνολογιών και την ανάπτυξη του καπιταλισμού ως κυρίαρχου τρόπου παραγωγής, που διαμόρφωσε το πλαίσιο ενός νέου παραγωγικού του συστήματος. Έτσι, κατά τη διάρκεια της Βιομηχανικής Επανάστασης, και στο πλαίσιο της αλματώδους ανάπτυξης της τεχνολογίας, εμφανίζεται ως βασική μονάδα παραγωγής το εργοστάσιο. Ήταν επόμενο να αναπτυχθεί ανταγωνισμός, όσον αφορά τις καλύτερες τοποθεσίες, για την εγκατάσταση των βιομηχανικών μονάδων, πράγμα το οποίο επέφερε σημαντικές αλλαγές στη χρήση γης. Η γη πλέον εκχωρούνταν για χρήσεις που θα μπορούσαν να αποφέρουν μεγαλύτερες προσόδους αντί να παραμένει υπό τον έλεγχο και την εκμετάλλευση των παραδοσιακών ομάδων που τη χρησιμοποιούσαν.³

Στο τέλος του 19ου αιώνα το τοπίο των παράκτιων μετώπων απέκτησε, με την εγκατάσταση βιομηχανικών λειτουργιών, άλλη μορφή. Πιο συγκεκριμένα, η ραγδαία εξέλιξη νέων τεχνολογιών στο τομέα της ναυπηγικής δημιούργησε την ανάγκη νέας χωρικής οργάνωσης του παράκτιου χώρου. Άρχισαν να κατασκευάζονται εργοστάσια, αποθήκες και αποβάθρες, που αντικατέστησαν τις παλαιές ξύλινες, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί λιμενική ζώνη διαφορετικής δομής και φυσιογνωμίας από την προϋπάρχουσα. Όμως, η εγκατάσταση βιομηχανικών μονάδων μεγαλύτερης κλίμακας στα παράκτια μέτωπα είχε ως συνέπεια την υποβάθμιση των περιοχών αυτών, καθώς αυτές έρχονταν σε

3 Βλ. Ρ. Knox / S. Pinch, *Κοινωνική γεωγραφία πόλεων* (Εισαγωγή-Επιμέλεια: Θ. Μαλούτας), σ. 64-65, Αθήνα 2009.

αντίθεση με την ανθρώπινη κλίμακα και δημιουργούσαν ένα τοπίο αφιλόξενο προς χρήση για τους πολίτες και τους επισκέπτες των πόλεων. Αυτό το καθεστώς, με την επικράτηση των βιομηχανικών και λιμενικών λειτουργιών, εξακολουθούσε να υφίσταται και στις αρχές του 20ου αιώνα επιφέροντας μεν κέρδη στην οικονομία της πόλης αλλά υποβαθμίζοντας την εικόνα της και αποσταθεροποιώντας τους κοινωνικοπολιτιστικούς θεσμούς της. Αξίζει να σημειωθεί ότι με αφορμή την ανάγκη εξευγενισμού των πόλεων και αναβάθμισης των τοπίων εξαθλίωσης που συνόδευσαν τη βιομηχανική επέκταση, άρχισαν να παρατηρούνται οι πρώτες πολεοδομικές παρεμβάσεις ευρείας κλίμακας.

Κατά τα μέσα του 20ου αιώνα παρατηρήθηκε μια τάση απομάκρυνσης των βιομηχανικών δραστηριοτήτων από τα παράκτια μέτωπα και εγκατάστασής τους εκτός των πόλεων. Στην κατεύθυνση αυτή συντέλεσαν πολλοί λόγοι, όπως η τεχνολογική εξέλιξη και οι νέες απαιτήσεις, οι αλλαγές του βιοτικού επιπέδου, η ανάγκη ανάπτυξης νέων δραστηριοτήτων από τους ανθρώπους και η οικολογική ευαισθητοποίηση. Με την εγκατάλειψη, όμως, αυτών των λιμενικών-βιομηχανικών ζωνών άρχισαν να δημιουργούνται αστικά κενά. Τα παράκτια μέτωπα μετατράπηκαν σε εγκαταλελειμμένες περιοχές που υποβάθμιζαν τη φυσιογνωμία της πόλης. Αυτή την περίοδο το πρότυπο πόλης-λιμανιού του 19ου αιώνα παρήκμασε και προκάλεσε διαταραχές στην οργανωτική δομή της πόλης. Τα παράκτια μέτωπα δεν αποτελούσαν πλέον βασικό πυρήνα της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας της πόλης.

Προς το τέλος του 20ου αιώνα το ενδιαφέρον στράφηκε σε θέματα αστικού σχεδιασμού. Οι πόλεις που δέχτηκαν ισχυρό πλήγμα από την αποβιομηχάνιση είχαν άμεση ανάγκη την ανακατασκευή της εικόνας τους. Τα παράκτια μέτωπα, που αποτελούσαν πλέον κενούς αστικούς χώρους, θα μπορούσαν να προσφέρουν ευκαιρίες ανάπτυξης ώστε να συμβάλουν στη βελτίωση της

οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής δομής της πόλης. Με γνώμονα την προηγούμενη δομή τους άρχισαν να σχεδιάζονται νέοι αστικοί υπαίθριοι χώροι που ευνοούσαν και νέες δημιουργικές δραστηριότητες, όπως πολιτιστικές, καλλιτεχνικές κ.λπ.

Στις αρχές του 21ου αιώνα το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης του εμπορίου σε συνδυασμό με την ανάπτυξη των μεταφορών οδήγησαν στον επαναπροσδιορισμό των λιμενικών δραστηριοτήτων στα παράκτια μέτωπα, ο οποίος αποβλέπει στην κατεύθυνση τόνωσης των προσπάθειών ανάπλασης της περιοχής χωρίς, ωστόσο, αυτή να απομονώνονται σε σχέση με την πόλη. Έτσι, το σύγχρονο παράκτιο μέτωπο δεν αποτελεί, όπως παλαιότερα, απλώς τμήμα λιμανιού αλλά βιώσιμο αστικό χώρο.

Σήμερα, η ραγδαία ανάπτυξη των πόλεων και κυρίως ο τρόπος της ανάπτυξης έχει επιδράσει εις βάρος του δημόσιου χώρου. Τα μοντέλα ανάπτυξης που επικρατούν καλούνται να επαναπροσδιορίσουν τη σχέση λιμένα και πόλης. Ολοένα και περισσότερο στρέφεται το ενδιαφέρον σε αυτόν τον ενδιαμέσο χώρο, το παράκτιο μέτωπο, που καλείται να ενσωματώσει το τεχνητό δομημένο περιβάλλον με τα φυσικά χαρακτηριστικά ενός ανοικτού χώρου.

Με την πάροδο των χρόνων η σχέση αστικού και υδάτινου ιστού διαταράχθηκε, αλλά τα τελευταία χρόνια καταβάλλονται προσπάθειες αποκατάστασής της, μέσω μελετών αναπλάσεων που εκπονούνται.

1.3 Η σημασία του παράκτιου μετώπου για την πόλη

Τα παράκτια μέτωπα αποτελούν περιοχές προβληματισμού και μετασχηματισμών λόγω των θετικών επιπτώσεων που μπορούν να επιφέρουν στην οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική, περιβαλλοντική και αισθητική ανάπτυξη. Η σημασία του παράκτιου μετώπου για την πόλη δεν σχετίζεται με την έννοια του ορίου μεταξύ του φυσικού και του αστικού τοπίου αλλά με εκείνη του ενδιάμεσου χώρου, ο οποίος μπορεί να ενισχύσει τη φυσιογνωμία της παραθαλάσσιας πόλης. Ουσιαστικά αποτελεί δημόσιο χώρο που, καθώς αναπτύσσεται δίπλα στον συχνά πυκνοδομημένο αστικό ιστό, παρέχει πολλές δυνατότητες αποσυμφόρησης, δεδομένου ότι μπορεί να φιλοξενήσει ποικίλες δραστηριότητες. Είναι ένας ισχυρός πόλος έλξης που προσελκύει όχι μόνο πολίτες και επισκέπτες αλλά και επιχειρήσεις. Αυτό είναι ιδιαίτερα αισθητό στην εποχή μας καθώς σε παραθαλάσσιες τοποθεσίες χωροθετούνται σε μεγάλο βαθμό χρήσεις εστίασης και αναψυχής. Αυτές οι τοποθεσίες αποτελούν τον χώρο που κατά κύριο λόγο αναπτύσσεται ο τομέας του τουρισμού. Τα παράκτια μέτωπα χαρακτηρίζονται από έντονη κοινωνικοοικονομική δραστηριότητα και συμβάλλουν στην ανάπτυξη της πόλης.

Εκτός όλων αυτών, ο παράκτιος αστικός χώρος παρουσιάζει ιστορική και πολιτισμική αξία, διότι σε αυτόν συναντώνται ιστορικοί τόποι, αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία, καθώς και βιομηχανικά κατάλοιπα που πλέον μπορούν να χαρακτηρισθούν ως τόποι μνήμης. Τα μνημεία αυτά προσδίδουν ιστορικό χαρακτήρα στο τοπίο και επαναπροσδιορίζουν την κοινωνικοπολιτισμική του διάσταση καθώς μπορούν να αποτελέσουν κέντρα πολιτισμού, εκπαίδευσης και αναψυχής.

Πρέπει ακόμη να αναφερθεί ότι το νερό αποτελεί βασικό παράγοντα στη ζωή του ανθρώπου, τόσο ως βιοτικό στοιχείο όσο και ως στοιχείο χαλάρωσης και απόλαυσης. Για τον λόγο αυτό, το υδάτινο στοιχείο εκτός των παράκτιων

μετώπων όπου κατέχει κυρίαρχη θέση δεδομένου ότι εκ των πραγμάτων χαρακτηρίζει τη δομή τους, συναντάται επίσης και στον σχεδιασμό πολλών αστικών χώρων, όπου αποτελεί σημαντικό παράγοντα στη δομή τους με τη θετική του επίδραση στη δημιουργία μικροκλίματος και ευεξίας για τους χρήστες.

Τα παράκτια μέτωπα ανέκαθεν διαδραμάτιζαν σημαντικό ρόλο στην οργάνωση της πόλης. Αυτός ο ενδιάμεσος χώρος που παρεμβάλλεται μεταξύ του πυκνοδομημένου αστικού ιστού και της υδάτινης επιφάνειας αποτελεί βασική κατηγορία δημόσιου αστικού χώρου που έχει θετικό αντίκτυπο στη φυσιογνωμία της πόλης. Το παράκτιο μέτωπο, συνεπώς, μπορεί να αποτελέσει βασικό παράγοντα στην οργανωτική και λειτουργική δομή της πόλης.

02

ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΜΕΤΩΠΑ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

2.1 Γενικά γνωρίσματα της Μεσογείου

Η Μεσόγειος, γνωστή από την αρχαιότητα ως μια μεγάλη κλειστή θάλασσα που βρίσκεται ανάμεσα σε τρεις ηπείρους, την Ευρώπη, την Αφρική και την Ασία, αποτελεί το νότιο όριο της Ευρώπης που την χωρίζει από την Αφρική. Το δυτικό σύνορο της με τον Ατλαντικό Ωκεανό είναι ο πορθμός του Γιβραλτάρ ενώ το ανατολικό της σύνορο με την Ερυθρά θάλασσα είναι η διώρυγα του Σουέζ. Ο Μεσογειακός χώρος αντιμετωπίζεται συχνά ως ξεχωριστή χωρική ενότητα λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που διαθέτει, τόσο πολιτιστικών-κοινωνικών όσο και πολεοδομικών. Οι Μεσογειακές χώρες παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία όσον αφορά τα χωρικά, περιβαλλοντικά, κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά τους, τα οποία σχετίζονται με τον πολιτισμό, τα ήθη και έθιμα, τον τρόπο ζωής και τη μεσογειακή διατροφή.

Στις μελέτες πολλών ιστορικών, όπως του Fernand Braudel, η Μεσόγειος αντιμετωπίζεται ως ενιαίος χώρος, ως σύνθετη ολότητα, που με την πολυμορφία της, τη «μεγαλειώδη και πολυτάραχη ζωή της» και τον «εξαιρετικά μεγάλο ανθρώπινο πλούτο της» υπήρξε ιστορικός χώρος ζύμωσης πολιτισμών.

Η Μεσόγειος αποτελεί, από παλαιά, σταυροδρόμι λαών και πολιτισμών. Στις ακτές της αναπτύχθηκαν σπουδαίοι πολιτισμοί: ο ελληνικός πολιτισμός, που κυριάρχησε στον χώρο ως την ίδρυση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, ο ρωμαϊκός πολιτισμός, που αναπτύχθηκε τα χρόνια της Pax Romana, όταν η Μεσόγειος γίνεται το *mare nostrum* των Ρωμαίων, ο βυζαντινός πολιτισμός, που μεταλαμπάδευσε τα ελληνοχριστιανικά ιδεώδη ως την Κεντρική Ευρώπη, ο «δυτικός» πολιτισμός όπως διαμορφώθηκε με τον σχηματισμό των ευρωπαϊκών κρατών στη Δύση και ο «ανατολικός» πολιτισμός, κύριος φορέας του οποίου υπήρξαν οι Άραβες. Όλοι αυτοί οι λαοί και οι πολιτισμοί κατάφεραν να συνυπάρχουν για αιώνες ενώνοντας τον δυτικό και τον ανατολικό κόσμο. Οι πνευματικές και πολιτιστικές διαδρομές των χωρών της Μεσογείου, η συνεργασία των λαών και η παράδοσή τους αποτέλεσαν τη βάση του

ευρωπαϊκού πολιτισμού.

Η γόνιμη αυτή πολιτισμική συνύπαρξη ήταν εφικτή μέσω της διατήρησης του εθνικού πλούτου, της εθνικής ταυτότητας και των ιδιαιτεροτήτων της ιστορίας των διαφόρων χωρών, οι οποίες κρατώντας την εθνική τους ταυτότητα συνέβαλαν στη δημιουργία του μεσογειακού πολιτισμού με ευδιάκριτες για τους μελετητές κοινές πνευματικές αναζητήσεις και κοινά εκφραστικά χαρακτηριστικά. Καθοριστικό παράγοντα όλων αυτών αποτελεί ο ενιαίος μορφολογικά και κλιματολογικά μεσογειακός χώρος. Η λεκάνη της Μεσογείου χαρακτηρίζεται από ομοιογένεια όσον αφορά τη μορφολογία του εδάφους, το κλίμα, το φως, και κυρίως τη θάλασσα, είτε πρόκειται για το Αιγαίο, είτε για τα αφρικανικά παράλια, είτε για τις ισπανικές ακτές κ.λπ.

Εκτός από τη γόνιμη συνύπαρξη του ανατολικού και του δυτικού πολιτισμού γύρω από τη λεκάνη της Μεσογείου θα πρέπει να γίνει αναφορά και στις αντιθέσεις που χωρίζουν τους δύο πολιτισμούς. Το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου ενέτεινε τις διαφορές αυτές με την αναπόφευκτη σύγκρουση Ισλάμ και Χριστιανισμού. Η διαίρεση οδήγησε στην αντιπαλότητα και η βία γίνεται καθημερινό φαινόμενο, που έχει θύματα κυρίως αθώους. Πέραν όμως των θρησκευτικών συγκρούσεων, ρήγμα μεταξύ των χωρών δημιουργούν και οι κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες. Η οικονομική ανάπτυξη δεν επέλυσε το πρόβλημα της αναδιανομής του πλούτου πάνω σε μια βάση δικαιοσύνης και κοινωνικής εντιμότητας. Με τη συνεχή ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας, γίνεται αισθητός ο διαχωρισμός ανάμεσα στους λαούς του πλούτου και στους λαούς της φτώχειας.

2.2 Εξέλιξη της μεσογειακής πόλης

Η πρώιμη μορφή κατοίκησης των μεσογειακών πόλεων βασιζόταν στον πρωτογενή τομέα παραγωγής, άμεσα συνυφασμένης με τη θάλασσα. Σταδιακά οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ των παραθαλάσσιων πόλεων οδήγησαν στον σχηματισμό οικονομικών πυρήνων επηρεάζοντας την οργανωτική δομή κάθε πόλης.

Η ανάπτυξη των πόλεων-λιμανιών σε συνδυασμό με την προνομιακή θέση τους συχνά τις καθιστούσε ευάλωτες σε επιδρομές. Μέχρι τον 6ο μ.Χ. αιώνα δεν έχει εντοπιστεί κάποιου είδους οχυρωματικό κατάλοιπο, ωστόσο από τον 7ο αιώνα και μετά, που εντάθηκαν οι ναυτικές επιδρομές των Αράβων στον χώρο της Μεσογείου, δημιουργήθηκε η ανάγκη για μια πρόχειρη προφύλαξη των περιοχών και έτσι κατασκευάστηκαν πρώιμης μορφής οχυρωματικά έργα που λόγω της κακής τους κατασκευής δεν διασώθηκαν μέσα στον χρόνο. Ο νέος αυτός παράγοντας εξανάγκασε τους κατοίκους να αναπροσαρμόσουν τον τρόπο ζωής τους προκειμένου να επιβιώσουν. Μάλιστα οι νησιώτες του ελλαδικού χώρου εγκατέλειψαν τους παράκτιους οικισμούς και κατέφυγαν στην ενδοχώρα των νησιών τους, για να εξασφαλίσουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερη προστασία από τους επιδρομείς. Στο εσωτερικό πολλών νησιών δημιουργήθηκαν από αυτή την περίοδο και μετά οχυρωμένοι οικισμοί και κάστρα, ορισμένα από τα οποία διατηρούνται μέχρι σήμερα. Η ανασφάλεια επιτάχθηκε κατά τον 9ο αιώνα, με την έξαρση των επιδρομών των Σαρακηνών πειρατών, που χρησιμοποιούσαν ως ορμητήριό τους την αραβοκρατούμενη Κρήτη. Με την αποκατάσταση της βυζαντινής κυριαρχίας στη Μεσόγειο τον 10ο αιώνα, ελήφθη μέριμνα για την οχύρωση σημαντικών λιμανιών.

Η Μεσόγειος αποτέλεσε σύνορο κατά τον ώριμο Μεσαίωνα (11ος-13ος αι.) εξαιτίας της θρησκευτικής διαμάχης Χριστιανισμού και Ισλάμ. Η κατάλυση του βυζαντινού κράτους κατά την Δ' Σταυροφορία το 1204 επέφερε την πολιτική διάσπαση του Αιγαίου και σήμανε την έναρξη μιας μακράς περιόδου συνεχών

αλλαγών και συγκρούσεων. Παράλληλα, η πειρατεία γνώρισε μεγάλη έξαρση, ενώ από τα μέσα του 14ου αιώνα άρχισαν οι επιδρομές των Οθωμανών, που εντάθηκαν τον επόμενο αιώνα. Επιδρομές και πειρατεία προκάλεσαν σε ορισμένες περιπτώσεις την ερήμωση ολόκληρων νησιών. Όσον αφορά τις οχυρώσεις των λιμανιών, κατά τη διάρκεια της Φραγκοκρατίας δόθηκε μεγάλη σημασία στη αμυντική αυτή πρακτική. Εκτός από τα τείχη τα λιμάνια διέθεταν προκυμαίες και βραχίονες, που περιόριζαν το τμήμα εισόδου του λιμανιού, το οποίο ελεγχόταν από ένα ή δύο πύργους. Τα λιμάνια που βρίσκονταν υπό την κυριαρχία των Βενετών οχυρώθηκαν επαρκώς και διέθεταν προηγμένα οχυρωματικά συστήματα.⁴

Ήδη από τον 12ο αιώνα σημειώθηκε οικονομική και τεχνολογική ανάπτυξη κυρίως στον τομέα της ναυπηγικής που διευκόλυνε τα εμπορικά ταξίδια ακόμα και στους μακρινούς προορισμούς, η οποία έφτασε στο απόγειό της κατά τον ύστερο Μεσαίωνα (14ος-15ος αι.) και είχε άμεση επίδραση στον εμπορικό τομέα. Η ευρωπαϊκή εξάπλωση ξεκίνησε στα τέλη του 15ου αιώνα με τις ανακαλύψεις και ολοκληρώθηκε στα τέλη του 18ου αιώνα.

Τον 16ο αιώνα και στις αρχές του 17ου, την περίοδο του γρήγορου ρυθμού ανάπτυξης των πόλεων, με το άνοιγμα του νέου δρόμου προς την Ασία χάνονται τα όρια μεταξύ Δύσης και Ανατολής και παράλληλα υποβαθμίζεται η σημασία των θαλάσσιων δρόμων της Μεσογείου καθώς ανθούν νέα εμπορικά κέντρα στη Βόρεια Θάλασσα και στον Ατλαντικό. Χαρακτηριστικό της περιόδου αποτέλεσε το κατά θάλασσαν κράτος της Βενετίας. Οι Βενετοί συνέβαλαν στην αναδιαμόρφωση των κεκτημένων πόλεων τους τόσο στην Αδριατική όσο και στον ελλαδικό χώρο. Στις περισσότερες από αυτές τις πόλεις τα λιμάνια εξυπηρετούν εμπορικούς και στρατιωτικούς σκοπούς και μάλιστα στην

4 Βλ. <https://astypalaia.wordpress.com/2009/09/27/οχυρωματικα-εργα-και-αμυνα-στο-αιγαιο/> τελευταία πρόσβαση 10/09/2018

Ανατολική Μεσόγειο εκείνο του Split (Σπάλατου) έχει εμπορική λειτουργία.⁵

πόλεις. Στην αναζήτηση κατάλληλων χώρων για τη χωροθέτηση των βιομηχανικών μονάδων ιδανικές τοποθεσίες θεωρήθηκαν τα παράκτια μέτωπα των Μεσογειακών πόλεων, ώστε να γίνεται άμεσα και εύκολα η μεταφορά των παραγόμενων προϊόντων και η προμήθεια των πρώτων υλών.

Σήμερα, οι Μεσογειακές πόλεις με βιομηχανική δραστηριότητα διαθέτουν πολύ ισχυρά λιμάνια και χαρακτηρίζονται ακόμα ως «Πόλεις-Λιμάνια». Τα τελευταία χρόνια οι πόλεις αυτές βρίσκονται σε μετά-βιομηχανική περίοδο, κατά την οποία απομακρύνονται οι εγκαταλελειμμένες βιομηχανικές εγκαταστάσεις.⁶ Έτσι στις περιοχές αυτές, με την αναβάθμιση των υποδομών, εισέρχονται νέες χρήσεις και κυρίως νέες δραστηριότητες, συνήθως προς ενίσχυση της τουριστικής και εμπορικής δραστηριότητας καθώς και της ποιότητας ζωής των κατοίκων.⁷

Εικόνα 2: Άποψη της Μασσαλίας, της σημαντικότερης πόλης-λιμάνι της Γαλλίας

6 Βλ. M. L. Millspaugh, «Waterfronts as Catalysts for City Renewal» στο R. Marshall (εκδ.), *Waterfronts in Post-Industrial Cities*, σ. 74-85, New York 2001.

7 Βλ. J. McCarthy, «The Dundee Waterfront: A Missed Opportunity for Planned Regeneration», *Land Use Policy* 12:4 (1995), σ. 307-319· του ιδίου, «Waterfront Regeneration: Recent Practice in Dundee», *European Planning Studies* 6:6, σ. 731-736.

2.3 Ιδιομορφίες της μεσογειακής πόλης

Στις μεσογειακές περιοχές συνυπάρχουν ασυμβίβαστα στοιχεία που προκαλούν ετεροτοπία. Σύμφωνα με τον Φουκώ (Foucault) και τις αρχές της ετεροτοπίας, όπως εκείνος τις όρισε το 1967, δεν υπάρχει κανένας πολιτισμός στον κόσμο που να μη δημιουργεί ετεροτοπία. Η έννοια αυτή εμπεριέχεται στην έννοια της υβριδικότητας, που σχετίζεται με το συνδυασμό των διαφορετικών, έτερων, στοιχείων, που δεν είναι απαραίτητα ασυμβίβαστα. Κύριο γνώρισμα αποτελεί η πολυπολιτισμικότητα, που προέκυψε από τα διάφορα κύματα αστικοποίησης και μεταναστών που δέχονταν οι μεσογειακές πόλεις κατά καιρούς και αποτελούν την κύρια αιτία του πολυπολιτισμικού χαρακτήρα των περιοχών αυτών. Η Μεσογειακή πόλη διακρίνεται, κυρίως, από αυτή τη συμβίωση πολιτισμών και πολυπλοκότητα των κοινωνικών ομάδων. Η συμβίωση δεν είναι πάντα αρμονική και δημιουργούνται διχασμοί, που έχουν αντίκτυπο είτε στην κοινωνία είτε στο αστικό τοπίο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα συχνά να κατασκευάζονται τεχνητά σύνορα για να περιοριστεί το φαινόμενο.

Οι πόλεις της Μεσογείου έχουν σύνθετο χαρακτήρα καθώς έχουν δεχτεί επιρροή από πολυάριθμες ιστορικές περιόδους και γεγονότα. Τα αποτυπώματα του παρελθόντος προσδίδουν ταυτότητα και συνοχή στις κοινωνίες που διαταράσσονται από τις συνεχείς αλλαγές και την οικονομική αστάθεια. Ο σεβασμός της ιστορικής διαστρωμάτωσης και της συνύπαρξης διαφορετικών πολιτισμών στις περιοχές αυτές είναι έμπρακτος και φαίνεται από τις προσπάθειες προστασίας και ανάδειξης των αρχαιοτήτων και των μνημειακών συνόλων. Πιο συγκεκριμένα, η UNESCO είναι ο βασικότερος οργανισμός που δραστηριοποιείται στον τομέα της προστασίας της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Ακολουθώντας μια τριπλή προσέγγιση προωθεί τον πολιτισμό και την ανάπτυξη, δεσμεύεται να ακολουθεί τις υπάρχουσες πολιτικές και νομικά πλαίσια και να υποστηρίζει τις κυβερνήσεις και τους τοπικούς φορείς ώστε να διαφυλάττουν την πολιτιστική κληρονομιά.

Οι Μεσογειακές πόλεις είναι άμεσα συνδεδεμένες με τα λιμάνια τους και την μεγάλου μήκους ακτογραμμή. Ιδιαίτερο γνώρισμά τους αποτελούν τα παράκτια τμήματά τους ως κεντροβαρικό σημείο της πόλης. Κατά μήκος της παραλιακής ζώνης ευνοείται η ανάπτυξη χρήσεων, όπως εμπόριο, εστίαση, αναψυχή, τουριστικά καταλύματα ή λιμενικές και βιομηχανικές χρήσεις, στοιχεία που διαμορφώνουν την οργάνωση της Μεσογειακής πόλης και αποτελούν τον οικονομικό τους πυρήνα. Όλα τα παραπάνω δημιουργούν ευνοϊκές συνθήκες ώστε να αναπτυχθεί ο τουρισμός.

Η τουριστική δραστηριότητα, ιδιαίτερα στα νησιά της Μεσογείου είναι ο κύριος τομέας απασχόλησης και η βασική πηγή εσόδων. Ωστόσο, η ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας, εκτός από κύριο στοιχείο της οικονομίας των Μεσογειακών περιοχών, μπορεί να αποτελέσει κύριο αρνητικό παράγοντα στην κατανομή χρήσεων γης. Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης στα παράκτια τοπία παρατηρείται αναπροσαρμογή των παλαιότερων τουριστικών προτύπων με συνέπεια τη δημιουργία τυποποιημένης τουριστικής φυσιογνωμίας. Για την κάλυψη των αναγκών του ολοένα αυξανόμενου μαζικού τουρισμού δημιουργούνται εξωραϊσμένα ομοιόμορφα τουριστικά τοπία με κοινές προδιαγραφές, τα οποία αλλοιώνουν τη φυσιογνωμία της περιοχής.

Σε πολεοδομικό επίπεδο, κύριες ιδιομορφίες των Μεσογειακών πόλεων μπορεί να θεωρηθούν ο αυθορμητισμός και η άναρχη δόμηση. Οι Μεσογειακές πόλεις είναι συμπαγείς, πολλές φορές με πυκνοδομημένο ιστό, ψηλά κτήρια και στενά περάσματα. Στον ιστό της πόλης συναντώνται λιγότεροι ελεύθεροι χώροι και πάρκα από ό,τι στις βόρειες πόλεις. Χαρακτηριστική είναι η εξωστρέφεια των Μεσογειακών λαών που οικειοποιούνται τους δημόσιους χώρους.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία αποτελούν τους κύριους άξονες γύρω από τους οποίους διαμορφώθηκαν οι Μεσογειακές αστικές περιοχές.

Εικόνα 3: Ο πυκνοδομημένος ιστός του Dubrovnik

Εικόνα 4: Η άναρχη δόμηση της Αθήνας

03

ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΜΕΤΩΠΩΝ

3.1 Η έννοια της ανάπλασης

Με τον όρο ανάπλαση, γενικά, εννοούμε τον ανασχεδιασμό υπό-λειτουργικών σημείων της πόλης, όπως λ.χ. εγκαταλελειμμένων και υποβαθμισμένων πρώην βιομηχανικών περιοχών, και συνάμα τις απαραίτητες πολεοδομικές παρεμβάσεις, με στόχο την αναβάθμιση και βελτίωση του υφιστάμενου αστικού ιστού. Ειδικότερα, σύμφωνα με το Ν. 2508/97 (άρθρο 8) ο όρος περιλαμβάνει το σύνολο των κατευθύνσεων, μέτρων, παρεμβάσεων και διαδικασιών πολεοδομικού, κοινωνικού, οικονομικού, οικιστικού και αρχιτεκτονικού χαρακτήρα, με σκοπό τη βελτίωση των όρων διαβίωσης των κατοίκων, τη βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος, την προστασία και ανάδειξη των πολιτιστικών, ιστορικών, μορφολογικών και αισθητικών στοιχείων και χαρακτηριστικών της περιοχής, και τη συνολική από κάθε άποψη αναβάθμισή της για τη δημιουργία περιβάλλοντος που θα προσελκύσει επισκέπτες.

Ως περιοχές ανάπλασης χαρακτηρίζονται οι περιοχές εντός των εγκεκριμένων σχεδίων πόλεων ή οριοθετημένων οικισμών, στις οποίες διαπιστώνονται προβλήματα υποβάθμισης ή αλλοίωσης του οικιστικού περιβάλλοντος, που δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπιστούν μόνο με συνήθεις πολεοδομικές διαδικασίες αναθεώρησης του σχεδίου της πόλης και των όρων και περιορισμών δόμησης, δηλαδή με τους απλούς κανόνες της ρυθμιστικής πολεοδομίας. Στις περιπτώσεις αυτές επιβάλλεται ο σχεδιασμός και προγραμματισμός κατευθυνόμενων μέτρων για την επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου.

Μεταξύ των σύγχρονων ορισμών για την πολιτική αστικών αναπλάσεων έχουν διατυπωθεί οι εξής:

α) Ο P. Roberts⁸ αναφέρει πως η αστική ανάπλαση είναι ένα περιεκτικό και ολοκληρωμένο όραμα και συγχρόνως μια δράση που στοχεύει στην επίλυση των αστικών προβλημάτων και επιδιώκει τη διαρκή βελτίωση της οικονομικής, φυσικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής κατάστασης μιας περιοχής που

8 Βλ. «The Evolution, Definition and Purpose of Urban Regeneration», στο συλλογικό έργο P. Roberts / H. Sykes (εκδ.), *Urban Regeneration: A Handbook*, σ. 17, London - Thousand Oaks - New Delhi 2000.

υπόκειται σε μετασχηματισμούς.

β) Οι C. Couch, C. Fraser και S. Percy⁹ επισημαίνουν πως η πολιτική αστικών αναπλάσεων αποσκοπεί στην αποτελεσματική και αποδοτική αξιοποίηση και επανάχρηση κενών και εγκαταλελειμμένων χώρων και κτηρίων, στη δημιουργία νέων μορφών απασχόλησης σε περιοχές στις οποίες έχουν χαθεί θέσεις εργασίας, στη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος και στην αντιμετώπιση ενός συνόλου αστικών κοινωνικών προβλημάτων.

γ) Σε σχετική έρευνα του Ε.Μ.Π. του 1990 υιοθετείται «ο ορισμός που διευκρινίζει ότι η αστική ανάπτυξη αφορά το σύνολο των επεμβάσεων που εφαρμόζονται στο χτισμένο περιβάλλον και σε υποβαθμισμένες περιοχές με σκοπό την αντικατάσταση ή βελτίωση του οικιστικού αποθέματος, την αξιοποίηση του περιβάλλοντος χώρου, τη δημιουργία τεχνικής και κοινωνικής υποδομής, καθώς και την ενίσχυση άλλων λειτουργιών που συμβάλλουν στην αναβάθμιση των περιοχών αυτών».¹⁰

Το Υπουργείο Περιβάλλοντος (= Υ.Π.Ε.Κ.Α. από το 2009-2015 και Υ.Π.Ε.Ν. από το 2015) στο πλαίσιο της πολιτικής του για την αναβάθμιση του αστικού χώρου δίνει έμφαση στην αστική ανάπτυξη, η οποία έχει δύο μορφές:

α) Διαμορφώσεις στον ελεύθερο δημόσιο (κοινόχρηστο) χώρο.

β) Ανασυγκρότηση και βελτίωση περιοχών της πόλης (κεφ. Β' του Ν. 2508/97) με παρεμβάσεις στον δημόσιο και στον ιδιωτικό δομημένο και αδόμητο χώρο.

9 Βλ. C. Couch / C. Fraser / S. Percy (εκδ.), *Urban Regeneration in Europe*, σ. xv, Blackwell Science, Oxford 2003.

10 Βλ. Δ. Λουκόπουλος / Γ. Πολύζος κ.ά., *Δυνατότητες και προοπτικές των προγραμμάτων ανάπτυξης. Προτάσεις για ένα νέο οργανωτικό σχήμα*, Ε.Μ.Π. Τμήμα Αρχιτεκτόνων, Τομέας Πόλη και Κοινωνικές Πρακτικές / Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας. Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης, σ. 17, Αθήνα 1990. Πρβλ. Μ. Ευαγγελίδου / Μ. Χόνδρου-Καραβασίλη / Α. Στασινόπουλος, *Απαραίτητες κανονιστικές ρυθμίσεις για έργα και προγράμματα αναπλάσεων*, Υ.Π.Ε.Χ.Δ.Ε., Αθήνα 1987.

3.2 Επιδιωκόμενοι στόχοι της ανάπλασης

Κατά τον σχεδιασμό μίας επέμβασης ανάπλασης θα πρέπει να επιδιώκεται η υλοποίηση των ακόλουθων στόχων:

- Προστασία του περιβάλλοντος και σωστή διαχείριση των φυσικών πόρων.
- Λήψη μέτρων για την εξοικονόμηση ενέργειας και εφαρμογή αρχών βιοκλιματικού σχεδιασμού.
- Βελτίωση της λειτουργικότητας του αστικού χώρου για την εξυπηρέτηση των σύγχρονων αναγκών των κατοίκων της πόλης.
- Βελτίωση της αστικής κινητικότητας, με την προώθηση ήπιων και φιλικών προς το περιβάλλον μορφών μετακίνησης.
- Ιδιαίτερη μέριμνα για τα Άτομα με Αναπηρία (ΑμεΑ).
- Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και μείωση των κοινωνικών εντάσεων με την εξασφάλιση των αναγκών προϋποθέσεων για την ανάπτυξη σχέσεων καλής γειτονίας και επαφής των κατοίκων.
- Δημιουργία συνθηκών για την αύξηση της επιχειρηματικότητας και αποτροπή εγκατάλειψης περιοχών από τους μόνιμους κατοίκους.
- Βελτίωση της αισθητικής του αστικού χώρου.
- Βελτίωση των στεγαστικών συνθηκών και κάλυψη των στεγαστικών αναγκών ευπαθών ομάδων του πληθυσμού.
- Οικονομία των κατασκευών μέσω κατάλληλων επιλογών σχεδιασμού και κατασκευαστικών μεθόδων.
- Τήρηση κατά τον σχεδιασμό ουσιαστικών συμμετοχικών διαδικασιών.
- Ορθολογική διαχείριση του ελεύθερου δημόσιου χώρου με εξασφάλιση συνεχούς και επαρκούς συντήρησης, καθαριότητας, ασφάλειας και ελέγχου των μελλοντικών επεμβάσεων στο χώρο αυτό από άλλους φορείς.¹¹

11 Βλ. <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=325&language=el-GR> τελευταία πρόσβαση 10/09/2018

3.3 Ιστορική αναδρομή των αναπλάσεων

Η έννοια και το περιεχόμενο της ανάπλασης έχει δεχτεί πολλές θεωρητικές και πρακτικές αλλαγές τα τελευταία εκατό χρόνια.

Η περίοδος των αρχών του 20ου αιώνα χαρακτηρίζεται κυρίως από καινοτομία. Οι νέες απόψεις διατυπώνονται στο μανιφέστο των φουτουριστών αρχιτεκτόνων το 1914, οι οποίοι απορρίπτουν κάθε παραδοσιακό στυλ, δέχονται την καταστροφή του προϋπάρχοντος περιβάλλοντος, την κατασκευή κτηρίων με νέες τυπολογίες, την αρχιτεκτονική για τις μάζες και τη συνεχή ανανέωση των κτηρίων (π.χ. Le Corbusier, Plan Voisin, 1925).

Η μεταπολεμική περίοδος μέχρι το 1975 χαρακτηρίζεται από πολλές αλλαγές στην ιδεολογία της ανάπλασης και του σχεδιασμού. Στα τέλη της δεκαετίας του 1940 και στη διάρκεια της δεκαετίας του 1950, μετά τις καταστροφές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η ανοικοδόμηση της Ευρώπης αντιμετωπίζεται σύμφωνα με δύο προσεγγίσεις: Η μία είναι η κατεδάφιση και η κατασκευή νέων κατοικιών, (Λονδίνο, Βερολίνο, Ρότερνταμ), ενώ η άλλη είναι η πιστή αναστήλωση (Βαρσοβία). Κατά την περίοδο αυτή, από τη μια πλευρά δίνεται βάση στην αντιμετώπιση των καταστροφών από τον πόλεμο και στην ανασυγκρότηση του αστικού ιστού, από την άλλη δίνεται βαρύτητα στις μαζικές επεκτάσεις των πόλεων. Και οι δύο κατηγορίες παρεμβάσεων πραγματοποιήθηκαν με ταχύρρυθμες διαδικασίες και με χρήση κοινών και απλουστευμένων σχεδιαστικών προτύπων και με μικρή σημασία στην αισθητική. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1960 άρχισε να γίνεται φανερό ότι ορισμένες από τις μεταπολεμικές επεμβάσεις απλώς τροποποιούσαν τα προβλήματα. Οι αναπλάσεις της εποχής εξακολούθησαν να δίνουν έμφαση στη λειτουργικότητα σύμφωνα με τις αρχές του μοντερνισμού, όμως τα μορφολογικά ζητήματα επανέρχονταν στο προσκήνιο.

Τα τελευταία εικοσιπέντε χρόνια η ανάπλαση, κυρίως στις ευρωπαϊκές πόλεις, ακολούθησε την ακόλουθη πορεία που διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες:

α) Ριζική ανακαίνιση: Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από έργα μεγάλης κλίμακας και υψηλού βαθμού παρέμβασης, η οποία αλλοιώνει τον αστικό ιστό. Οι παρεμβάσεις είναι κατεξοχήν επεκτατικές, με συνέπεια το υψηλό κόστος και τη μεγάλη διάρκεια εργασιών. Η προτεινόμενη λύση είναι η αστική ανανέωση ως σύνολο ενεργειών που μετασχηματίζουν τον αστικό ιστό μέσω κατεδαφίσεων και ανοικοδόμησης νέων κτισμάτων.

β) Διατήρηση της κτισμένης κληρονομιάς: Δίνεται έμφαση στη διατήρηση της υπάρχουσας κτισμένης κληρονομιάς, της οποίας η βελτίωση θεωρείται πιο πρόσφορη οικονομικά. Η επέμβαση, κυρίως στις κεντρικές γειτονιές, είναι η μεγάλης κλίμακας κτηριακή ανακατασκευή με γενική επισκευή του φέροντος οργανισμού.

γ) Διακριτική επέμβαση και έμφαση στα κοινωνικά δεδομένα: Το στάδιο αυτό χαρακτηρίζεται από διακριτικές επεμβάσεις, οι οποίες επηρεάζονται και ενσωματώνονται έμπρακτα στα κοινωνικά δεδομένα.

Στην Ελλάδα ο όρος «ανάπλαση» αναφέρεται πρώτη φορά στην πολεοδομική νομοθεσία τη δεκαετία του 1970, εποχή κατά την οποία τέθηκαν οι βάσεις της θεσμοθέτησης του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού και έγιναν προσπάθειες για αναβάθμιση της οικιστικής πολιτικής. Η νομοθεσία της εποχής ανταποκρίνεται και καθρεφτίζει τις αρχές και τη μεθοδολογία των αναπλάσεων που είχαν εφαρμοστεί στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες στις δεκαετίες του 1950 και του 1960 με τον όρο «ριζικές αναπλάσεις», στο πλαίσιο των grand projects. Τα χαρακτηριστικά αυτών των ρυθμίσεων είναι η μεγάλη κλίμακα των παρεμβάσεων, η συμμετοχή του δημόσιου τομέα στον σχεδιασμό και στην εκτέλεση των προγραμμάτων και η ίδρυση δημοσίων επιχειρήσεων για τον σκοπό αυτό.

Στην κατεύθυνση αυτή, η ανάπλαση εισάγεται ως έννοια με νομικό περιεχόμενο για πρώτη φορά από το Ν.Δ. 1003/71 «Περί ενεργού πολεοδομίας». Μετά την ψήφιση του Συντάγματος του 1975, καταργείται αυτό το νομοθετικό διάταγμα και αντικαθίσταται με τον Ν. 947/1979 «Περί οικιστικών περιοχών». Στο νομοθέτημα αυτό ο όρος «αναμόρφωση» φαίνεται να είναι ταυτόσημος με αυτόν της ανάπλασης.

Το 1978, δημοσιεύεται το Π.Δ. 4/19/1978, το οποίο αναφέρεται στην εφαρμογή μελετών ανάπλασης, ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων, οικισμών ή περιοχών αυτών και στον καθορισμό των υποχρεώσεων των παρόδων ιδιοκτητών. Σε γενικές γραμμές το διάταγμα αυτό απέβλεπε κυρίως στη διαμόρφωση κοινόχρηστων χώρων για πολεοδομικούς σκοπούς, με περιορισμένη επέμβαση στα κτήρια.

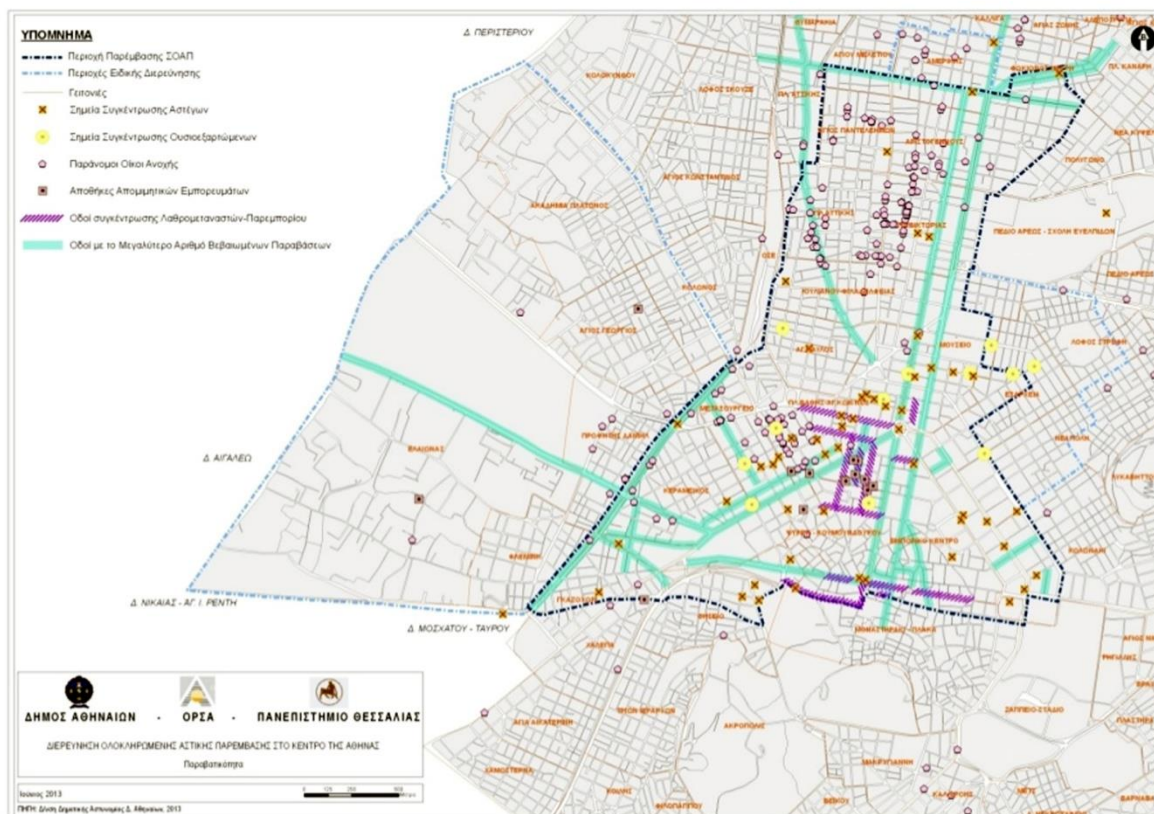
Το 1983 ψηφίστηκε ο Νόμος 1337/83, «Επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις». Ο εν λόγω νόμος, που κατήργησε μερικώς τον Ν.947/79, ρυθμίζει την ένταξη περιοχών στο σχέδιο πόλης ή επεκτάσεις του σχεδίου, όπως επίσης και τις σημαντικές τροποποιήσεις εντός του σχεδίου, εφόσον πρόκειται για προβληματικές περιοχές ή πολεοδομικά συγκροτήματα της πόλης που απαιτούν αναμόρφωση (άρθρο 13). Ο νόμος αυτός, χωρίς να αναφέρεται ρητώς στον όρο «ανάπλαση» αν και χρησιμοποιείται ως συνώνυμος, προβλέπει ζώνες επεμβάσεων, όπως οι Ζώνες Ειδικής Ενίσχυσης και οι Ζώνες Ειδικών Κινήτρων με στόχο την ανάπλαση των πυρήνων των πόλεων ή των κτηρίων τους.

Το 1997 ψηφίζεται ο νέος οικιστικός νόμος, ο οποίος ισχύει μέχρι σήμερα. Ο Νόμος 2508/97, «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις», έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στον θεσμό των αναπλάσεων, εισάγοντας αρκετά πολεοδομικά εργαλεία προς την κατεύθυνση αυτή. Πριν από τη ψήφισή του, οι αναπλάσεις δεν υπήρχαν ως αυτόνομο

εργαλείο χωρικού σχεδιασμού.

Τέλος, το 1999 ψηφίστηκε ο Νόμος 2742/99, «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις», ο οποίος θεσπίζει ένα εργαλείο ολοκληρωμένων αστικών παρεμβάσεων, τα Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (Σ.Ο.Α.Π.). Τα Σ.Ο.Α.Π. αναφέρονται σε πόλεις ή τμήματα πόλεων και σε ευρύτερες αστικές περιοχές που παρουσιάζουν σημαντικά προβλήματα αναπτυξιακής υστέρησης, κοινωνικής και οικονομικής συνοχής, περιβαλλοντικής υποβάθμισης και ποιότητας ζωής.

Εικόνα 5: Παράρτημα του ΣΟΑΠ του Κέντρου της Αθήνας

A) Με βάση την κλίμακα παρέμβασης

Με βάση την κλίμακα παρέμβασης στον αστικό ιστό διακρίνονται οι παρακάτω κατηγορίες:

Στην **πρώτη κατηγορία** εντάσσονται οι αναπλάσεις μικρής κλίμακας, οι οποίες περιλαμβάνουν περιοχές μεγέθους κτηριακής μονάδας έως και οικοδομικού τετραγώνου. Οι επεμβάσεις αυτής της κατηγορίας έχουν ως σκοπό την κτηριακή βελτίωση, την ενοποίηση των οικοδομικών τετραγώνων και τη σύνδεση αυτών με τους γύρω δρόμους. Επίσης, αποτελεί μια κατηγορία, στο πλαίσιο της οποίας δεν γίνονται κατεδαφίσεις, αντιθέτως αντιστοιχεί σε μικρές επεμβάσεις.

Η **δεύτερη κατηγορία** είναι αυτή των αναπλάσεων μέτριας κλίμακας, στην οποία η επέμβαση είναι περισσότερο ολοκληρωμένη και παρεμβαίνει στο δίκτυο κίνησης. Σε αυτή την περίπτωση η βελτίωση επιτυγχάνεται με την εύρεση χώρων στάθμευσης και τη διαμόρφωση των δικτύων.

Η **τρίτη κατηγορία** αφορά σε αναπλάσεις μεγάλης κλίμακας. Στη συγκεκριμένη κατηγορία συμπεριλαμβάνονται όλες οι παραπάνω πρακτικές επέμβασης αλλά και περιπτώσεις όπως η ενοποίηση οικοπέδων ανά οικοδομικό τετράγωνο ή και ο πλήρης αστικός σχεδιασμός.¹²

12 Βλ. Ι. Στεφάνου / Α. Χατζοπούλου / Σ. Νικολαΐδου, *Αστική Ανάπλαση: Πολεοδομία, Δίκαιο, Κοινωνιολογία*, Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, σ. 36, Αθήνα 1995.

Β) Με βάση τον τύπο της ανάπλασης

Η έννοια και το περιεχόμενο της ανάπλασης δέχτηκαν πολλές τροποποιήσεις τον τελευταίο αιώνα. Μέσω αυτών, διαμορφώθηκε ένα σύνολο τύπων ανάπλασης, που ομαδοποιούνται σύμφωνα με ορισμένα κριτήρια. Σύμφωνα με τους A. Breen και D. Rigby,¹³ οι αναπλάσεις των παράκτιων μετώπων υπάγονται στις ακόλουθες κατηγορίες ανάλογα με τις λειτουργίες και τον τρόπο επέμβασης:

1. Αναπλάσεις εμπορικού χαρακτήρα: Είναι οι αναπλάσεις που περιλαμβάνουν εμπορικές δραστηριότητες, όπως καταστήματα, εστίαση, υπαίθριες αγορές και ξενοδοχεία, και δίνουν την ευκαιρία στο κοινό να απολαύσει το παραλιακό μέτωπο για εργασία, αγορές και διασκέδαση. Αποτελούν πόλο έλξης για τους κατοίκους, τους περαστικούς και τους τουρίστες. Ο μεγάλος αριθμός τέτοιου είδους αναπλάσεων αποδεικνύει ότι η εμπορική παράδοση των παράκτιων μετώπων συνεχίζεται αλλά με τρόπο τέτοιο ώστε να προσαρμόζεται στις τρέχουσες ανάγκες.

Εικόνα 6: Miami's Bayside Marketplace
Ανάπλαση εμπορικού χαρακτήρα

13 Βλ. αναλυτικά στο βιβλίο τους *The New Waterfront: A Worldwide Urban Success Story*, New York 1996.

2. Αναπλάσεις πολιτιστικού, εκπαιδευτικού, περιβαλλοντικού χαρακτήρα: Σε αυτού του είδους τις αναπλάσεις περιλαμβάνονται μουσεία, μνημεία, ενυδρεία, αίθουσες θεάτρου, κινηματογράφου, εκθέσεων και συναυλιών, οικολογικά και τεχνολογικά πάρκα, βιβλιοθήκες. Τα κυριότερα από τα σύγχρονα πολιτιστικά, εκπαιδευτικά και περιβαλλοντικά έργα αναπλάσεων παράκτιων μετώπων δίνουν έμφαση στη σχέση του ανθρώπου και του νερού και ασκούν ουσιαστική επίδραση στον τρόπο αντιμετώπισης αυτού του αγαθού από τον άνθρωπο.

3. Αναπλάσεις ιστορικού χαρακτήρα: Σε αυτήν την περίπτωση το ενδιαφέρον στρέφεται στη συντήρηση, τον εκσυγχρονισμό και την ανάδειξη μέσω νέων χρήσεων, των διατηρητέων κτισμάτων. Αντί να «καταδικαστούν» σε εγκατάλειψη ιστορικά κτήρια και περιοχές παράκτιων μετώπων, επιδιώκεται η διατήρηση και η προσαρμοσμένη επανάχρησή τους, η αποκατάστασή τους και όχι η κατεδάφιση.

Εικόνα 7: Barceloneta
Ανάπλαση πολιτιστικού χαρακτήρα

Εικόνα 8: Split, Κροατία
Ανάπλαση ιστορικού χαρακτήρα

4. Αναπλάσεις οικιστικής ανάπτυξης: Τύπος ανάπτυξης που δεν συναντάται ευρέως καθώς τα παράκτια μέτωπα αποτελούν στην πλειοψηφία τους δημόσια περιουσία. Η επιθυμία του κοινού να είναι κοντά στο νερό έρχεται σε σύγκρουση με την ατομική ιδιοκτησία και την επιθυμία του ιδιοκτήτη για ιδιωτικότητα και ασφάλεια. Η αυξανόμενη ζήτηση για ιδιωτικές κατοικίες στο νερό είναι ένα σημαντικό τμήμα του φαινομένου του «νέου παράκτιου μετώπου».

5. Αναπλάσεις ψυχαγωγικού χαρακτήρα: Βασικά σχεδιαστικά στοιχεία αυτών των αναπλάσεων είναι οι υπαίθριοι χώροι αναψυχής και οι εκτεταμένες περιοχές πρασίνου. Οι πλατείες, οι κήποι, τα πάρκα, οι πεζόδρομοι, οι ποδηλατόδρομοι, οι παιδικές χαρές, τα αθλητικά κέντρα, τα αναψυκτήρια, οι προκυμαίες και οι μαρίνες συνθέτουν το τοπίο του θαλάσσιου μετώπου.

Εικόνα 9: HafenCity, Αμβούργο
Ανάπλαση οικιστικής ανάπτυξης

Εικόνα 10: Tel Aviv, Ισραήλ
Ανάπλαση ψυχαγωγικού χαρακτήρα

6. Αναπλάσεις με στόχο τη μετακίνηση εργασίας και των υποδομών μεταφορών: Πρόκειται για αναπλάσεις που σχετίζονται με τις βιομηχανικές εγκαταστάσεις και τις εγκαταστάσεις μεταφοράς. Ο βαρύς βιομηχανικός εξοπλισμός, τα μικρά εργοστάσια, οι σταθμοί επεξεργασίας νερού και οι εγκαταστάσεις μεταφοράς (γέφυρες και επιβατικοί σταθμοί πλοίων), χρησιμοποιούν τον χώρο του παράκτιου μετώπου και συχνά έχουν καταλυτική επίδραση στον σχεδιασμό. Και μικρότερες όμως επιχειρήσεις βρίσκονται στα παράκτια μέτωπα συνεισφέροντας στον χαρακτήρα και την οικονομία της πόλης. Αν βασιστούμε αυστηρά σε οικονομικούς παράγοντες, τα ναυπηγεία και οι μαρίνες μπορούν εύκολα να υποσκελιστούν από άλλες «σημαντικότερες» χρήσεις, όπως εμπορικά κέντρα, κατοικίες ή γραφεία. Τότε οι μικρές επιχειρήσεις αναγκάζονται είτε να μεταφερθούν είτε να εξαφανιστούν. Ωστόσο, συχνά κυριαρχεί η ανάγκη για λειτουργικά παράκτια μέτωπα που παρέχουν θέσεις εργασίας, ενώ παράλληλα διατηρούν τις ναυτικές παραδόσεις της περιοχής.

Εικόνα 11: Fishermen's Terminal, Port of Seattle
Ανάπλαση που σχετίζεται με τις υποδομές μεταφορών

Γ) Με βάση τη γεωγραφική επικράτεια

Μία ακόμα προσπάθεια κατηγοριοποίησης των μοντέλων ανάπλασης είναι αυτή που στηρίζεται στη γεωγραφική επικράτεια στην οποία ανήκει η περιοχή παρέμβασης. Σύμφωνα με αυτή δημιουργούνται τρία βασικά μοντέλα ανάπλασης:

1. Το Ασιατικό μοντέλο: Το μοντέλο αυτό στηρίζεται στη μεταφορά παλιών λιμανιών στις προαστιακές ζώνες της πόλης και στη δημιουργία νέων περιοχών, που βασίζονται σε έργα μεγάλης εμβέλειας προσαρμοσμένα στο πλαίσιο της σύγχρονης αστικής ανάπτυξης. Στην περίπτωση αυτή δεν δίνεται βάρος στη συντήρηση και αποκατάσταση των υπαρχόντων χώρων αλλά στη δημιουργία νέων πολυλειτουργικών τόπων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι τα "Pasifico Yokohama" και "Aomori Bay Bridge," στην Ιαπωνία.

Εικόνα 12: Pasifico Yokohama, Ιαπωνία

Εικόνα 13: Aomori Bay Bridge, Ιαπωνία

2. Το μοντέλο της Βορείου Αμερικής: Στηρίζεται στον σχεδιασμό χώρων για κάλυψη των αναγκών του μαζικού τουρισμού. Τυπικό παράδειγμα αυτού του μοντέλου αποτελεί το "Inner Harbor" στη Βαλτιμόρη.

Εικόνα 14: Inner Harbor, Baltimore

Εικόνα 15: Chicago's Navy Pier, Illinois

3. Το Ευρωπαϊκό μοντέλο: Έχει ως στόχο τη διατήρηση της αρχικής εικόνας του θαλάσσιου μετώπου ανεξάρτητα από το μέγεθος της ανάπλασης. Παραδείγματα αυτού του μοντέλου αποτελούν το λιμάνι της Γένοβας και το "Moll de la Fusta" στη Βαρκελώνη.

Εικόνα 16: Λιμάνι της Γένοβας

Εικόνα 17: Moll de la Fusta, Βαρκελώνη

Από τις παραπάνω κατηγοριοποιήσεις των σχεδιαστικών τάσεων των αναπλάσεων παράκτιων μετώπων διακρίνεται ότι ο σχεδιασμός τους περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- την επέκταση του σώματος του αστικού ιστού προς τη θάλασσα και τη διαχείριση του ορίου που τα διαχωρίζει,
- την αξιοποίηση του παραλιακού μετώπου, ώστε να δημιουργηθεί ένα δίκτυο δημόσιων χώρων,
- την τοποθέτηση μεικτών χρήσεων, συμβατών μεταξύ τους, ώστε να δημιουργείται ένα λειτουργικό σύμπλεγμα, ζωντανό καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας,
- το άνοιγμα του παραλιακού μετώπου προς το κοινό,
- την ανάπτυξη προσβασιμότητας στο παραλιακό μέτωπο,
- την κυκλοφοριακή ρύθμιση,
- την αναβάθμιση των θαλάσσιων μεταφορών,
- τη δημιουργία νέων πόλων έλξης μέσα από την αρχιτεκτονική μορφή των κτηριακών υποδομών,
- την επισήμανση της ιδιομορφίας του παραλιακού μετώπου,
- τη διασφάλιση της ποιότητας του νερού, αφού το υδάτινο στοιχείο λειτουργεί σαν επέκταση του ανοικτού χώρου.¹⁴

¹⁴ Βλ. R. Bruttomesco, «Complexity on the Urban Waterfront», στο R. Marshall (εκδ.), *Waterfronts in Post-Industrial Cities*, σ. 45-46, New York 2001.

Η ανάπλαση του παράκτιου μετώπου μιας πόλης αποτελεί μηχανισμό που σχετίζεται άμεσα με τις αλλαγές στη δομή της. Ο Goodwin¹⁵ θεωρεί την ανάπλαση των θαλάσσιων μετώπων ως μια διαδικασία που ξεκινά από την επιθυμία και την ανάγκη της κοινωνίας για εξέλιξη. Αποτελεί το ευστοχότερο παράδειγμα της προσαρμοστικότητας των πόλεων στις αλλαγές της οικονομίας και της τεχνολογίας. Το αποτέλεσμα αυτής της προσαρμοστικότητας, είναι ο μετασχηματισμός ή η δημιουργία νέων περιοχών, με μεγάλες δυνατότητες οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Τα κυριότερα πεδία που επηρεάζονται από τη διαδικασία της ανάπλασης είναι:

α) Η όψη της πόλης: Το έργο της ανάπλασης του θαλάσσιου μετώπου επηρεάζει τη χωροταξική, πολεοδομική και αρχιτεκτονική μορφή τόσο της περιοχής μελέτης όσο και του ευρύτερου περιβάλλοντος. Επομένως, η ανάδειξη της όψης της πόλης εξαρτάται άμεσα από την επιτυχία των έργων ανάπλασης. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η ταυτότητα της πόλης είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την οικονομική και κοινωνική της εξέλιξη, είναι εμφανές ότι πρέπει να δοθεί έμφαση στο προσιτό και αισθητικό αποτέλεσμα του έργου.

β) Η οικονομική ανάπτυξη: Ένα μεγάλο ποσοστό αναπλάσεων επιδρούν θετικά στην βελτίωση της οικονομίας των πόλεων, με την προσφορά νέων θέσεων απασχόλησης τόσο κατά το στάδιο της κατασκευής όσο και μετά την ολοκλήρωση του έργου. Αυτό οφείλεται στην είσοδο νέων χρήσεων, στην προσέλκυση ανταγωνιστικών επιχειρήσεων καθώς και στην ανάπτυξη του τουρισμού και των εμπορικών συναλλαγών.

γ) Η κοινωνία: Οι κοινωνικές συνέπειες της ανάπλασης του θαλάσσιου μετώπου είναι ένα λεπτό ζήτημα και πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη από τους σχεδιαστές. Συχνά τέτοιου είδους επεμβάσεις οδήγησαν σε καταστάσεις

15 Βλ. R. F. Goodwin, «Redeveloping deteriorated urban waterfronts: The effectiveness of U.S. coastal management programs.», *Coastal Management*, 27 (1999) 239-269.

κοινωνικών ανισοτήτων λόγω αλλαγής στις χρήσεων γης και της δημιουργίας συνθηκών ζωής κατάλληλων για συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες.

δ) Η οικολογία της περιοχής: Όταν μια ανάπλαση δεν ακολουθεί τις βασικές αρχές αιεφόρου ανάπτυξης, επέρχεται η υποβάθμιση και η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος. Αντίθετα, σε περιπτώσεις όπου η ανάπλαση του μετώπου έγινε με βιώσιμες προοπτικές συνέβαλε στην προστασία της οικολογίας της περιοχής και συντέλεσε στην αξιοποίηση και αναβάθμισή του.

ε) Η ιστορική-πολιτιστική ταυτότητα: Η ιστορική και πολιτιστική ταυτότητα του θαλάσσιου μετώπου σε σχέση με τον αστικό ιστό πρέπει κατά το δυνατόν να διατηρείται, γιατί αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της πόλης. Η επιλογή σχεδίων ανάπλασης που δεν λαμβάνουν υπόψη αυτή την παράμετρο μεταλλάσσουν τις περιοχές αυτές σε τόπους χωρίς χαρακτήρα και η σύνδεση μεταξύ θαλάσσιου μετώπου και πόλης καθίσταται αδύνατη.

Η αναγκαιότητα ανάπτυξης των αστικών θαλασσίων μετώπων συνδέεται άρρηκτα με την παρακμή παλιών λιμενικών εγκαταστάσεων στα κέντρα των πόλεων. Η μεταφορά των λιμενικών δραστηριοτήτων σε νέες σύγχρονες εγκαταστάσεις στο περιαστικό θαλάσσιο μέτωπο, επέτρεψε τον ανασχεδιασμό παλιών κεντρικών λιμενικών προβλητών και αποθηκών ως χώρων πολιτισμού και αναψυχής. Οι δράσεις ανάπτυξης των λιμενικών χώρων οδήγησαν στην αναζωογόνηση γειτονικών υποβαθμισμένων περιοχών κατοικίας, εμπορίου ή βιομηχανίας λόγω της επαφής τους με το θαλάσσιο μέτωπο και στη δημιουργία clusters αναψυχής.¹⁶ Τα νέα παραλιακά επίκεντρα πολιτισμού και αναψυχής συνδυάζονται με νέα επιχειρηματικά επίκεντρα λόγω της άμεσης γειτνίασης. Σε αυτή την περίπτωση, το αστικό τοπίο αποτελεί επίκεντρο δραστηριοτήτων και επωφελείται σε πολλούς τομείς.

¹⁶ Βλ. Α. Γοσποδίνη, «Περιγράφοντας, ταξινομώντας και ερμηνεύοντας τα νέα τοπία της Μεταβιομηχανικής Πόλης» στο Α. Γοσποδίνη / Η. Μπεριάτος (επιμ.), *Τα νέα αστικά τοπία και η ελληνική πόλη*, σ. 27-50, Αθήνα 2006.

04

ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΜΕΤΩΠΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

-

CASE STUDIES

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται έντονο το ενδιαφέρον πολλών κοινωνικών και επιστημονικών φορέων, δημοτικών αρχών αλλά και παραγόντων της κεντρικής πολιτικής ηγεσίας για την αναβάθμιση και εξυγίανση της όψης των πόλεων, με προοπτική να εξυπηρετούνται οι σύγχρονες ανάγκες και απαιτήσεις, όχι μόνο αισθητικές αλλά και λειτουργικές, σε επίπεδο οικονομίας, ψυχαγωγίας, πολιτιστικής δράσης, κοινωνικών καθημερινών εκδηλώσεων, τουριστικής κίνησης και εκμετάλλευσης κ.λπ. Ειδικά όσον αφορά τις περιπτώσεις παραθαλάσσιων πόλεων, το ενδιαφέρον της ανάπλασης στρέφεται, κυρίως, στα παράκτια μέτωπα, πράγμα το οποίο οφείλεται αφενός στις πολυάριθμες και ποικίλες προοπτικές ανάπτυξης που έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν οι περιοχές αυτές και αφετέρου στην ανάγκη αποκατάστασης της υποβαθμισμένης, τις περισσότερες φορές, εικόνας των παράκτιων μετώπων εξαιτίας των βιομηχανικών και λιμενικών καταλοίπων του παρελθόντος, τα οποία δημιουργούν την εντύπωση εγκατάλειψης και παρακμής.

Στην προσπάθεια ανάκτησης των παράκτιων μετώπων των πόλεων προέκυψαν διάφορες προσεγγίσεις και στρατηγικές σχεδιασμού, στόχος των οποίων είναι η επανένταξη, αναγέννηση και αναζωογόνηση των χώρων αυτών, ώστε να δημιουργηθεί ένα σύγχρονο πλαίσιο ανάπτυξης και εξυπηρέτησης των καθημερινών λειτουργιών της πόλης, ποιοτικής διαβίωσης των κατοίκων και μελλοντικής θετικής προοπτικής.

Στην παρούσα ερευνητική εργασία μελετώνται τρία χαρακτηριστικά παραδείγματα αναπλάσεων σύγχρονων παράκτιων μετώπων του μεσογειακού χώρου, τα οποία επιλέχθηκαν πρωτίστως με βάση την κλίμακα της πόλης στην οποία πραγματοποιήθηκε η ανάπλαση. Επιχειρείται, δηλαδή, ανάλυση περιπτώσεων ανάπλασης μετώπων μεγάλης, μεσαίας και μικρής κλίμακας πόλης, διαφορετικών χωρών. Αρχικά, παρουσιάζεται η περίπτωση ανάπλασης

του παράκτιου μετώπου της Θεσσαλονίκης ως αντιπροσωπευτικού παραδείγματος μετώπου μεγάλης πόλης, στη συνέχεια, ως ανάπλαση παράκτιου μετώπου μεσαιάς πόλης θα παρουσιαστεί αυτό του Split, και, τέλος, θα αναλυθεί η περίπτωση ανάπλασης του μετώπου του Benidorm, ως παράκτιο μέτωπο πόλης μικρής κλίμακας. Εκτός των άλλων, ωστόσο, η επιλογή των τριών παραδειγμάτων — μεταξύ αρκετών άλλων που εντοπίσθηκαν στο αρχικό στάδιο της εργασίας — προέκυψε και λόγω της αποτελεσματικότητας της επέμβασης ανάπλασης αλλά και γιατί, ενώ κάθε περίπτωση είχε διαφορετική σχεδιαστική μεταχείριση, όλες πραγματοποιήθηκαν με σεβασμό στα ιδιαίτερα γνωρίσματα του τόπου σε συνδυασμό με τις σύγχρονες ανάγκες και προοπτικές.

Σημειώνεται, επίσης, ότι οι τρεις προαναφερθείσες πόλεις που επιλέχθηκαν προς μελέτη διαθέτουν διαφορετικό χαρακτήρα και ως προς το ότι παρουσιάζουν κλιμάκωση από το αστικό στο τουριστικό επίπεδο: Η Θεσσαλονίκη είναι πόλη με κυρίως αστικό χαρακτήρα, το Split διαθέτει ταυτόχρονα αστική και τουριστική φυσιογνωμία, ενώ το Benidorm λειτουργεί στα πρότυπα τουριστικής πόλης. Έτσι, στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας τίθεται ένας ακόμη στόχος, να μελετηθεί η ανάπλαση παράκτιων μεσογειακών μετώπων σύμφωνα και με αυτή τη διαβάθμιση, από τον πιο αστικό χαρακτήρα, στον πιο τουριστικό.

4.1 Θεσσαλονίκη

Η Θεσσαλονίκη μαζί με τα περίχωρά της αποτελεί πόλη μεγάλης κλίμακας με πληθυσμό περ. 1.000.000 κατοίκους. Το 1997 η πόλη ανακηρύχθηκε Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, γεγονός που αποτέλεσε αφετηρία για τον σχεδιασμό νέων αστικών τοπίων. Το πρόγραμμα των έργων του Οργανισμού Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης «Θεσσαλονίκη '97» υλοποίησε μεγάλο αριθμό προτάσεων που είχαν διατυπωθεί από το 1970 για τη σημειακή ανάπλαση του ιστορικού εμπορικού κέντρου, την αποκατάσταση μνημείων και τη γενικότερη ανανέωση του αστικού τοπίου, ωθώντας την πόλη προς την κατεύθυνση των τεκταινόμενων των ευρωπαϊκών μητροπόλεων.¹⁷

Όσον αφορά τις προσπάθειες αστικής ανάπλασης του παράκτιου μετώπου της πόλης, επισημαίνεται ότι είχαν αρχίσει να γίνονται προσπάθειες επανασχεδιασμού της παράκτιας ζώνης από το 1960 με επέκταση προς τα ανατολικά και με τη δημιουργία λιμενοβραχίονα και πάρκου. Ύστερα από έξι χρόνια αποφασίζεται η επιχωμάτωση της παλαιάς παραλίας πράγμα το οποίο προκάλεσε πολλές αντιδράσεις και ανέδειξε την ανάγκη να υπάρξει μια οργανωμένη μελέτη.

Για αυτούς του λόγους, από το 1971 άρχισαν να διεξάγονται εθνικοί και διεθνείς διαγωνισμοί για τον επανασχεδιασμό του παραλιακού μετώπου με κύριο στόχο την επιχωμάτωση της Παλαιάς Παραλίας και τη δημιουργία υπογείου χώρου στάθμευσης. Αυτοί οι διαγωνισμοί ήταν άγονοι, με αποτέλεσμα να ακολουθήσουν και άλλοι. Μάλιστα στον διαγωνισμό του 1988 προστέθηκε το ζητούμενο κατασκευής υποθαλάσσιας οδικής αρτηρίας. Το γεγονός αυτό επανέφερε στο προσκήνιο ποικίλες αντιδράσεις τοπικών φορέων, με αποτέλεσμα να μην ολοκληρωθεί και αυτός ο διαγωνισμός.

17 Βλ. Β. Χαστάογλου, «Ιστορικά τοπία και μελλοντικές εικόνες της πόλης: Ανασχεδιάζοντας τη Θεσσαλονίκη ως πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης 1997» στο Α. Γοσποδίνη / Η. Μπεριάτος (επιμ.), *Τα νέα αστικά τοπία και η ελληνική πόλη*, σ. 190, Αθήνα 2006.

Προβλήτα Α' Λιμένα Θεσσαλονίκης

Αρχιτέκτονας: Κυριακή Ουδατζή

Χρόνος μελέτης: 2010

Χρόνος κατασκευής Α' φάσης: 2011

Χρόνος κατασκευής Β' φάσης: 2011 - 2012

Εικόνα 18: Γενική άποψη Α' προβλήτας

Η μελέτη ήπιας ανάπλασης της Α' προβλήτας αποτελεί την πρώτη ολοκληρωμένη επέμβαση που έγινε στο παράκτιο μέτωπο της Θεσσαλονίκης και συγκεκριμένα στο δυτικό του τμήμα. Είχε ως σκοπό την αποκατάσταση και ανάδειξη των αρχιτεκτονικών μορφών και των ιστορικών κατάλοιπων της πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης, την αντιμετώπιση των αιτίων φθοράς τους, τη δημιουργία λειτουργικού και βιώσιμου δημόσιου χώρου και τέλος την αποκατάσταση της μορφής, των αλλοιωμένων, από επεμβάσεις διαφόρων ιστορικών φάσεων, κτηρίων, ώστε αυτά να ενταχθούν στο ιστορικό σύνολο. Βασικές αρχές σύνθεσης αποτέλεσαν:

- α) η δημιουργία λειτουργικού δημόσιου χώρου, που σέβεται την ιστορικότητα της περιοχής
- β) η ένταξη δημιουργικών στοιχείων με μικρής κλίμακας κατασκευές
- γ) η σύνδεση του ιστορικού τόπου με την πόλη και το υγρό στοιχείο
- δ) η δημιουργία πορειών, οπτικών φυγών και σημείων χαλάρωσης.¹⁸

¹⁸ <http://www.nikiforidis-cuomo.com/work/urban-design/3/1> τελευταία πρόσβαση 10/09/2018

Αναλυτική περιγραφή του έργου

Η είσοδος από την πόλη στην προβλήτα παρέμεινε κατά βάση ίδια. Παράλληλα, όμως ανασχεδιάστηκε με την ομαλοποίηση της πρόσβασης των πεζών και των ποδηλατών. Η ανάκτηση του παραλιακού μετώπου αντιμετωπίστηκε με τοποθέτηση, σε επάλληλη διάταξη, εμπορευματοκιβωτίων (containers) στα ίχνη των προϋφιστάμενων τριών αποθηκών, όπου και θα στεγαστεί μελλοντικά το νέο λιμενικό μουσείο. Η ενιαία γυάλινη όψη, που δημιουργεί η σύνθεση των δέκα συνολικά εμπορευματοκιβωτίων, θα λειτουργεί ως μεγάλων διαστάσεων οθόνη προβολών.

Εικόνα 19: Γενική διαμόρφωση της Α' προβλήτας

Στο χώρο της προβλήτας, δημιουργήθηκαν νέες διαδρομές για πεζούς και ειδικές διαμορφώσεις για την εξυπηρέτηση ατόμων με ειδικές ανάγκες, καθώς και ζώνες καθιστικών, ενώ διευκολύνθηκε και η πρόσβαση στα ποδήλατα. Τοποθετήθηκαν διακριτικές κατασκευές από συμβατά με τον ιστορικό τόπο υλικά, όπως ήρεμες χρωματικά δαπεδοστρώσεις, νέα, λιτής μορφής, καθιστικά και φωτιστικά. Η κεντρική πορεία του νέου πεζόδρομου, όπως και όλη η περιοχή επέμβασης, επαναδιαστρώθηκε με τους αρχικούς, κυβόλιθους, αφού αποκαταστάθηκε το υπόστρωμά τους και όλα τα υπόγεια δίκτυα υποδομής, καθώς από την περιοχή διέρχονται κύρια δίκτυα της πόλης.

Εικόνα 20: Χώροι καθιστικών

Η πορεία των πεζών τονίζεται με γραμμικής μορφής φύτευση ελαιοδένδρων, επιλογή συμβατή με το μεσογειακό κλίμα και τοπίο. Στις παρειές της κεντρικής πορείας, τοποθετήθηκαν, σε εναλλαγή και σε γραμμική διάταξη, ελαιόδεντρα και καθιστικά, ενώ όλη η πορεία αναδεικνύεται από ειδικό φωτισμό. Το τέλος αυτής της πορείας σημαίνεται από εικαστικού χαρακτήρα αρχιτεκτονική κατασκευή, αστικό γλυπτό που σχηματίζεται από δύο παράλληλα μεταξύ τους, ανισοϋψή, μεταλλικά πετάσματα. Σε ό,τι αφορά την περιοχή γύρω από το κτήριο όπου μέχρι σήμερα στεγάζονταν υπηρεσίες, ανασχεδιάστηκε ο αδιαμόρφωτος χώρος στάθμευσης και μετατράπηκε σε πλατεία με δενδροφυτεύσεις και μεγάλης κλίμακας κατασκευές καθιστικών και γλυπτών.

Εικόνες 21,22: Λεπτομέρειες της Α' προβλήτας

Νέα Παραλία Θεσσαλονίκης

Αρχιτέκτονες: Πρ. Νικηφορίδης, Β. Cuomo

Έκταση: 28.000 τ.μ

Έτος διαγωνισμού: 2001

Χρόνος μελέτης: 2001 – 2005

Χρόνος κατασκευής: 2006 – 2014

Εικόνα 23: Γενική άποψη Νέας Παραλίας

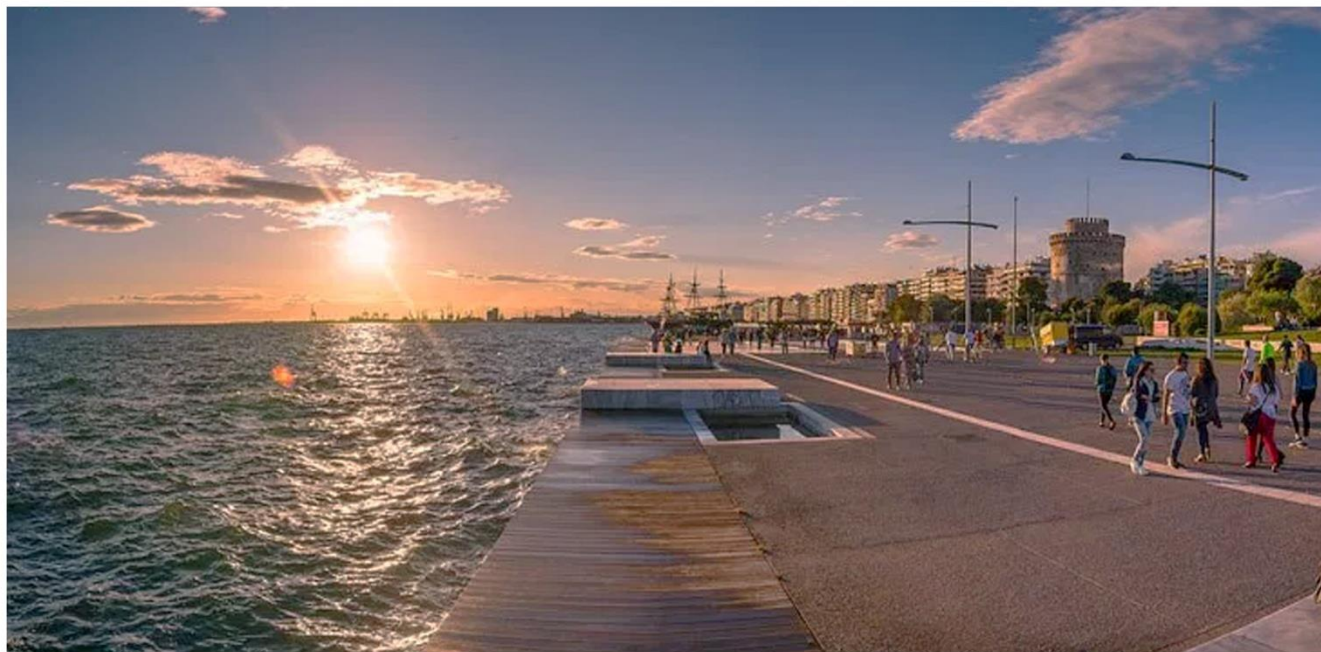
Η πρόθεση του Δήμου Θεσσαλονίκης για ανασυγκρότηση της Νέας Παραλίας και η ανακήρυξη του σχετικού διαγωνισμού έδωσαν την ευκαιρία στους αρχιτέκτονες να πειραματιστούν στην οργανωτική λογική ενός συνολικού μικρο-οικοσυστήματος του δημόσιου αστικού χώρου. Βασικός στόχος της επέμβασης ήταν να δημιουργηθεί μία ενιαία φυσιογνωμία του παράκτιου μετώπου, συνδυαστικά με την ενίσχυση του οικοσυστήματος, στο όριο μεταξύ θάλασσας και πόλης.

Η Νέα Παραλία της Θεσσαλονίκης είναι μία γραμμική περιοχή με σχετικά περιορισμένο πλάτος και μεγάλο μήκος, γεγονός που της προσδίδει τα χαρακτηριστικά του «μετώπου». Ο σχεδιασμός αυτού του ορίου πρέπει να συνυπάρχει και να συνομιλεί με το στοιχείο του νερού, που αποτελεί την πιο ασταθή φυσική μορφή. Βασικές αρχές σύνθεσης αποτέλεσαν:

- α) η δημιουργία βιώσιμου δημόσιου χώρου
- β) η ενίσχυση της γραμμικότητας του τοπίου
- γ) η ενσωμάτωση θεματικών κήπων για τη διεξαγωγή δραστηριοτήτων
- δ) η δημιουργία πορειών, χώρων στάσης και χαλάρωσης.

Αναλυτική περιγραφή του έργου

Το παραθαλάσσιο υπόβαθρο του κόλπου της Θεσσαλονίκης αποτελεί ιδιαίτερο τοπίο. Έτσι, βασική πρόθεση της πρότασης ήταν να διατηρηθεί η χαρακτηριστική γραμμικότητα του τοπίου. Κύριο μέλημα ήταν η διατήρηση της διαδρομής περιπάτου δίπλα στον ανοιχτό ορίζοντα της θάλασσας και για τον λόγο αυτό δεν υπήρξε καμία προσπάθεια επέκτασης των δομών μέσα στο νερό. Η πορεία στο όριο στεριάς και θάλασσας, το πλακόστρωτο γραμμικό τμήμα της παραλίας, η μη διακοπτόμενη θέαση, οι χώροι πρασίνου με διάσπαρτες χρήσεις αναψυχής και μικρών αθλοπαιδιών αποτελούν στοιχεία της υβριδικής ταυτότητας του χώρου, που συνδυάζει αρμονικά το αστικό και το φυσικό τοπίο.

Εικόνα 24: Διαμόρφωση της Νέας Παραλίας

Η γραμμικότητα, η δυναμική μορφή, ο ανοικτός ορίζοντας είναι τα σημαντικά πλεονεκτήματα της Νέας Παραλίας, που εντείνονται και ενισχύονται με τη διαμόρφωση του δαπέδου του κρηπιδώματος. Το κρηπίδωμα της παραλίας είναι ιδανικός τόπος περιπάτου, χωρίς διακοπές και οχλήσεις. Ο επισκέπτης είναι εκτεθειμένος στο φως, στην ανοικτή προοπτική, σε μια συνεχή πορεία πάνω στο όριο μεταξύ δύο αντίθετων δομών: της σταθερότητας του συμπαγούς κρηπιδώματος και της αστάθειας του υγρού στοιχείου.

Το πλακόστρωτο της παραλίας, από τον Λευκό Πύργο έως το Μέγαρο Μουσικής, αντιμετωπίζεται ενιαία χωρίς ιεραρχήσεις και αυξομειώσεις στο εύρος του. Ένα χυτό δάπεδο κατασκευάστηκε σε όλο το μήκος και πλάτος του μετώπου όπου υπήρχε σκληρή επιφάνεια. Το νέο δάπεδο διαφοροποιείται μόνο σε δύο σημεία για να σημάνει τη χάραξη ποδηλατοδρόμου και το σημείο απόληξης του κρηπιδώματος στο νερό. Με τη χρήση του ξύλινου καταστρώματος από *bankirai* επιχειρείται να τονιστεί το όριο ξηράς και θάλασσας.

Στην εσωτερική πλευρά του κρηπιδώματος προσφέρεται η δυνατότητα σκιασμένης διαδρομής που περιλαμβάνει καθιστικά ανάμεσα στα δέντρα. Η αλέα λειτουργεί ως ενδιάμεσο όριο-φίλτρο μεταξύ των δύο διακριτών τμημάτων του παραλιακού μετώπου: του πλακόστρωτου και της πράσινης ζώνης. Δημιουργεί μια διαφοροποιημένη σε ποιότητες διαδρομή, οριοθετείται από υψηλή γραμμική φύτευση και διαμορφώνει μια ενιαία εικόνα στη θέα του μετώπου από τη θάλασσα. Παράλληλα, στη διαδρομή σχηματίζονται πράσινοι χώροι, ως «δωμάτια-κήποι» καθένας με διαφορετικό θεματικό χαρακτήρα. Δεν πρόκειται για μεγάλα «πάρκα», αλλά για «μικρά» δωμάτια που θυμίζουν κήπους σπιτιών που υπήρχαν στην περιοχή και φτάνουν στο όριο της παλιάς ακτογραμμής.¹⁹ Οι χώροι αυτοί ξεκινούν από τον κήπο του Αλεξάνδρου και σπουδαιότεροι είναι οι ακόλουθοι:

19 <http://www.nikiforidis-cuomo.com/work/urban-design/3/1> τελευταία πρόσβαση 10/09/2018

Εικόνα 25: Διαμόρφωση της Νέας Παραλίας

Εικόνα 26: Διαμόρφωση της Νέας Παραλίας

Ο κήπος του Αλέξανδρου

Ο κήπος βρίσκεται μεταξύ του Λευκού Πύργου και του πλακόστρωτου στο ύψος της οδού Έδισον. Ο χώρος που περιβάλλει σήμερα το άγαλμα του Μ. Αλεξάνδρου επιμερίζονταν σε τέσσερα μέρη: την αξονική χάραξη ΧΑΝΘ – Μ. Αλεξάνδρου και τρία μικρά πάρκα με ανομοιογενή οργάνωση, χλοοτάπητα και διάσπαρτα δέντρα, περικλειστα με φυτικό φράχτη.

Προτάθηκε η ομογενοποίηση των τριών πάρκων, η αφαίρεση του φυτικού φράχτη και η ενίσχυση των φυτεύσεων ώστε να προκύψει οικειοποίηση του χώρου. Γύρω από την κεντρική αξονική χάραξη που καταλήγει στο άγαλμα του Μ. Αλεξάνδρου διατηρήθηκε η υφιστάμενη προεξοχή του πλακόστρωτου προς τη θάλασσα και επενδύθηκε με ξύλινο ενιαίο δάπεδο. Στο ίδιο επίπεδο τοποθετήθηκαν 33 πίδακες νερού σε κάνναβο.²⁰

Εικόνα 27: Κάτοψη του κήπου του Μ. Αλεξάνδρου

20 <http://www.nikiforidis-cuomo.com/work/urban-design/3/2> τελευταία πρόσβαση 10/09/2018

Ο κήπος του Απογευματινού Ήλιου

Πρόκειται για έναν κεκλιμένο, τριγωνικής κάτοψης κήπο, που δημιουργείται μεταξύ του ξενοδοχείου «Μακεδονία Παλλάς» και της παλιάς Ηλεκτρικής Εταιρείας. Η κλίση, ξεκινώντας από το πλακόστρωτο, διαμορφώνεται με χώμα σαν φυσική μαλακή πλαγιά. Η άνοδος σε αυτήν γίνεται με διαδρομές από ομαλές ράμπες, κατά μήκος των οποίων συναντώνται καθιστικά ως όγκοι που αναδύονται από το έδαφος. Οι πλευρές του λόφου προς τη λεωφόρο Μ. Αλεξάνδρου και το «Μακεδονία Παλλάς», διαμορφώνονται ως κεκλιμένοι αναλημματικοί τοίχοι από πετροκάλαθα. Στο όριο με το πλακόστρωτο τοποθετείται ένα μικρό αναψυκτήριο. Η τεχνητή πλαγιά αποτελεί σημείο θέασης προς τη θάλασσα. Οπτικά, μειώνει και εντάσσει καλύτερα τον όγκο του ξενοδοχείου πάνω στο παραλιακό μέτωπο.²¹

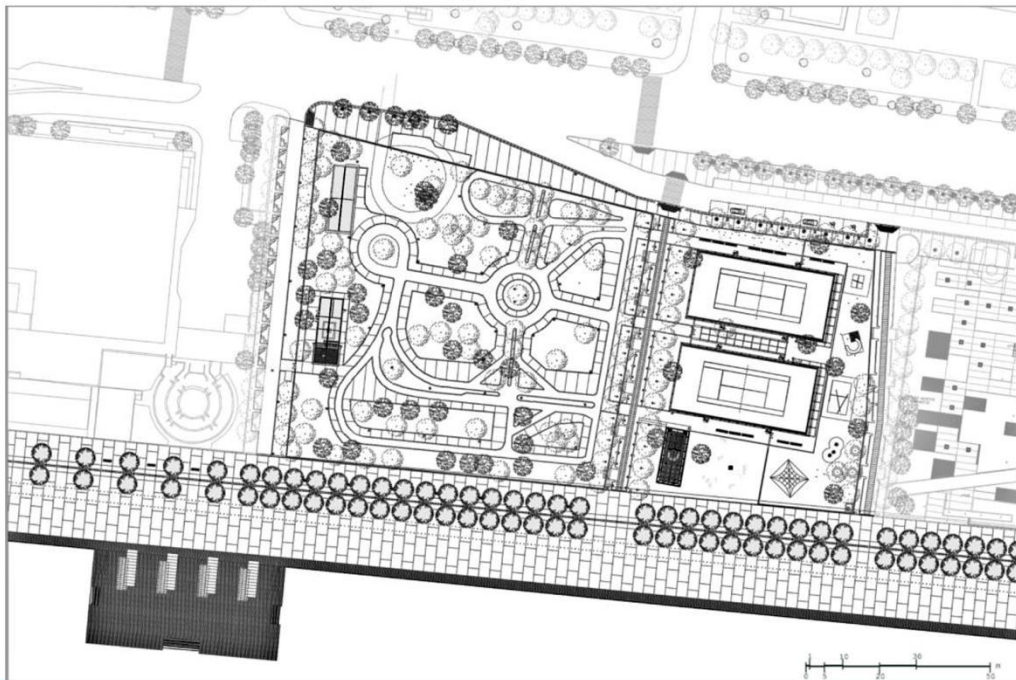
Εικόνα 28: Κάτοψη του κήπου του Απογευματινού Ήλιου

21 <http://www.nikiforidis-cuomo.com/work/urban-design/3/3> τελευταία πρόσβαση 10/09/2018

Ο κήπος της Άμμου

Στο σημερινό πάρκο κυκλοφοριακής αγωγής διαμορφώνεται ο κήπος της Άμμου. Διατηρούνται οι χαράξεις στο τμήμα του πάρκου που είναι ήδη διαμορφωμένο, γίνονται νέες φυτεύσεις και στο υπόλοιπο του κήπου δημιουργούνται δύο γήπεδα τένις. Μια μεγάλη επιφάνεια άμμου προσφέρεται ως παιδότοπος και ένα αναψυκτήριο γίνεται σημείο στάσης. Το σημερινό πάρκο είναι κλειστό προς την πλευρά της παραλίας με φυτικό φράχτη από θάμνους, ο οποίος απομακρύνεται ώστε ο κήπος να ανοίγει προς τη θάλασσα και τον παραλιακό περίπατο.²²

Εικόνα 29: Κάτοψη του κήπου της Άμμου

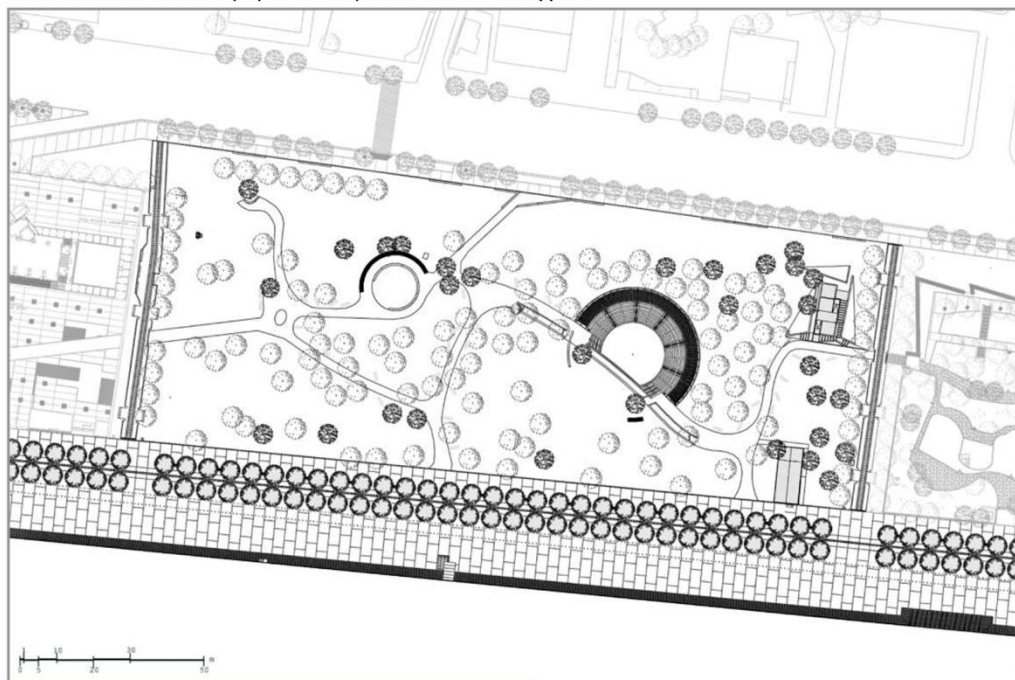

22 <http://www.nikiforidis-cuomo.com/work/urban-design/3/4> τελευταία πρόσβαση 10/09/2018

Ο κήπος των Εποχών

Ο κήπος των Εποχών διαμορφώνεται σαν φυσικό λιβάδι «σπαρμένο» με την άγρια βλάστηση του ελληνικού τοπίου. Οι ιδιαιτερότητες του κλίματος και του ανάγλυφου δημιουργούν μία ποικιλία βιοτόπων. Οι φυτεύσεις του κήπου, διάσπαρτες, χωρίς καμία εμπρόθετη χάραξη, αποτελούν ένα παλίμψηστο χρωμάτων και φυτικών συνδυασμών. Στην πλαγιά ενός κατασκευασμένου λόφου διαμορφώνεται ένα υπαίθριο αμφιθέατρο. Η αίσθηση του εφήμερου και του μεταβλητού, ο κύκλος της βλάστησης ως κύκλος ζωής, γίνεται το κλειδί για την κατανόηση του κήπου, που δε βασίζεται στον σχεδιασμό και τη σύνθεση αλλά στις αισθήσεις.²³

Εικόνα 30: Κάτοψη του κήπου των Εποχών

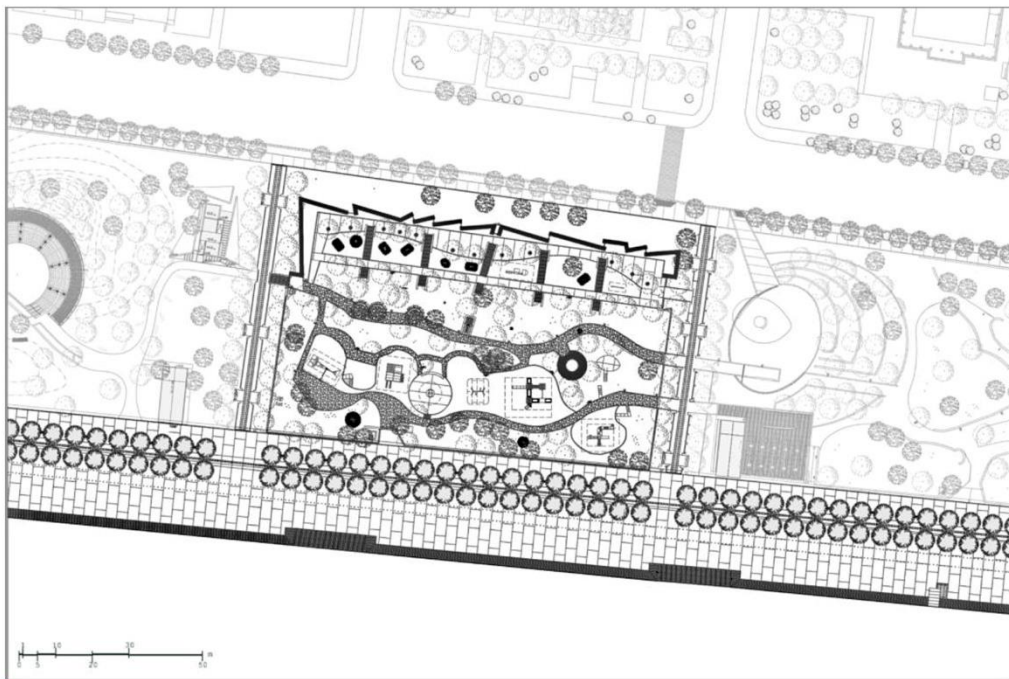

23 <http://www.nikiforidis-cuomo.com/work/urban-design/3/5> τελευταία πρόσβαση 10/09/2018

Ο κήπος του Οδυσσέα Φωκά

Το σημερινό Πάρκο του Οδυσσέα Φωκά είναι ένας από τους πιο καλοδιατηρημένους χώρους πρασίνου στη Νέα Παραλία. Τα γήπεδα τένις που υπήρχαν έχουν χωροθετηθεί στον κήπο της Άμμου, έτσι ώστε ο χώρος να παραμείνει αποκλειστικά ως παιδότοπος και να αποκτήσει μεγαλύτερη έκταση. Ένα διακοπτόμενο τοιχίο από πετροκάλαθα, του οποίου τα τμήματα ακολουθούν διαφορετικές χαράξεις, διαμορφώνεται προς την πλευρά του δρόμου και απομονώνει ακουστικά τον κήπο από τον θόρυβο.²⁴

Εικόνα 31: Κάτοψη του κήπου του Οδυσσέα Φωκά

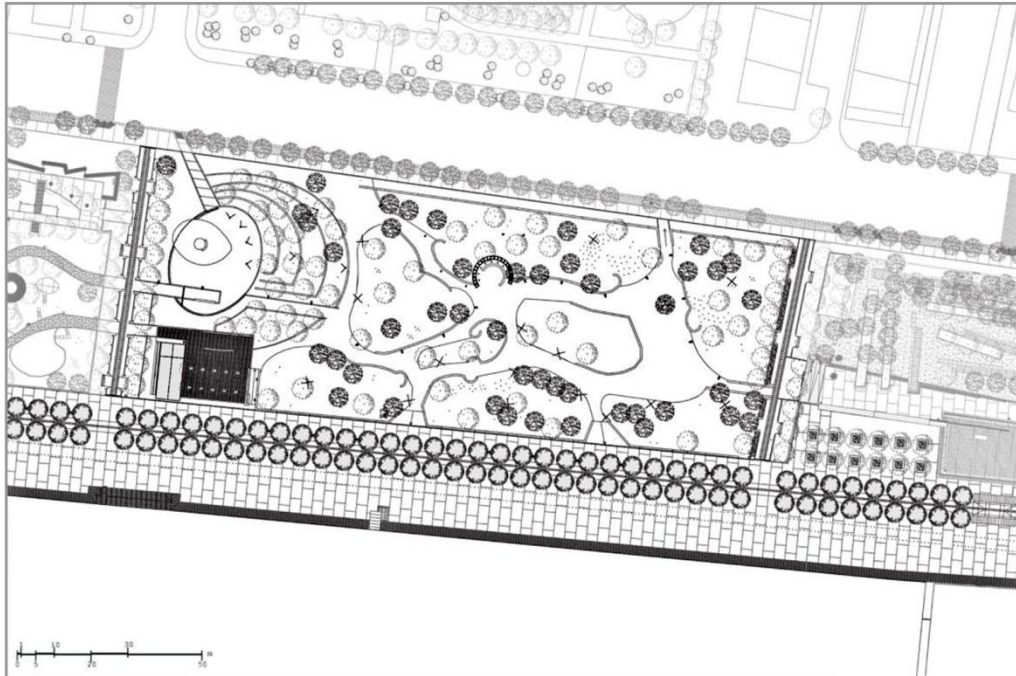

24 <http://www.nikiforidis-cuomo.com/work/urban-design/3/6> τελευταία πρόσβαση 10/09/2018

Ο κήπος της Μεσογείου

Το σημερινό πάρκο στη θέση αυτή έχει μερικά ενδιαφέροντα δέντρα. Η υπάρχουσα ψηλή φύτευση ενισχύεται και συμπληρώνεται με εσπεριδοειδή και αρωματικά φυτά της μεσογειακής χλωρίδας. Οι υπάρχουσες διαδρομές μέσα στον κήπο αντιμετωπίζονται ενιαία και διαστρώνονται με σταθεροποιημένο δάπεδο. Ο εξοπλισμός του κήπου συμπληρώνεται με τη διαμόρφωση καθιστικών. Εντάσσεται, επίσης, στον κήπο ένας χώρος ειδικός για κατοικίδια ζώα, που διαχωρίζεται με περιμετρικό χαμηλό στήθαιο και περσιδωτή περίφραξη. Στη διαδρομή που διασχίζει τους κήπους και στο σημείο όπου αυτή μπαίνει στον κήπο της Μεσογείου διαμορφώνεται ένα ημιυπαίθριο μπαρ-αναψυκτήριο.²⁵

Εικόνα 32: Κάτοψη του κήπου της Μεσογείου

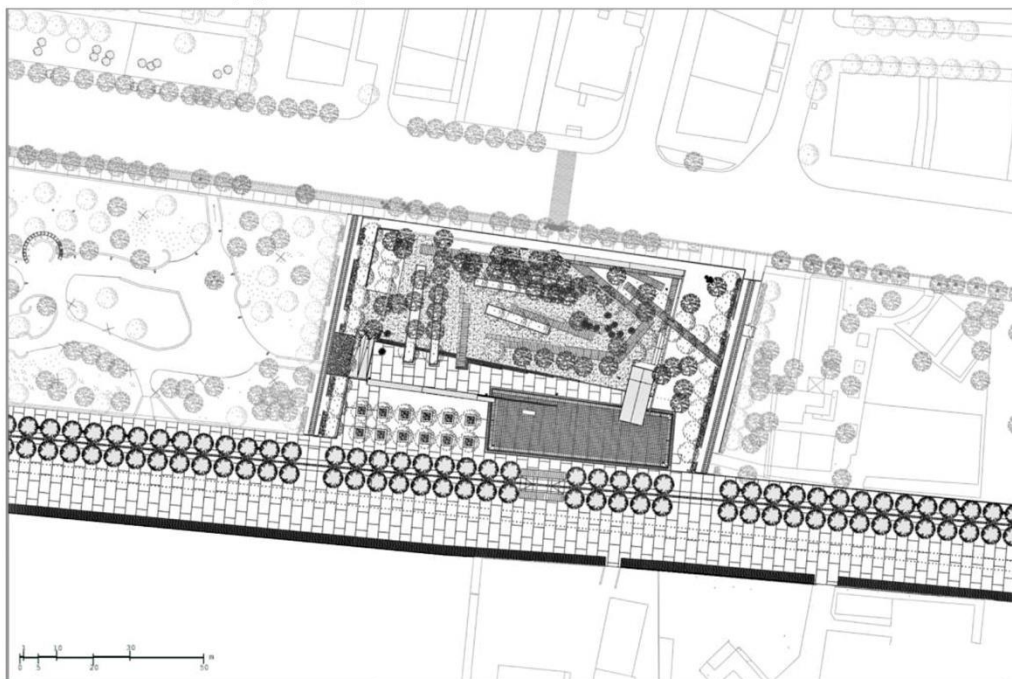

25 <http://www.nikiforidis-cuomo.com/work/urban-design/3/7> τελευταία πρόσβαση 10/09/2018

Ο κήπος των Γλυπτών

Απέναντι από το κτήριο του Λαογραφικού Μουσείου, στον χώρο που σήμερα υπάρχει χώρος στάθμευσης, δημιουργήθηκε ο κήπος των Γλυπτών. Πρόκειται για ένα «πράσινο δωμάτιο τέχνης», περικλειστο, με τοίχο από τις τρεις του πλευρές και ανοικτό προς τη θάλασσα, που διαμορφώνεται για να φιλοξενεί μοντέρνα γλυπτά μεγάλου μεγέθους. Είναι ένας τόπος που αποβλέπει στη συνύπαρξη της τέχνης με τον δημόσιο χώρο. Στον κήπο διατηρούνται τα υπάρχοντα δέντρα, που είναι λεύκες και προστίθενται νέα. Ο λευκός τοίχος αποτελεί φόντο ανάδειξης των γλυπτών και των σκιών που παράγουν. Η μεγάλη επιφάνεια νερού δημιουργεί αντανάκλασεις.²⁶

Εικόνα 33: Κάτοψη του κήπου των Γλυπτών

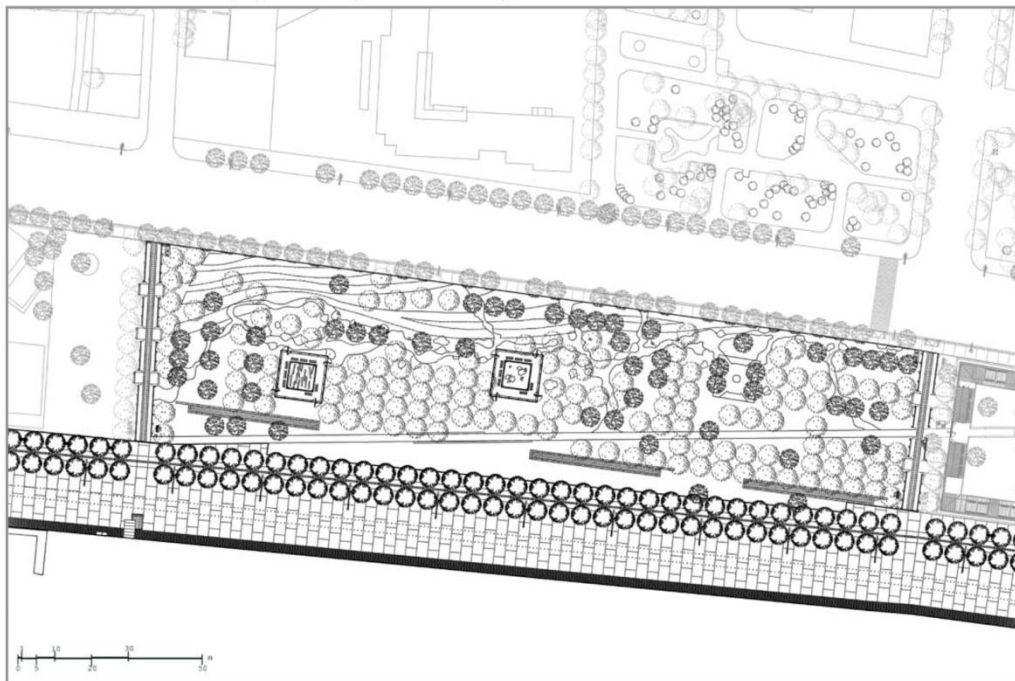

26 <http://www.nikiforidis-cuomo.com/work/urban-design/3/8> τελευταία πρόσβαση 10/09/2018

Ο κήπος του Ήχου

Ο κήπος του Ήχου διαμορφώνεται ως ένα δάσος με υψίκορμα δέντρα, φυτεμένα πάνω σε τετραγωνικό κάνναβο σε μαλακό δάπεδο. Το στοιχισμένο «δάσος» του κήπου δεν αποκόπτει την οπτική επαφή με τη θάλασσα. Σε δύο σημεία στον κήπο υπάρχουν δύο πέργκολες με ξύλινο δάπεδο περιμετρικά, γύρω από τις οποίες έχουν φυτευτεί αναρριχητικά φυτά. Ο κήπος οριοθετείται από ένα κανάλι νερού, που κατασκευάστηκε παράλληλα με το όριο της θάλασσας. Το νερό είναι τρεχούμενο, ανανεώνεται συνεχώς και κατά μήκος του φυτεύτηκαν καλάμια. Η συνέχεια της διαδρομής που διασχίζει όλους τους κήπους τέμνει το κανάλι του νερού. Στο τμήμα της διαδρομής που διασχίζει τον κήπο τοποθετήθηκαν παιχνίδια σχετικά με τον ήχο.²⁷

Εικόνα 34: Κάτοψη του κήπου του Ήχου

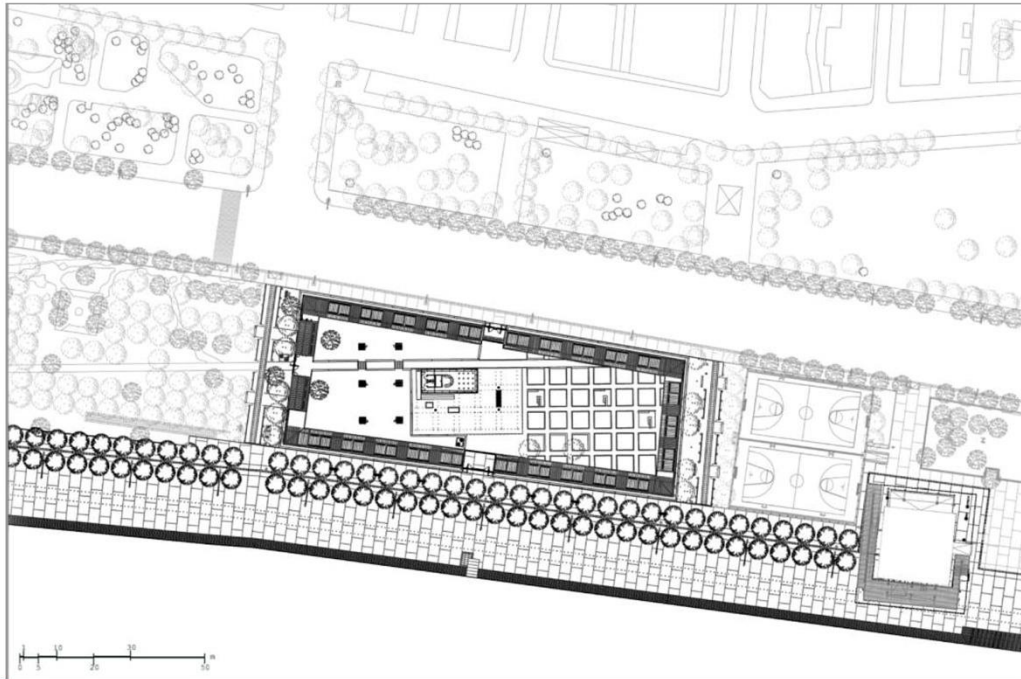

27 <http://www.nikiforidis-cuomo.com/work/urban-design/3/9> τελευταία πρόσβαση 10/09/2018

Ο κήπος των Ρόδων

Διαμορφωμένος ως ένα εκπαιδευτικό εργαστήριο γύρω από όλα τα θέματα του κόσμου των καλλωπιστικών φυτών, της βλάστησης, του κύκλου της ζωής, της προστασίας και συνετής διαχείρισης της φύσης, αποτελεί τον ιδανικό τόπο σχολικών επισκέψεων. Στο εσωτερικό του υπάρχει παιδότοπος με ειδικά παιχνίδια και για Α.Μ.Ε.Α., αναψυκτήριο και χώροι εξυπηρέτησης για το κοινό. Ο κήπος συνδυάζει την εσωστρέφεια με την περικλειστη διαφάνεια της ξύλινης περιμετρικής κατασκευής.²⁸

Εικόνα 35: Κάτοψη του κήπου των Ρόδων

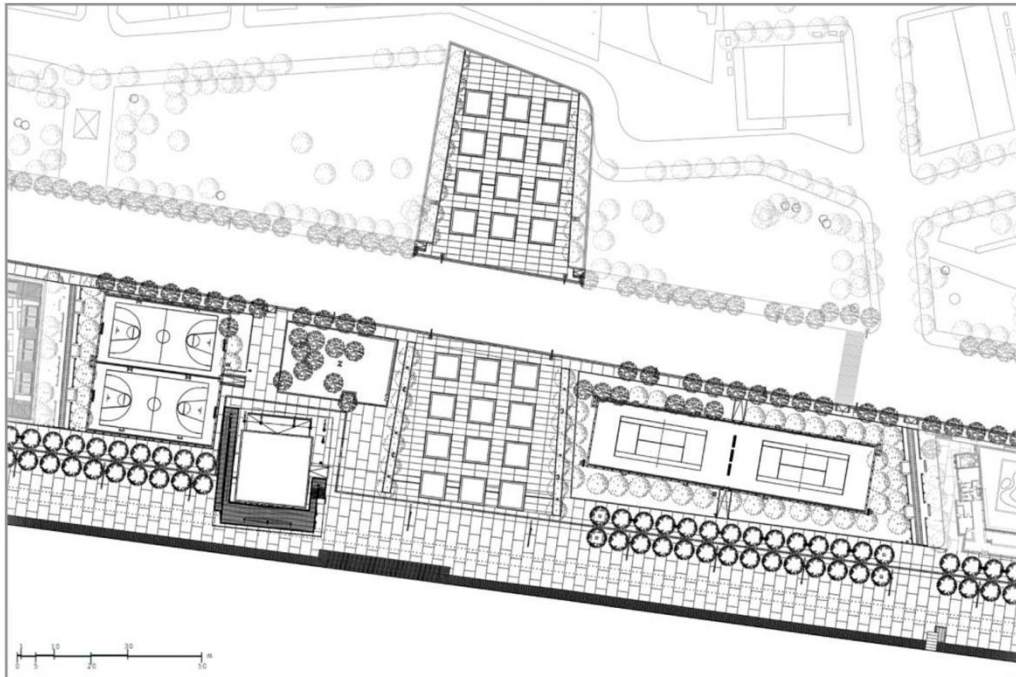

28 <http://www.nikiforidis-cuomo.com/work/urban-design/3/10> τελευταία πρόσβαση 10/09/2018

Ο κήπος της Μνήμης

Στο σημείο αυτό της Νέας Παραλίας γίνεται αναφορά στην ξεχασμένη εικόνα της πόλης, μια αναφορά στο παλιό όριο πόλης και θάλασσας, με τη δημιουργία ενός ανοίγματος του παραλιακού μετώπου προς το κτήριο της Εθνικής Τράπεζας. Ο κήπος της Μνήμης είναι ουσιαστικά μια «ρωγμή» στο παρελθόν της πόλης. Με τη φύτευση δύο συστοιχιών δέντρων που ακολουθούν τις πλευρές του οικοπέδου του διατηρητέου κτηρίου και το ενιαίο σκληρό δάπεδο με τα στοιχημένα παρτέρια, εντείνεται η αίσθηση της προοπτικής. Η πυκνή φύτευση με ψηλά δέντρα στους εκατέρωθεν ανοικτούς χώρους τονίζει την αίσθηση του ανοίγματος και της «ρωγμής».²⁹

Εικόνα 36: Κάτοψη του κήπου της Μνήμης

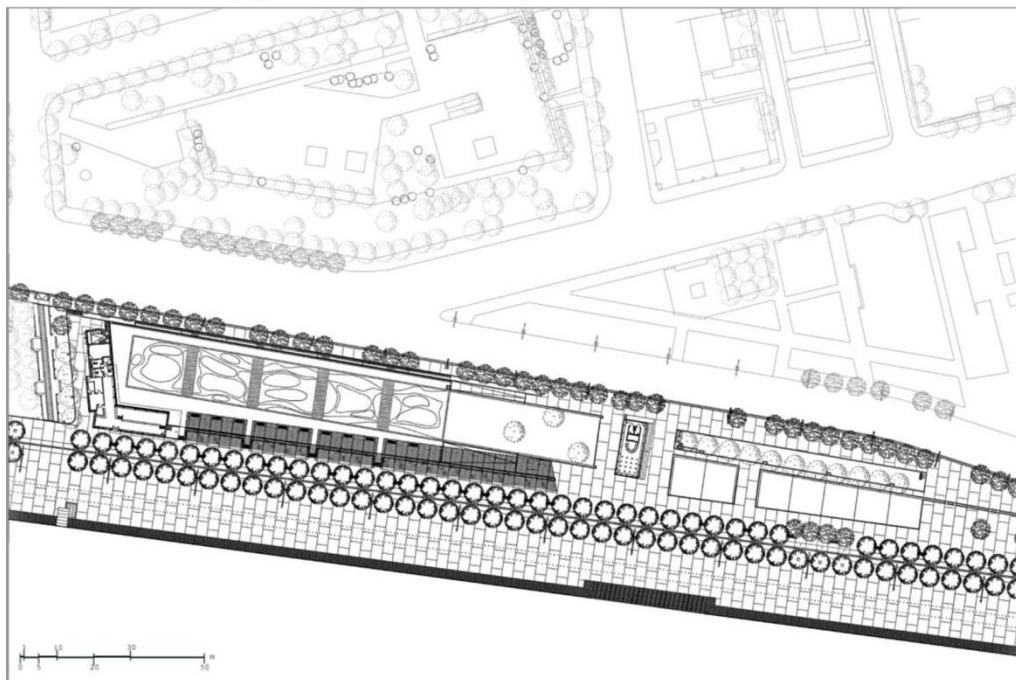

29 <http://www.nikiforidis-cuomo.com/work/urban-design/3/11> τελευταία πρόσβαση 10/09/2018

Ο κήπος του Νερού

Στον συγκεκριμένο κήπο το νερό αποτελεί κυρίαρχο στοιχείο της σύνθεσης. Ο κήπος είναι υποβαθμισμένος κατά 80 εκατοστά από τον υπόλοιπο χώρο. Μια ξύλινη πέργκολα διατρέχει τον κήπο και στεγάζει τα δύο επίπεδα, δημιουργώντας έτσι ένα χώρο για υπαίθριες εκθέσεις. Μια μεγάλη επιμήκης επιφάνεια νερού κατασκευάστηκε στην πλευρά του κήπου με το μεγαλύτερο εύρος και φυτεύτηκε με υδρόφιλα φυτά. Διαμορφώθηκε, επίσης, ένας τοίχος όπου το νερό κυλάει και πέφτει με ένταση. Στο κέντρο του κήπου υπάρχει αναψυκτήριο, ενώ στην άλλη μεριά κατασκευάστηκε πίστα skateboard. Στην τριγωνική απόληξη του κήπου το έδαφος διαμορφώθηκε με κυματοειδείς πτυχώσεις που σβήνουν μέσα στην επιφάνεια του νερού και φυτεύτηκε με γρασίδι.³⁰

Εικόνα 37: Κάτοψη του κήπου του Νερού

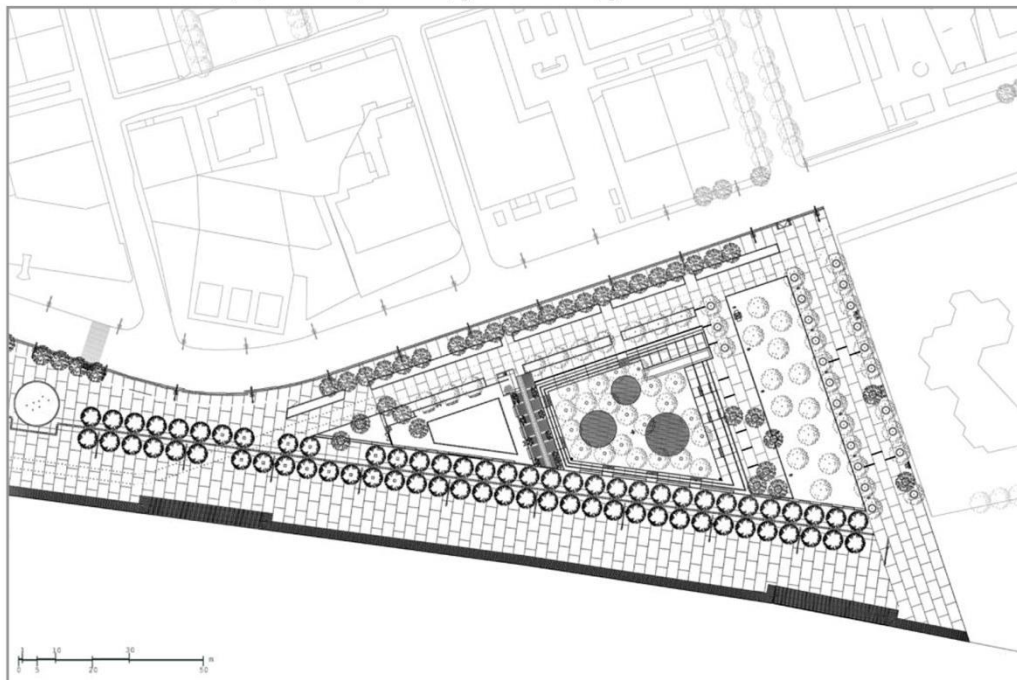

30 <http://www.nikiforidis-cuomo.com/work/urban-design/3/12> τελευταία πρόσβαση 10/09/2018

Ο κήπος της Μουσικής

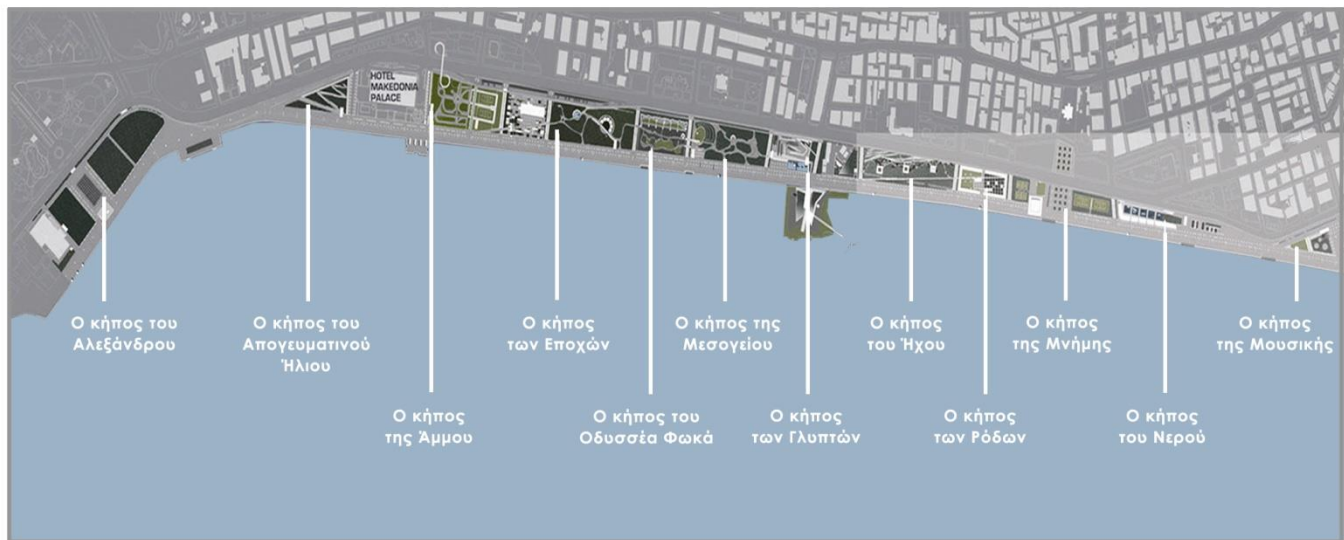
Στον τριγωνικό χώρο που γειτνιάζει με το Μέγαρο Μουσικής διαμορφώθηκε ο κήπος της Μουσικής. Ο κήπος φυτεύτηκε με δέντρα σε κάνναβο, πάνω σε σκληρό δάπεδο, και μένει ένα τριγωνικό «ξέφωτο». Στο κέντρο του κήπου τοποθετήθηκαν τρεις μεγάλες ξύλινες εξέδρες. Ο χώρος προσφέρεται για υπαίθριες, μικρές, μουσικές εκδηλώσεις. Οι χαράξεις οριοθέτησης του κήπου της Μουσικής παίρνουν υπόψη τη στροφή του παραλιακού μετώπου στο σημείο αυτό και την άμεση επαφή του με τον αστικό ιστό, και παράλληλα δίνουν το έναυσμα νέων συνθετικών χαράξεων για τον σχεδιασμό του περιβάλλοντος χώρου του Μεγάρου και τη συνέχεια του θαλάσσιου μετώπου.³¹

Εικόνα 38: Κάτοψη του κήπου της Μουσικής

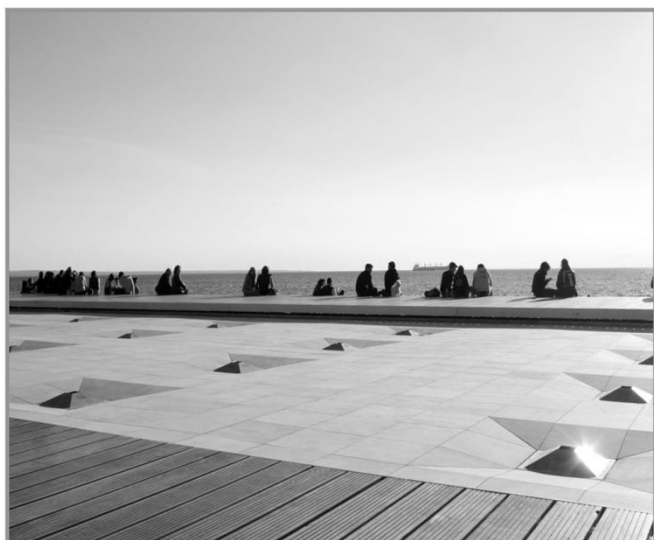
31 <http://www.nikiforidis-cuomo.com/work/urban-design/3/13> τελευταία πρόσβαση 10/09/2018

Εικόνα 39: Οι κήποι της Νέας Παραλίας

Εικόνα 40: Γενική άποψη της Νέας Παραλίας

Εικόνες 41,42,43,44: Λεπτομέρειες της Νέας Παραλίας

4.2 Split

Η πόλη του Split της Κροατίας και το παράκτιο μέτωπο της, η Ρίβα, ως στοιχείο της ιστορίας και της φυσιογνωμίας της, είναι ένα τοπόσημο στον χώρο της Μεσογείου. Αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη σε πληθυσμό (περ. 180.000 κάτοικοι) πόλη της Κροατίας και ένα από τα σπουδαιότερα λιμάνια των Δαλματικών ακτών. Διαθέτει μεγάλου μήκους παράκτιο μέτωπο όπου φιλοξενούνται και λιμενικές χρήσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι ήδη από τον 16ο αιώνα η πόλη αποτελούσε σημαντικό λιμάνι-εμπορικό σταθμό του κατά μήκος της θάλασσας κράτους της Βενετίας.

Όσον αφορά το παράκτιο μέτωπο της πόλης, αυτό αποτελεί αστικό δημόσιο χώρο που εκτείνεται και στο τμήμα μπροστά από το παλάτι του Διοκλητιανού, το οποίο χρονολογείται από τα τέλη του 3ου αιώνα μ.Χ. και αποτελεί μνημείο παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς προστατευόμενο από την UNESCO. Η ιστορία της πόλης συχνά συνδέεται με την κατασκευή του παλατιού, ωστόσο είχε ιδρυθεί πολύ παλαιότερα ως ελληνική εμπορική αποικία με την ονομασία Ασπάλαθος. Η αρθρωτή ρωμαϊκή μορφή του παλατιού επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο διαμόρφωσης και επέκτασης της πόλης.

Τις τελευταίες δεκαετίες η πόλη αποτελεί τουριστικό θέρετρο των Δαλματικών ακτών προσελκύοντας μεγάλο αριθμό τουριστών κάθε χρόνο. Τόσο στο παραθαλάσσιο μέτωπο όσο και εντός του αστικού ιστού δεσπόζουν ιστορικά κατάλοιπα του παρελθόντος που λειτουργούν ως τοπόσημα-ελκυστές της πόλης. Όμως η έντονη τουριστική επισκεψιμότητα έχει δημιουργήσει σύγχρονες ανάγκες στην πόλη, οι οποίες δεν ήταν εφικτό να καλυφθούν από τους περιορισμένους αστικούς χώρους εντός του πυκνοδομημένου μεσαιωνικού ιστού της. Συνεπώς, προέκυψε το ζήτημα εύρεσης ελεύθερου χώρου προς εκμετάλλευση και το παράκτιο μέτωπο της πόλης αποτέλεσε ιδανικό χώρο για αστική αναζωογόνηση.

Παράκτιο μέτωπο Split

Αρχιτέκτονες: 3LHD

Έκταση: 25.972 τ.μ.

Χρονολογία έργου: 2006 - 2007

Εικόνα 45: Το παράκτιο μέτωπο του Split

Η περιοχή ανάπλασης του παράκτιου μετώπου εκτείνεται σε 250 μέτρα μήκος και 55 μέτρα πλάτος. Στόχος του έργου αποτέλεσε η δημιουργία αστικής πλατφόρμας που να φέρει τις απαραίτητες υποδομές για την εξυπηρέτηση των σύγχρονων αναγκών που έχουν προκύψει στην πόλη.

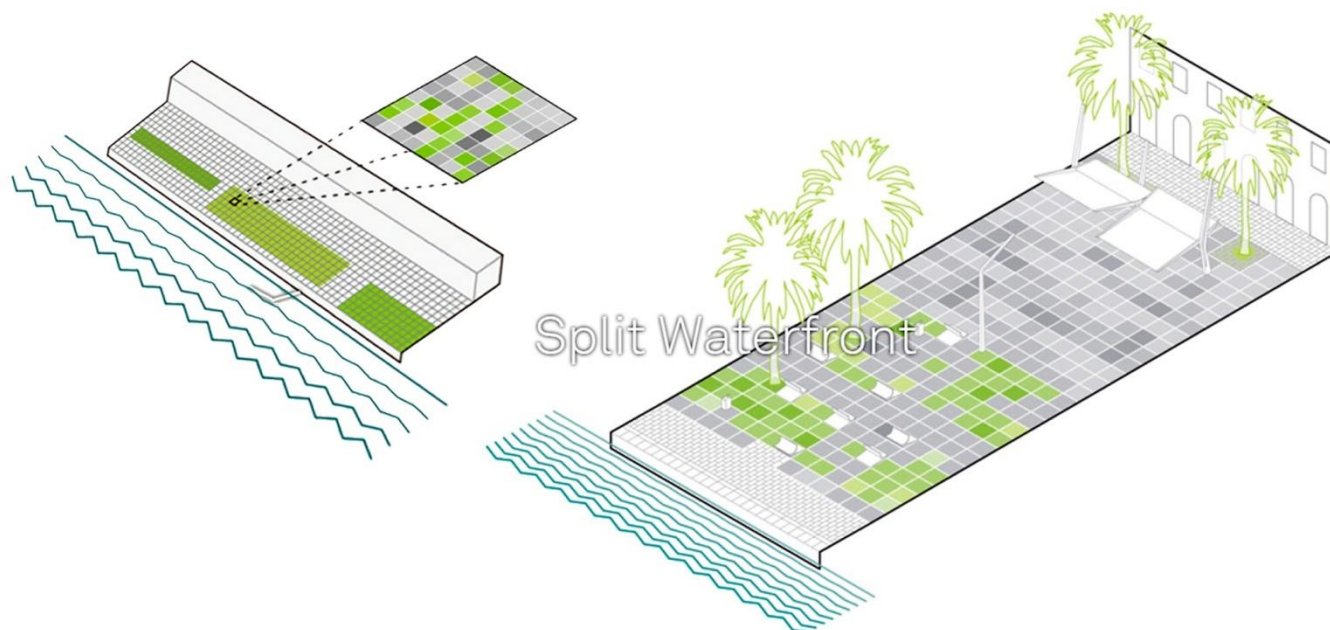
Οι κατευθυντήριες γραμμές του έργου ανάπλασης της προκυμαίας προβάλλουν συγκεκριμένες απαιτήσεις για τον σεβασμό της πολιτιστικής και ιστορικής κληρονομιάς του τόπου και προσδίδουν ιδιαίτερη σημασία στη ζώνη επαφής μεταξύ της περιοχής επέμβασης και του παλατιού του Διοκλητιανού. Το έργο των 3LHD αναπροσαρμόζει τον χώρο δημιουργώντας ενιαία επιφάνεια που προσαρμόζεται σε όλα τα σενάρια χρήσης, διατηρώντας όμως ταυτόχρονα τον μεσογειακό χαρακτήρα του κοινωνικοπολιτιστικού συμβόλου της πόλης. Βασικές αρχές σύνθεσης αποτέλεσαν:

- α) η ανάπλαση του χώρου με σεβασμό της ιστορικότητάς του
- β) η δημιουργία δημόσιας πλατείας για κάθε είδους κοινωνικές εκδηλώσεις
- γ) η δημιουργία 3 ζωνών που θα μοιράζουν την κίνηση και τη στάση
- δ) η οργάνωση των χώρων περιπάτου και χαλάρωσης
- ε) ο σχεδιασμός του αστικού εξοπλισμού ενιαίου χαρακτήρα.

Αναλυτική περιγραφή έργου

Βασικό στοιχείο του σχεδιασμού αποτέλεσε ένα αρθρωτό δίκτυο στοιχείων σκυροδέματος 1.50 x 1.50 μέτρα, που ήταν το μέτρο ενός πλήρους διασκελισμού δύο βημάτων στην Αρχαία Ρώμη, των λεγόμενων βημάτων. Το χρώμα του σκυροδέματος ποικίλλει από λευκό σε ανοιχτό γκρι και η τοποθέτησή του γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε από μακριά να παραπέμπει στην εικόνα κυματιστής θάλασσας. Επίσης, σημαντικό στοιχείο του σχεδιασμού, που συμπληρώνει τις πλάκες σκυροδέματος, είναι η χαμηλή φύτευση που εισάγει το φυσικό στο αστικό στοιχείο.³²

Εικόνα 46: Διαγράμματα της ιδέας

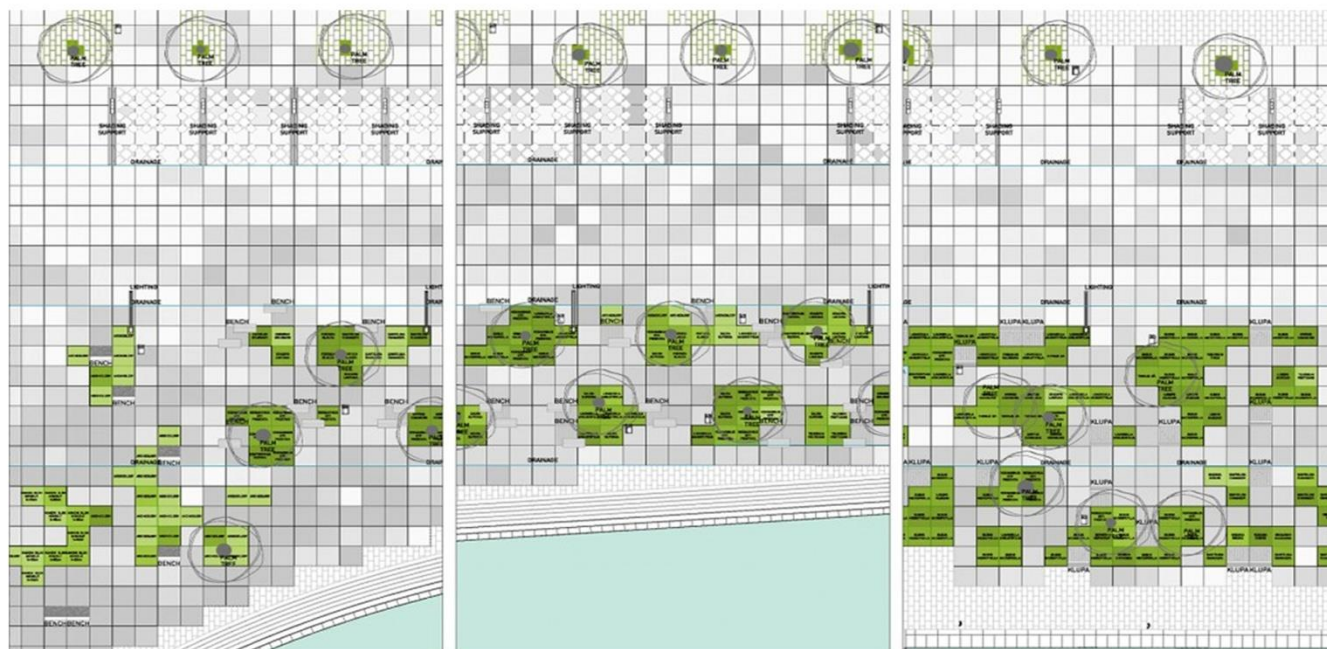
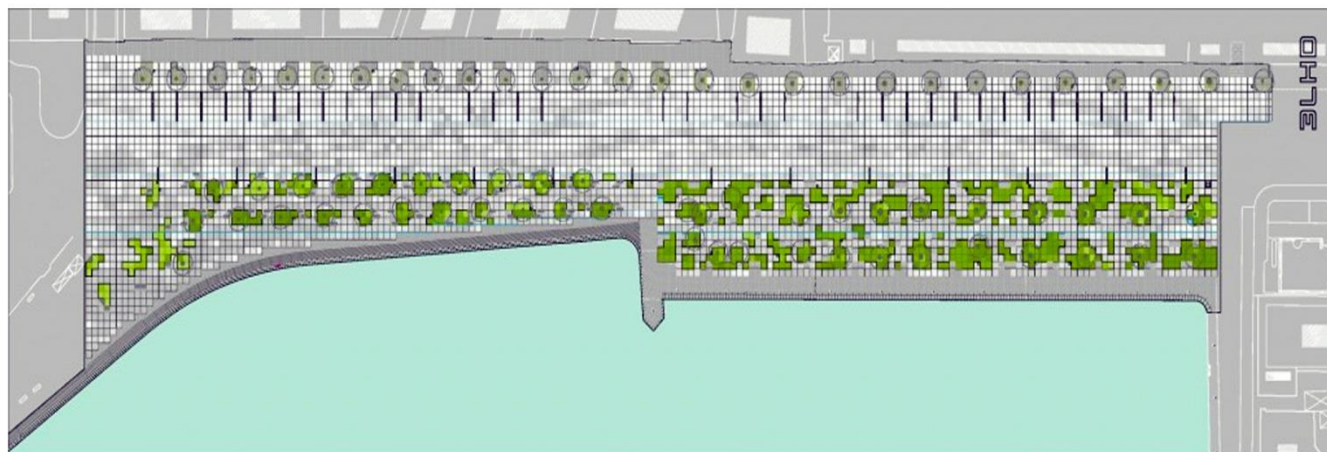
32 <https://www.architravel.com/architravel/building/riva-split-waterfront/> τελευταία πρόσβαση 10/09/2018

Ο χώρος περιπάτου χωρίζεται σε τρεις ζώνες. Ο κύριος χώρος περιπάτου πλάτους 10,5 μέτρων αποτελεί έναν χώρο ο οποίος αναπτύσσεται γραμμικά δημιουργώντας μια συνέχεια με αδιάκοπτη θέαση. Επιτρέπει τη διέλευση οχημάτων έκτακτης ανάγκης. Εκατέρωθεν αυτού ορίζεται η ζώνη των στεγάστρων στην πλευρά των κτηρίων, ενώ στην πλευρά της θάλασσας διαμορφώνονται τρία διαφορετικά πάρκα με φοίνικες και χαμηλή φύτευση. Τα φυτά που έχουν επιλεγεί είναι αρωματικά μεσογειακά και ανθεκτικά στις θαλάσσιες συνθήκες, όπως ρίγανη, βασιλικός, θυμάρι, λεβάντα. Ανάμεσα σε αυτά ιδιαίτερη θέση για τη συμβολική του σημασία έχει το φυτό «brnistra», είδος ακάνθου, στα ελληνικά «ασπάλαθος», από όπου η προέλευση του αρχαίου ονόματος της πόλης.

Εικόνα 47: Ο χώρος περιπάτου

Εικόνες 48,49: Κατόψεις της πρότασης ανάπλασης

Στο βόρειο τμήμα, κατά μήκος του ανακτόρου και των κτηρίων, ανέκαθεν στεγάζονταν καταστήματα εστίασης με χώρους τραπεζοκαθισμάτων στον εξωτερικό τους χώρο, τα οποία αφαιρέθηκαν κατά το έργο ανάπλασης, προκειμένου να καταστεί δυνατή η ελεύθερη κίνηση των πεζών κατά μήκος των κτηρίων. Οι υπαίθριες καφετέριες έχουν γίνει στοιχείο του αστικού σχεδιασμού τόσο λειτουργικά, καθώς εξυπηρετούν και τις τουριστικές ανάγκες της περιοχής, όσο και ως μέρος της φυσιογνωμίας του μετώπου. Ο αστικός εξοπλισμός, τα στέγαστρα, τα στοιχεία φωτισμού, που είχαν διαφορετικά σχήματα, μεγέθη και χρώματα, σχεδιάστηκαν εκ νέου, ώστε να είναι όμοια και να δημιουργούν ενιαία εικόνα της πόλης από τη μεριά της θάλασσας.

Εικόνα 50: Ο αστικός εξοπλισμός στο παράκτιο μέτωπο της πόλης

Τα στέγαστρα που σχεδιάστηκαν, με άμεσες επιρροές από τα μοτίβα καταρτιών των ιστιοφόρων, για τους υπαίθριους χώρους εστίασης συμβάλλουν στην προστασία από τον ήλιο και τον άνεμο. Επίσης, διαθέτουν ευέλικτο σχεδιασμό, που καθιστά εύκολο το άνοιγμα και το κλείσιμο τους, ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες, και δυνατή την τοποθέτηση του αντηλιακού πανιού κάθετα, το οποίο μπορεί να μετατρέπεται σε οθόνη προβολής τη νύχτα κατά τη διάρκεια πολιτιστικών εκδηλώσεων. Ο χώρος που καλύπτει μεμονωμένα κάθε στέγαστρο είναι 36 τ.μ.

Εικόνες 51,52: Τα στέγαστρα

4.3 Benidorm

Το Benidorm της Ισπανίας αποτελεί μία πόλη μεσαίας κλίμακας. Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή έχει μόνιμο πληθυσμό 69.010 κατοίκους και είναι η πέμπτη πιο πυκνοκατοικημένη πόλη της επαρχίας του Alicante. Η πόλη είναι γνωστή για την ξενοδοχειακή της βιομηχανία, τις παραλίες, τους ουρανοξύστες και την τουριστική της φήμη. Το Benidorm έχει τα πιο ψηλά κτήρια ανά κάτοικο στον κόσμο.

Το 1925, το λιμάνι της πόλης επεκτάθηκε και δημιουργήθηκαν έτσι τα πρώτα ξενοδοχεία. Ωστόσο, από τη δεκαετία του 1950 και μετά υπήρξε ραγδαία τουριστική «έκρηξη» στην πόλη. Από τότε απέκτησε τον χαρακτήρα του παράκτιου θέρετρου και αποτελεί ως και σήμερα διάσημο καλοκαιρινό προορισμό, κυρίως για τους Ισπανούς, με πέντε εκατομμύρια αφίξεις τουριστών ετησίως.

Ως προς τις προσπάθειες αστικής ανάπλασης του Benidorm, φαίνεται ότι το παράκτιο μέτωπο και γενικά η πόλη αλλάζουν σταδιακά σύμφωνα με τις ανάγκες που προκύπτουν από τον τουρισμό. Η πόλη, δηλαδή, ξεκίνησε να αναπτύσσεται, όταν άρχισε να αποκτά τουριστικό ενδιαφέρον. Τότε δημιουργήθηκαν τα πρώτα μεγάλα έργα και κτήρια. Διαχρονικά, ωστόσο, δε φαίνεται να συνέβησαν ιδιαίτερες επεμβάσεις. Η σημερινή εικόνα της πόλης σε πολλά σημεία θυμίζει κάτι από την παλιά εποχή, αρκετά κτήρια έχουν σημάδια φθοράς και παραπέμπουν σε κατασκευές προηγούμενων δεκαετιών.

Ένα στοιχείο, ωστόσο, που έχει αλλάξει ουσιαστικά την εικόνα του Benidorm τα τελευταία χρόνια είναι η πρόταση ανάπλασης των OAB (Office of Architecture in Barcelona) στο παράκτιο μέτωπο, που έδωσε ταυτότητα στην περιοχή και την έκαμε να ξεχωρίσει από άλλα παρόμοια παραθαλάσσια μέρη στον χώρο της Μεσογείου.

Paseo Marítimo de la playa Poniente

Αρχιτέκτονες: OAB Ferrater & Partners

Έκταση: 1,5 χλμ (μήκος), 18.000 τ.μ. (επιφάνεια)

Χρόνος κατασκευής: 2006 - 2009

Εικόνα 53: Γενική άποψη του μετώπου

Το παραθαλάσσιο μέτωπο της Playa Poniente, με μήκος ενάμισι χιλιόμετρο, είχε τέσσερις λωρίδες κυκλοφορίας και μια σειρά χώρων στάθμευσης. Στη δεκαετία του 1970 η παράκτια διαδρομή πλακοστρώθηκε και πλαισιώθηκε με βαρύ κιγκλίδωμα από σκυρόδεμα ύψους 1,2 μ. που εμπόδιζε αισθητά τη θέαση της θάλασσας. Η πρόσβαση στην ακτή ήταν δυνατή ανά διαστήματα μέσω «αυτοκρατορικών» κλιμακοστασίων.

Το 2002 το συμβούλιο της πόλης και η κυβέρνηση της Βαλένθια αποφάσισαν να επενδύσουν περισσότερα από δέκα εκατομμύρια ευρώ για την ανάπλαση του περιπάτου. Πραγματοποιήθηκε διαγωνισμός ώστε να βρεθεί λύση ή πρόταση που θα φέρει συνοχή στην απότομη πρόσοψη δίπλα στη θάλασσα. Στην εγκάρσια διάσταση η παρέμβαση ήταν να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην παραλία και η οπτική σχέση μεταξύ θάλασσας και πόλης.³³ Βασικές αρχές σύνθεσης αποτέλεσαν:

- α) η αναδιαμόρφωση του τοπίου με τη δημιουργία του απαιτούμενου πλάτους του παραθαλάσσιου περιπάτου ώστε να υπάρχει δυνατότητα επέκτασης
- β) η δημιουργία σημείων πρόσβασης προς την παραλία
- γ) η δημιουργία χώρων κίνησης και στάσης.

33 <https://www.publicspace.org/works/-/project/f174-paseo-maritimo-de-la-playa-poniente> τελευταία πρόσβαση 10/09/2018

Αναλυτική περιγραφή του έργου

Ο σχεδιασμός εξυπηρετεί διαφορετικές ανάγκες και λειτουργίες, καθώς το ανώτερο επίπεδο μπορεί να χρησιμοποιηθεί από κάθε επισκέπτη που θέλει να περπατήσει κατά μήκος της παράκτιας διαδρομής και οι κατώτατες καμπύλες περιλαμβάνουν χώρους πρασίνου και εξυπηρετούν δρομείς και λουόμενους. Στο επάνω επίπεδο, η «χρωματιστή διαδρομή» που έχει επιρροές από τη φυσιογνωμία της Μεσογείου και η καμπυλωτή μορφή παρέχουν μια σκιασμένη διαδρομή για το κατώτερο επίπεδο. Η επιλογή των χρωμάτων και η δυναμική μορφή σχεδιασμού έχουν καταστήσει το Benidorm ένα επιτυχημένο τοπόσημο της περιοχής.

Εικόνα 54: Η παραλία του Benidorm

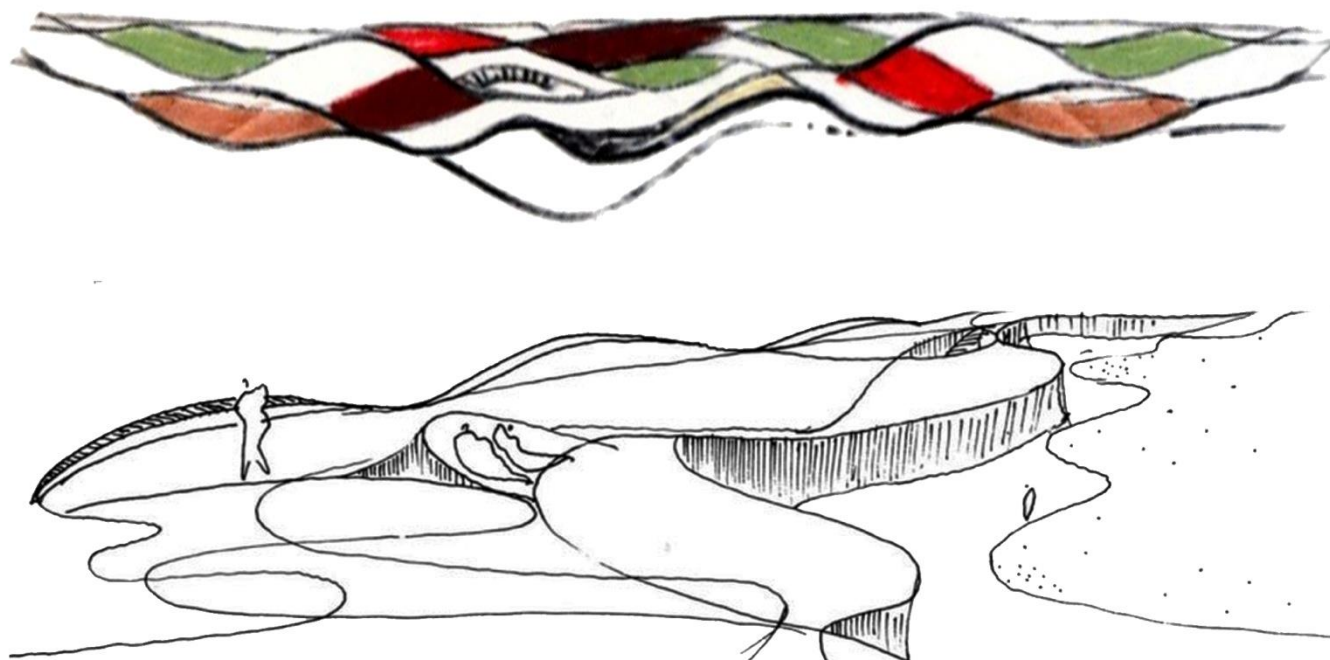
Κατασκευάστηκε όχι μόνο ένα όριο προστασίας, μια άρθρωση μεταξύ πόλης και θάλασσας, αλλά ένας δημόσιος χώρος που ευνοεί πολλές διαφορετικές δραστηριότητες. Ο χώρος περιπάτου σχεδιασμένος με οργανικές γραμμές ως μια υπενθύμιση των φυσικών μορφών κύματος, δημιουργεί ένα σύνολο κυψελωτών επιφανειών, που χειρίζονται το φως και τη σκιά, κυρτώσεις και κοιλότητες, που σταδιακά κατασκευάζουν ένα σύνολο πλατφορμών και επιπέδων, που θα καταστήσουν τη χρήση τους εφικτή, ως περιοχές παιχνιδιού, συνάντησης, αναψυχής ή περισυλλογής. Οι επιφάνειες του χώρου περιπάτου τέμνονται, μετακινούνται και αλλάζουν επίπεδο, δημιουργώντας έτσι πλατφόρμες κοίλες και κυρτές χωρίς να εισβάλουν στην αμμόδη περιοχή.

Εικόνα 55: Διαδρομή περιπάτου

Η νέα διάταξη του μετώπου θα επιτρέψει την επίλυση της φυσικής απορροής των βρόχινων υδάτων, την υποστήριξη των δικτύων υποδομής, τη σύνδεση παραλίας και υπόγειων χώρων στάθμευσης με τη δημιουργία μιας σύνθετης λωρίδας μετάβασης μεταξύ πόλης και παραλίας. Το σχήμα που δημιουργήθηκε δεν υπακούει στους νόμους της τύχης, αλλά εξελίσσεται σύμφωνα με ορισμένες γεωμετρικές αρχές. Παρόμοια λογική σχεδίασης έχει χρησιμοποιηθεί στον Βοτανικό Κήπο της Βαρκελώνης. Οι καμπύλες επιφάνειες πλέκονται σταδιακά, επιτυγχάνοντας ενοποιημένες μορφές σύμφωνα με αυστηρές γεωμετρικές προδιαγραφές.

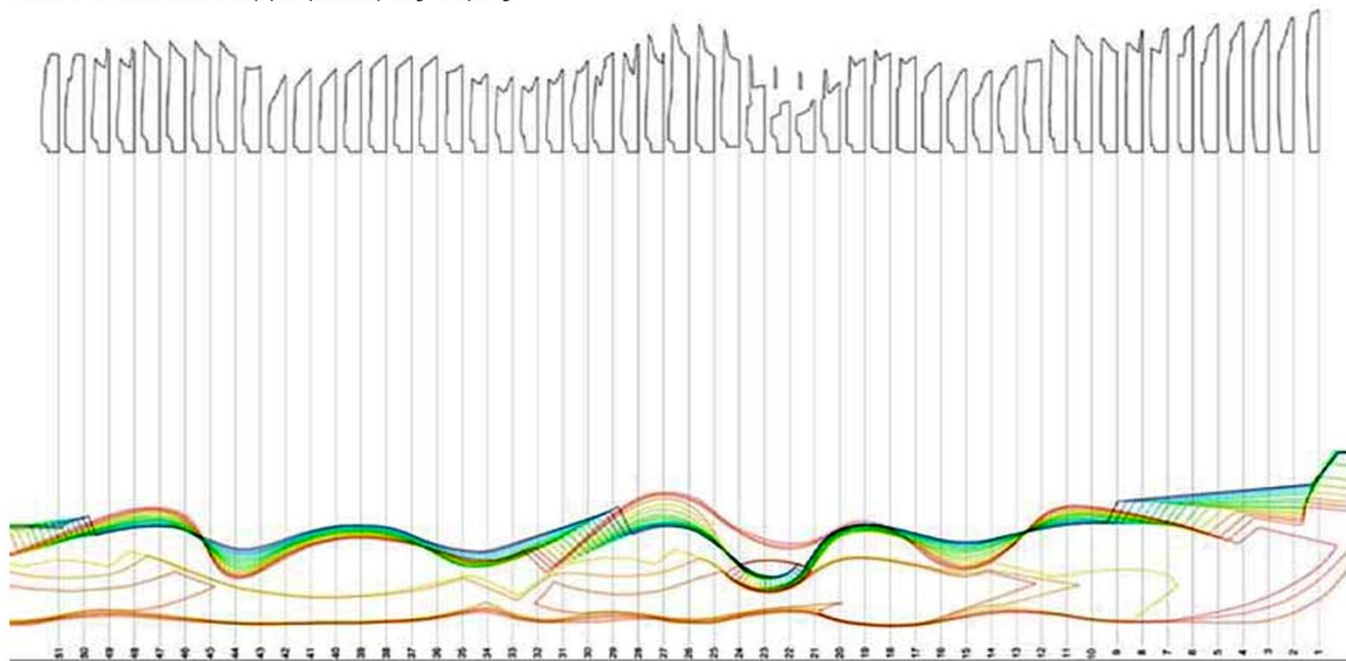
Εικόνες 56, 57: Σκίτσα του μετώπου

Η γεωμετρία των όγκων, που έχει τη μορφή κύματος, δημιουργεί το σχήμα του χώρου περιπάτου με προεξοχές και προς τις δύο κατευθύνσεις. Έτσι, προκύπτει η ροϊκότητα της κατασκευής που είναι κατασκευασμένη από σκυρόδεμα πάχους 8-10 εκατοστών, ενισχυμένο με ίνες που προλαμβάνουν τις ρωγμές. Στο έργο έγινε χρήση κονιαμάτων εξαιρετικής αντοχής και ευελιξίας.

Κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού, αφού πραγματοποιήθηκαν πολλά σχέδια μελέτης, μακέτες και ψηφιακά μοντέλα, εντοπίστηκε το πρόβλημα της ικανότητας ελέγχου των σχημάτων του ανώτατου επιπέδου, το οποίο οι μελετητές θέλησαν να αντιμετωπίσουν με εκτέλεση πολυάριθμων τομών.³⁴ Οι τομές αυτές είχαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της τελικής μορφής της επέμβασης όπως φαίνεται και στο ακόλουθο διάγραμμα.

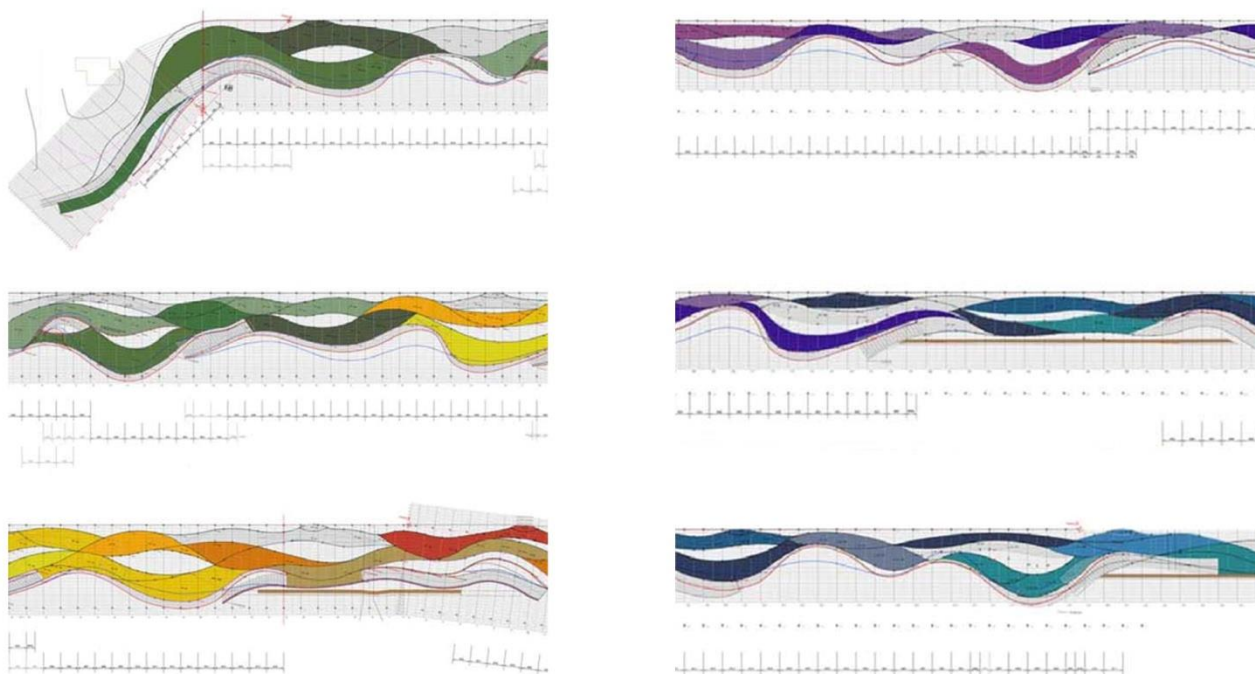
Εικόνα 58: Μελέτη με βάση τις τομές

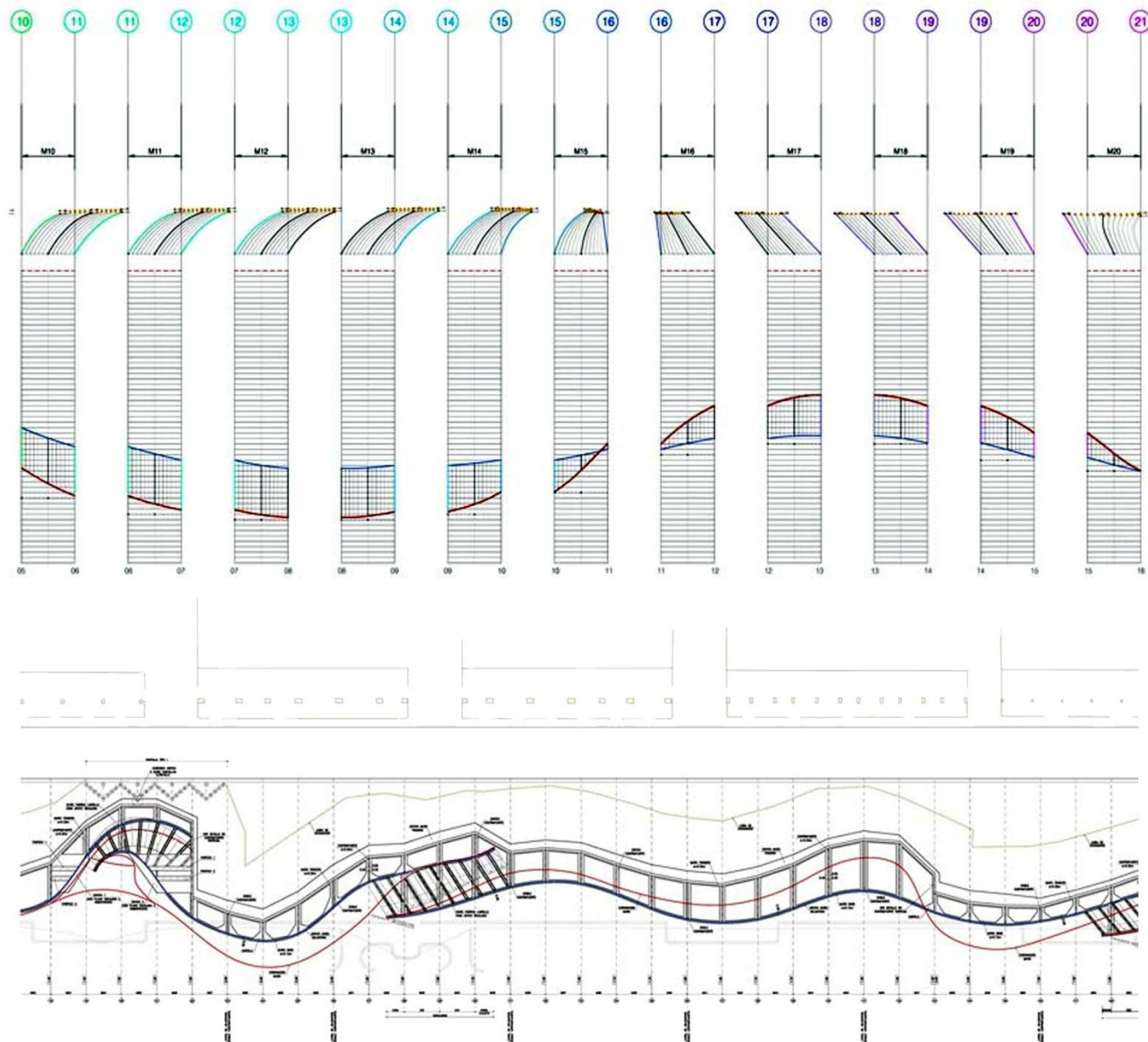
34 <https://www.german-architects.com/sv/projects/view/benidorm-waterfront> τελευταία πρόσβαση 10/09/2018

Αποφασίστηκε, στη συνέχεια, να εκτελεσθεί η αντίστροφη λειτουργία. Δημιουργήθηκαν 24 ψηφιακά μοντέλα, που αντιμετωπίστηκαν σαν τοπογραφική μελέτη. Τα μοντέλα κόπηκαν με νυστέρι, μέχρι να ληφθούν τα επιθυμητά σχήματα. Αργότερα, κάθε ένα από τα φύλλα του κάθε μοντέλου μεταφέρθηκε σε ψηφιακό δίσκιο DIN A0 έως ότου προέκυψε ένα τρισδιάστατο μοντέλο, από το οποίο προήλθαν τα τμήματα. Αυτά τα μοντέλα χρησιμοποιήθηκαν και για να ληφθούν οι μήτρες των καλουπιών μορφοποίησης. Κατασκευάστηκαν ξύλινα καλούπια διαστάσεων 4 x 6 μέτρων, με τα οποία θα προετοιμαζόταν η κύρια δομή επί τόπου.

Εικόνες 59, 60: Μελέτη με βάση τις τομές

Εικόνες 61,62: Λεπτομέρειες από τη μελέτη

4.4 Αξιολόγηση - Σύγκριση παραδειγμάτων

Τα συμπεράσματα που ακολουθούν, σχετικά με την αξιολόγηση των τριών παραδειγμάτων ανάπλασης παραλιακών μετώπων στον χώρο της Μεσογείου που παρουσιάσθηκαν παραπάνω, στηρίζονται στα ακόλουθα κριτήρια:

- α)** κατά πόσον υπήρξε επιτυχής ένταξη και σύνδεση του παράκτιου μετώπου με τον αστικό ιστό
- β)** αν το έργο συνέβαλε στην ικανοποίηση των λειτουργικών αναγκών της κοινωνίας και αν έγινε αποδεκτό από αυτήν
- γ)** αν υπήρξε κατάλληλη μέριμνα για τα ιστορικά κατάλοιπα της περιοχής, όπου υπήρχαν
- δ)** αν η μελέτη ανάπλασης σχεδιάστηκε σύμφωνα με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και του σεβασμού προς το περιβάλλον
- ε)** αν δημιούργησε προϋποθέσεις για οικονομική ανάπτυξη της περιοχής.

Ι. Όσον αφορά τη Θεσσαλονίκη, διαπιστώνεται ότι η εξέλιξη του παράκτιου μετώπου στην περιοχή της Α' Προβλήτας και της Νέας Παραλίας, συμβαδίζει με τη διαχρονική εξέλιξη της πόλης. Αυτές οι δύο επεμβάσεις βρίσκονται σε διαφορετικά σημεία του παράκτιου μετώπου και έχουν αντιμετωπιστεί το καθένα με βάση τις ιδιαιτερότητές του. Ενώ γενικά το παραλιακό μέτωπο της πόλης δεν είχε αποκτήσει ποτέ εικόνα εγκατάλειψης, όμως δεν αποτελούσε πριν από την ανάπλασή του χώρο φιλόξενο για δραστηριότητες.

Μετά από τα έργα ανάπλασης στο παράκτιο μέτωπο της πόλης ο χώρος απέκτησε τη λειτουργικότητα που έλειπε από την περιοχή με την ομαλή ενσωμάτωση των επεμβάσεων στον αστικό ιστό. Πρόκειται για ήπιες αναπλάσεις που δένουν αρμονικά με το δομημένο και φυσικό περιβάλλον

δημιουργώντας συνδέσεις με τα δύο στοιχεία, το αστικό και το θαλάσσιο. Πιο συγκεκριμένα, στο τμήμα της Νέας Παραλίας με τους θεματικούς κήπους, σε κάποια σημεία υπάρχει έντονη η συνέχεια του πρασίνου στον δομημένο χώρο. Οι νέες συνθήκες που επικράτησαν μετά από τις επεμβάσεις συνέβαλαν στο να προσελκύσουν τους κατοίκους και τους επισκέπτες της πόλης και λειτούργησαν καταλυτικά στην αποσυμφόρηση της. Η Θεσσαλονίκη συγκεντρώνει τα προβλήματα των σύγχρονων μεγαλουπόλεων με ελλείψεις υποδομές και χώρους εκτόνωσης, οπότε αυτές οι προσθήκες κατάφεραν να αναβαθμίσουν το βιοτικό επίπεδο και την ποιότητα ζωής των κατοίκων της.

Σημαντικό στοιχείο στον σχεδιασμό αποτέλεσε η επανάχρηση κτηρίων στο τμήμα της Α' Προβλήτας και συγκεκριμένα των παλαιών εμπορικών αποθηκών, που χρησιμοποιούνται πλέον, κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, ως χώροι πολιτισμού. Επίσης, στο τμήμα της Νέας Παραλίας όπου προϋπήρχαν ο Λευκός Πύργος και το άγαλμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου, ο χώρος που τα πλαισιώνει διαμορφώθηκε κατάλληλα με αποτέλεσμα την ανάδειξη των μνημείων.

Σχετικά με τη βιωσιμότητα της επέμβασης διαπιστώνεται ότι αυτή σχεδιάστηκε κατά τρόπο ώστε να έχει διάρκεια στον χρόνο. Αποτελεί έργο που σέβεται, ενισχύει και διαμορφώνει την υπάρχουσα φύτευση, κατασκευάζει υβριδικό τοπίο κατάλληλο να φιλοξενεί δραστηριότητες όλο τον χρόνο και συμβάλλει στη δημιουργία μικροκλίματος που παρέχει οφέλη στην πόλη.

Τέλος, η αναβάθμιση του τοπίου, που επέφεραν οι αλλαγές στο παραλιακό τμήμα, και η συνεπεία αυτής έντονη κινητικότητα, ευνοεί την ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων στο ευρύτερο περιβάλλον και ως εκ τούτου την οικονομική ανάπτυξη του τόπου.

II. Το Split της Κροατίας αποτελεί ιστορική μεσαιωνική πόλη που ταυτόχρονα λειτουργεί ως τουριστικό θέρετρο των δαλματικών ακτών και προσελκύει μεγάλο

αριθμό τουριστών κάθε χρόνο. Η έντονη τουριστική επισκεψιμότητα προέβαλε την ανάγκη αξιοποίησης και αναβάθμισης του κύριου τμήματος του μετώπου που βρίσκεται μπροστά από το ρωμαϊκό παλάτι του Διοκλητιανού.

Η ανάπλαση του χώρου ήταν ήπια έτσι που να εναρμονίζεται πλήρως στο μεσαιωνικό τοπίο της πόλης και να συμβάλλει στον εκσυγχρονισμό της. Οι επεμβάσεις ενσωματώνονται στην υφιστάμενη δομή της πόλης χωρίς να αλλοιώνουν την εικόνα της και οι αποχρώσεις που επιλέχθηκαν για τα υλικά χρησιμοποιήθηκαν με τέτοιο τρόπο ώστε να δίνουν την εικόνα μιας ασταθούς δομής που παραπέμπει στη μορφή της θάλασσας. Ο χώρος της ανάπλασης παρέχει την αναγκαία αποσυμφόρηση του πυκνοδομημένου ιστού της πόλης και μάλιστα εκεί καταλήγει ο συλλεκτήριο άξονας της παλιάς πόλης που διαπερνά τους κύριους δημόσιους χώρους της.

Για την κάλυψη των νέων αναγκών προέκυψε το ζήτημα της αξιοποίησης του δημόσιου αστικού χώρου. Το παραθαλάσσιο μέτωπο του Split αποτελεί τον μοναδικό επαρκή δημόσιο χώρο σε έκταση και γι' αυτό τον λόγο έγιναν σε αυτόν οι συγκεκριμένες επεμβάσεις. Στη μελέτη σχεδιασμού μελετήθηκε τόσο το κομμάτι του αστικού εξοπλισμού όσο και των χώρων στάσης και εκτόνωσης. Έτσι, ο χώρος γίνεται εύκολα οικειοποιήσιμος από τους επισκέπτες του.

Στην περίπτωση του Split, που αποτελεί κατεξοχήν ιστορική πόλη, το παλάτι του Διοκλητιανού αποτέλεσε κεντροβαρικό σημείο για την επέκταση της πόλης και για την ανάπλαση. Έτσι, όλες οι ενέργειες έγιναν με απόλυτο σεβασμό στο ιστορικό σύνολο και στο παρελθόν της πόλης, ώστε να λειτουργήσουν υποστηρικτικά πλαισιώνοντας και αναδεικνύοντας τα υφιστάμενα μνημεία.

Τέλος, έχει προβλεφτεί η μακροχρόνια λειτουργικότητα και χρηστικότητα του τοπίου με απόλυτο σεβασμό στο δομημένο και ιστορικό περιβάλλον. Ταυτόχρονα, στόχος της ανάπλασης, που πραγματοποιήθηκε από άποψη οικονομικής βιωσιμότητας, είναι η ένταξη χρήσεων και δραστηριοτήτων σωστά

κατανεμημένων, ώστε να συμβάλλουν στην οικονομική ανάκαμψη της τοπικής οικονομίας. Όσον αφορά την παράμετρο της κοινωνικής βιωσιμότητας, οι επεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν εξασφαλίζουν υψηλό επίπεδο διαβίωσης και κάλυψης αναγκών στους μελλοντικούς επισκέπτες.

III. Το Benidorm της Ισπανίας, μία κατά κόρον τουριστική σήμερα πόλη, είχε στο παρελθόν μαζική αστική ανάπτυξη, που σταδιακά όμως παρήκμασε. Λόγω της έντονης τουριστικής δραστηριότητας της περιοχής προέκυψε η ανάγκη αναδιαμόρφωσης του τοπίου και ριζικής αστικής αναζωογόνησης, ώστε να δοθεί ταυτότητα στον χώρο. Για τον σκοπό αυτό είχαν γίνει και στο παρελθόν προσπάθειες βελτίωσης της παραλιακής ζώνης, όμως η ραγδαία σήμερα ανάπτυξη του τουρισμού δημιούργησε σύγχρονες επιτακτικές ανάγκες που εκ των πραγμάτων οδήγησαν στη δημιουργία μιας χαρακτηριστικής επέμβασης με έντονα χρώματα και γεωμετρία.

Αυτή η επέμβαση αν και αποτελεί ιδιαίτερη περίπτωση ανάπλασης λόγω της ιδιομορφίας της καταφέρει να ενσωματωθεί στο αστικό περιβάλλον. Πιο συγκεκριμένα, η χρωματική παλέτα που επιλέχθηκε έχει μία ομαλή κλιμάκωση και δένει απόλυτα με την πολυχρωμία των όψεων των κτηρίων του παράκτιου μετώπου. Σε επίπεδο κάτοψης διαπιστώνεται ότι η ροϊκή μορφή μιμείται το φυσικό περιβάλλον και τα κύματα.

Επίσης, η μετάβαση από την πόλη στη θάλασσα πραγματοποιήθηκε με πλήρη επιτυχία μέσω της δημιουργίας ζώνης δύο στάθμεων, που διευκολύνουν την κίνηση οριζόντια και κατακόρυφα. Η προϋπάρχουσα κατάσταση του μετώπου λειτουργούσε αποτρεπτικά σαν όριο ανάμεσα στην πόλη και τη θάλασσα, ενώ με την υφιστάμενη διαμόρφωση ο χώρος απέκτησε λειτουργικότητα και προσελκύει τον επισκέπτη.

Αν και τις τελευταίες δεκαετίες η πόλη είχε έντονη τουριστική ανάπτυξη, με την προσθήκη αυτής της κατασκευής προσέλκυσε ακόμα περισσότερο τουριστικό κοινό και το μέτωπο λειτουργεί πλέον ως ελκυστής-αξιοθέατο της περιοχής. Λόγω της ολοένα και μεγαλύτερης επισκεψιμότητας η πόλη έχει, μέσω αυτής της ανάπλασης, τη δυνατότητα να ανταποκρίνεται στις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες αστικών χώρων εκτόνωσης.

Από τα παραπάνω προκύπτει το συμπέρασμα ότι η ανάπλαση του παράκτιου μετώπου Benidorm αποτελεί έργο που πληροί τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης καθώς είναι χώρος λειτουργικός, που μπορεί να καλύψει τόσο τις ανάγκες των χρηστών κατά τη διάρκεια της έντονης τουριστικής περιόδου όσο και τον υπόλοιπο χρόνο. Ο συνδυασμός της αστικής επιφάνειας με την επιφάνεια πρασίνου δημιουργεί βιώσιμους χώρους άμεσα οικειοποιήσιμους από τους επισκέπτες.

Οι τρεις περιπτώσεις πόλεων που παρουσιάστηκαν παραπάνω αποτελούν σύγχρονα αστικά τοπία του μεσογειακού χώρου, που αρχικά είχαν χαρακτηριστικά αστικής διαμόρφωσης με σκληρές επιφάνειες, που τονιζόταν ιδιαίτερα από την απουσία του φυσικού στοιχείου. Ωστόσο, μετά τη διαδικασία της ανάπλασης η φύτευση ενισχύθηκε, με αποτέλεσμα την ανάδειξη χώρων που συνδυάζουν αρμονικά το φυσικό και το αστικό στοιχείο. Οι εν λόγω αναπλάσεις προέκυψαν από την ανάγκη αναβάθμισης του τοπίου, ανάδειξης και ενίσχυσης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που προϋπήρχαν στην κάθε περίπτωση και τα οποία εξαιτίας της εγκατάλειψης είχαν υποβαθμιστεί. Πρόκειται για επιτυχημένα παραδείγματα αναπλάσεων, κοινό στοιχείο των οποίων είναι ο υβριδικός χαρακτήρας τους που έδωσε στην περιοχή ιδιαίτερη φυσιογνωμία εναρμονισμένη με το παρελθόν και το παρόν. Οι χώροι έχουν

αναδειχθεί και καταστεί, ως εκ τούτου, οικείοι και φιλικοί για τους κατοίκους και τους επισκέπτες και παράλληλα προσφέρουν οφέλη σε πολλά επίπεδα καλύπτοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τις ολοένα αυξανόμενες ανάγκες.

Η ανάπλαση των μετώπων των τριών πόλεων που μελετήθηκαν στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας έχει, σε κάθε περίπτωση, τη δική της ταυτότητα, δεδομένου ότι πρόκειται για παράκτια μέτωπα με διαφορετικό υπόβαθρο. Το θαλάσσιο μέτωπο της Θεσσαλονίκης βρίσκεται σε πόλη με αστικό χαρακτήρα. Στην περιοχή συναντώνται κάποια βιομηχανικά κατάλοιπα που έδωσαν την ευκαιρία κτηριακής επανάχρησης και δημιούργησαν «τόπους μνήμης». Το μέτωπο του Split βρίσκεται σε αστικό, επίσης, περιβάλλον όμως ταυτόχρονα ανήκει σε μία πόλη με έντονη τουριστική δραστηριότητα. Η παρουσία ιστορικών καταλοίπων είναι έντονη στην περιοχή ανάπλασης, οπότε έπρεπε να υπάρξει ιδιαίτερη μέριμνα για αυτή την ιδιαιτερότητα. Το Benidorm από την άλλη είναι πόλη με τουριστική φυσιογνωμία.

Στη Θεσσαλονίκη η επέμβαση ήταν εκτεταμένη και δημιουργήθηκαν θεματικοί κήποι κατά μήκος του μετώπου. Στο Split ήταν περισσότερο σημειακή καθώς το εύρος της ανάπλασης περιορίστηκε σε ένα μικρότερο τμήμα, ενώ στο Benidorm η επέμβαση ήταν οριοθετημένη λόγω του ότι στόχος της ανάπλασης ήταν η ομαλή σύνδεση της πόλης με την παραλία. Έτσι, κάθε περίπτωση αντιμετωπίστηκε με διαφορετικό τρόπο ανάλογα με την παράμετρο του υποβάθρου της πόλης. Πρόκειται για επεμβάσεις διαφορετικής έκτασης προσαρμοσμένες στη φυσική γεωγραφική και ιστορική φυσιογνωμία του τόπου.

Πρέπει, τέλος, να επισημανθεί ακόμα μία ιδιαιτερότητα, που επηρέασε τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της ανάπλασης των παράκτιων μετώπων των παραπάνω πόλεων: η Θεσσαλονίκη και το Split αποτελούν λιμάνια, στα οποία

είναι εφικτή η πρόσβαση πλεούμενων, ενώ το Benidorm λειτουργεί αποκλειστικά ως παραλία. Το στοιχείο αυτό έπρεπε αναγκαστικά να ληφθεί υπόψη στη σχεδιαστική προσέγγιση ανάλογα με την περίπτωση.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μελετώντας τις σύγχρονες πόλεις της Μεσογείου, συμπεραίνεται ότι οι κυριότεροι παράγοντες που επηρεάζουν τον χαρακτήρα και τον τρόπο λειτουργίας τους είναι ο πυκνοδομημένος αστικός ιστός και ο ολοένα αυξανόμενος πληθυσμός τους. Τα παραπάνω φαινόμενα σε συνδυασμό με τους έντονους ρυθμούς ζωής των μεγαλουπόλεων έχουν σαν απόρροια τη δημιουργία αρκετών αναγκών που πρέπει να καλύψει η πόλη μέσα από τις υποδομές της. Οι αυξημένες ανάγκες λοιπόν, επιβάλλουν την εύρεση και τη διαμόρφωση δημόσιων οργανωμένων χώρων εκτόνωσης που θα μπορούν να φιλοξενούν δραστηριότητες και να ικανοποιούν το ευρύ κοινό.

Τα παράκτια μέτωπα μπορούν κατ'έξοχήν να αποτελέσουν τέτοιους χώρους που θα αποσυμφορήσουν το αστικό τοπίο. Η μεγάλη έκτασή τους και η σχέση που έχει ο άνθρωπος με το νερό δημιουργούν έναν ιδανικό ελκυστή για την πόλη. Τις τελευταίες δεκαετίες δίνεται μεγαλύτερη βαρύτητα στην έννοια της ανάπλασης των παράκτιων μετώπων των πόλεων λόγω της ανάγκης εύρεσης βιώσιμων αστικών χώρων. Εκεί, οι υφιστάμενες χρήσεις και τα κατάλοιπα του παρελθόντος έχουν προκαλέσει υποβάθμιση της φυσιογνωμίας του τοπίου και διατάραξη της σχέσης μετώπου και πόλης. Στο πλαίσιο της προσπάθειας για ανάπλαση των μετώπων εφαρμόζονται κατά περίπτωση είτε σημειακές επεμβάσεις είτε πιο ολοκληρωμένες δράσεις που προκύπτουν ανάλογα με τις ανάγκες της εκάστοτε πόλης. Σε κάθε περίπτωση κοινές παράμετροι είναι η αξιοποίηση του δημόσιου χώρου και η ανάκαμψη της εικόνας της πόλης.

Στις Μεσογειακές πόλεις που το κλίμα ευνοεί την ανάπτυξη δραστηριοτήτων σε ανοιχτούς χώρους και που το ιστορικό παρελθόν και η τουριστική επισκεψιμότητα έχουν έντονη παρουσία, καθίσταται αναγκαία και εύκολα πραγματοποιήσιμη η αναδιαμόρφωση των παράκτιων χώρων. Το στοιχείο που καθιστά εντονότερη τη διαφοροποίηση των Μεσογειακών πόλεων είναι το ότι τα παράκτια μέτωπα ανέκαθεν αποτελούσαν ξεχωριστούς πυρήνες οικονομικής, πολιτιστικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλιογραφία

A. Breen / D. Rigby, *The New Waterfront: A Worldwide Urban Success Story*, New York 1996.

A. Γοσποδίνη, «Περιγράφοντας, ταξινομώντας και ερμηνεύοντας τα νέα τοπία της Μεταβιομηχανικής Πόλης» στο Α. Γοσποδίνη / Η. Μπεριάτος (επιμ.), *Τα νέα αστικά τοπία και η ελληνική πόλη*, σ. 27-50, Αθήνα 2006.

B. Χαστάογλου «Ιστορικά τοπία και μελλοντικές εικόνες της πόλης: Ανασχεδιάζοντας τη Θεσσαλονίκη ως πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης 1997» στο Α. Γοσποδίνη / Η. Μπεριάτος (επιμ.), *Τα νέα αστικά τοπία και η ελληνική πόλη*, σ. 190-201, Αθήνα 2006.

A. Παρπαϊρης, *Προστασία και αποκατάσταση τοπίου*, εκδόσεις Ε.Α.Π., Αθήνα 2001.

C. Couch / C. Fraser / S. Percy (εκδ.), *Urban Regeneration in Europe*, Blackwell Science, Oxford 2003.

I. Στεφάνου / Α. Χατζοπούλου / Σ. Νικολαΐδου, *Αστική Ανάπλαση: Πολεοδομία, Δίκαιο, Κοινωνιολογία*, Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, Αθήνα 1995.

J. McCarthy, «The Dundee Waterfront: A Missed Opportunity for Planned Regeneration», *Land Use Policy* 12:4 (1995) 307-319.

J. McCarthy, «Waterfront Regeneration: Recent Practice in Dundee», *European Planning Studies* 6:6 (1998) 731-736.

Λ. Λεοντίδου «Διαπολιτισμικότητα και ετεροτοπία στο μεσογειακό αστικό τοπίο: από την αυθόρμητη αστικοποίηση στην επιχειρηματική πόλη» στο Α. Γοσποδίνη/ Η. Μπεριάτος (επιμ.), *Τα νέα αστικά τοπία και η ελληνική πόλη*, σ. 71-84, Αθήνα 2006.

M. L. Millsbaugh, «Waterfronts as Catalysts for City Renewal» στο R. Marshall (εκδ.), *Waterfronts in Post-Industrial Cities*, New York 2001.

Ν. Σκουτέλης, *Ο πόλεμος χωροτάκτης: Το δίκτυο των πόλεων-οχυρών στο κατά θάλασσαν κράτος της Βενετίας, 16ος-17ος αιώνας*, Αθήνα 2013.

P. Knox / S. Pinch, *Κοινωνική γεωγραφία πόλεων* (Εισαγωγή-Επιμέλεια: Θ. Μαλούτας), Αθήνα 2009.

P. Roberts, «The Evolution, Definition and Purpose of Urban Regeneration», στο συλλογικό έργο P. Roberts / H. Sykes (εκδ.), *Urban Regeneration: A Handbook*, London - Thousand Oaks - New Delhi 2000, σ. 9-36.

R. Bruttomescio, «Complexity on the Urban Waterfront», στο R. Marshall (εκδ.), *Waterfronts in Post-Industrial Cities*, New York 2001.

R. F. Goodwin, «Redeveloping deteriorated urban waterfronts: The effectiveness of U.S. coastal management programs.», *Coastal Management*, 27 (1999) σ. 239-269.

Χ. Κοκκώσης / Π. Τσάρτσας, *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, Αθήνα 2001.

Δικτυογραφία

<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=325&language=el-GR>

<http://www.nikiforidis-cuomo.com/work/urban-design/3>

<https://www.publicspace.org/works/-/project/f174-paseo-maritimo-de-la-playa-poniente>

<https://www.german-architects.com/sv/projects/view/benidorm-waterfront>

<https://www.greekarchitects.gr/gr/περιβαλλων-χωρος/Ηπια-ανάπλαση-1ου-προβλήτα-λιμένα-θεσσαλονίκης-id6647>

<https://www.architravel.com/architravel/building/riva-split-waterfront/>

<https://astypalaia.wordpress.com/2009/09/27/οχυρωματικα-εργα-και-αμυνα-στο-αιγαio/>

- Σημείωση

Κατά τη διαδικασία αναζήτησης κατάλληλων παραδειγμάτων σύγχρονων αναπλάσεων αστικών παράκτιων μετώπων στο μεσογειακό χώρο μελετήθηκαν οι περιπτώσεις που ακολουθούν. Ωστόσο, από αυτές επιλέχθηκαν οι τρεις πιο αντιπροσωπευτικές.

Badalona Seafront / Spain / Espinàs i Tarrasó SCP

Barceloneta / Spain

Benidorm / Spain / OAB (Office of Architecture in Barcelona) Ferrater & Partners

Bostanlı Footbridge & Sunset Lounge / Turkey / Studio Evren Başbuğ

Las Negras, Parque Natural de Cabo de Gata / Spain / Jesús Torres García

Mulini Beach / Croatia / Studio 3LHD

Νέα Παραλία Θεσσαλονίκης / Ελλάδα / Πρ. Νικηφορίδης, B. Cuomo

Split / Croatia / 3LHD

Tangier / Morocco / Espinàs i Tarrasó SCP, Reichen et Robert & Associés architects

Tel Aviv / Israel / Mayslits Kassif Architects

Torre Vieja seafront / Spain / Carmen Pinos

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

- 1: <https://collections.lib.uwm.edu/digital/collection/agdm/id/855/>
- 2: http://www.marseille-port.fr/fr/Page/colis_lourd_iter/18049
- 3: <https://www.holidayhypermarket.co.uk/hype/10-reasons-visit-dubrovnik/>
- 4: <https://arcstudiogr.wordpress.com/category/πολεοδομικός-σχεδιασμός/>
- 5: <https://www.slideshare.net/YPEKA/soap-ath-15114>
- 6: <https://www.wheretraveler.com/miami/eat/celebrate-30-years-miamis-bay-side-marketplace>
- 7: <https://www.globotreks.com/destinations/10-facts-barcelona/>
- 8: <https://www.lonelyplanet.com/croatia/dalmatia/split>
- 9: <https://congress.academyofurbanism.org.uk/2018/06/21/hafencity-growth-and-transformation-of-waterfronts/>
- 10: <http://www.landezine.com/index.php/2010/11/tel-aviv-port-public-space-regeneration-by-mayslits-kassif-architects/>
- 11: <https://www.portseattle.org/maritime/fishermen-terminal>
- 12: https://www.japon2019.com/yokohama-coupe-du-monde-rugby-japon2019?__store=anglais&__from_store=japon2019
- 13: <https://www.gettyimages.ca/detail/photo/japan-aomori-prefecture-aomori-bay-bridge-high-res-stock-photography/75291482>
- 14: <https://baltimore.org/see-do/inner-harbor-attractions>

-
- 15:** <http://narchitects.com/work/chicago-navy-pier-9/>
- 16:** <https://www.cruisemapper.com/ports/genoa-port-61>
- 17:** <https://www.foap.com/photos/barcelona-moll-de-la-fusta-274f8141-1fcd-46a1-8acd-9e9586dd5249>
- 18:** <http://www.voria.gr/article/i-provlita-a-tou-olth-giortazi-tin-kiriaki-to-chime-rino-iliostasio>
- 19:** <https://www.karfitsa.gr/Θεσσαλονίκη/>
- 20:** <https://www.greekarchitects.gr/gr/περιβαλλων-χωρος/Ηπια-ανάπλαση-1ο-υ-προβλήτα-λιμένα-θεσσαλονίκης-id6647>
- 21 & 22:** <https://www.greekarchitects.gr/gr/περιβαλλων-χωρος/Ηπια-ανάπλαση-1ου-προβλήτα-λιμένα-θεσσαλονίκης-id6647>
- 23:** <http://www.pavlosmelas.gr/index.php/2015-01-02-08-22-46/topmenu-1454/12305-tin-kyriaki-6-5-2018-enimeronoume-tous-polites-sti-nea-paralia-thessalonikis-gia-ton-agona-dromou-trexo-gia-ta-stratopeda-mazi-me-ti-lampsi-ypotous-ixous-tis-filarmonikis-tis-iris>
- 24:** <https://www.profilnet.gr/magevi-olo-ton-kosmo-i-nea-paralia-thessalonikis-i-12-diethnis-diakrisis/>
- 25:** <https://www.naftemporiki.gr/slideshows/736836/thessaloniki-bolta-sti-nea-paralia/all>
- 26:** <http://www.nikiforidis-cuomo.com/work/urban-design/3/1>
- 27 – 38:** <http://kataskevesktirion.gr/η-αναζήτηση-μιας-νέας-αστικής-ισορροπ/>
- 39:** προσωπική επεξεργασία

-
- 40** <http://kataskevesktirion.gr/η-αναζήτηση-μιας-νέας-αστικής-ισορροπ/>
- 41 - 44:** <http://kataskevesktirion.gr/η-αναζήτηση-μιας-νέας-αστικής-ισορροπ/>
- 45:** <https://archinect.com/3LHD/project/riva-split-waterfront>
- 46:** <http://www.3lhd.com/en/project/riva-split-waterfront>
- 47:** <http://www.3lhd.com/en/project/riva-split-waterfront>
- 48:** <http://www.landezine.com/index.php/2010/11/split-waterfront-by-3lhd/>
- 49:** <http://www.landezine.com/index.php/2010/11/split-waterfront-by-3lhd/>
- 50:** <https://www.architravel.com/architravel/building/riva-split-waterfront/>
- 51:** <http://www.landezine.com/index.php/2010/11/split-waterfront-by-3lhd/>
- 52:** <https://archinect.com/3LHD/project/riva-split-waterfront#&gid=1&pid=7>
- 53:** <https://gr.pinterest.com/pin/458030224580464431/>
- 54:** https://www.archdaily.com/61529/benidorm-seafront-oab/18_mg_5784_gal700px
- 55:** https://www.archdaily.com/61529/benidorm-seafront-oab/13_mg_5696_gal700px
- 56:** https://www.archdaily.com/61529/benidorm-seafront-oab/benidorm-lip-stick_gal700px
- 57:** https://www.e-architect.co.uk/images/jpgs/spain/benidorm_seafront_f261009_1.jpg

58: https://www.e-architect.co.uk/images/jpgs/spain/benidorm_seafront_f261009_11.jpg

59: https://www.e-architect.co.uk/images/jpgs/spain/benidorm_seafront_f261009_6.jpg

60: https://www.e-architect.co.uk/images/jpgs/spain/benidorm_seafront_f261009_7.jpg

61: https://www.e-architect.co.uk/images/jpgs/spain/benidorm_seafront_f261009_3.jpg

62: https://www.e-architect.co.uk/images/jpgs/spain/benidorm_seafront_f261009_2.jpg

63: https://www.e-architect.co.uk/images/jpgs/spain/benidorm_seafront_f261009_4.jpg

64: https://www.e-architect.co.uk/images/jpgs/spain/benidorm_seafront_f261009_8.jpg

